6. Türkiye SOSYAL BİLİMLER Sempozyumu

Bildiri Özetleri Kitabı

The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
The Book of Abstracts

Editör
Dr. Abdullah DEMİR

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
AYBÜ
OKU OKUT
AKADEMİ

6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Bildiri Özetleri Kitabı

The 6th Turkish Symposium of Social Sciences

The Books of Abstracts

Dr. Abdullah Demir (Editör)

OKU OKUT
YAYINLARI

Yayımcı: OKU OKUT YAYINLARI
Adres: Şenyuva Mah. Seyhan Cad. 11-c/17, 06300, Ankara, Türkiye
Web: yayin.okuokut.org
E-Posta: yayin@okuokut.org
Sertifika No.: 49846
ISNI: isni.org/isni/0000000506276072
ROR ID: ror.org/03zs8ga83

Yayın No.: 51
Dizi: Sempozyum Kitapları
Dizi No.: 14
Kitap Adı: 6. *Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu*
Alt Başlık: *Bildiri Özetleri Kitabı*
eISBN (E-Kitap): 978-625-90059-2-8
DOI: https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Editör: Abdullah Demir
ORCID: orcid.org/0000-0001-7825-6573
Kurumu: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
ROR ID: ror.org/05ryemn72

Hedef Kitle: Akademik/Bilimsel
Konu Kategorileri
BIC: HRLB İlahiyat
BISAC: REL000000 Din / Genel
Dewey (DDC): 300 Sosyal Bilimler
LC Classification: Din (Genel)
THEMA: JBF Sosyal Bilimler: Genel
WoS Category: Din
WoS CT Meso: 256 Din
WoS CT Micro: 6.256.2325 Dinî Araştırmalar
Scopus Subject Area (ASJC): 1212 Dinî Araştırmalar

Kitap Türü: Editörlü Kitap
Yayım Tarihi: 26 Ağustos 2026
Yayım Yeri: Ankara, Türkiye
Yayımlandığı Ortam: E-Kitap ePDF (E107)
URL: yayin.okuokut.org/catalog/book/91
Yayın Dili: Türkçe
Ebat: 160 x 240 mm
Baskı Sayısı: 1
Sayfa Sayısı: 221
Dizgi: Scholarya
Fiyatlandırma: Ücretsiz

Sorumluluk Reddi: Görüşler yazar(lar)ın sorumluluğundadır. Yayınevinin görüşünü yansıtmaz.
Telif Hakkı © 2026, Oku Okut Yayınları. Bazı hakları saklıdır.
Açık Erişim: CC BY-NC 4.0. creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr
Çıkar Çatışması: Yazar(lar), bu kitabın yayımında herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder(ler).
Etik Beyan: Bu çalışmada etik kurul onayı gerektiren bir işlem bulunmamaktadır.

Atıf: Demir, Abdullah (ed.). *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bildiri Özetleri Kitabı.* Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://yayin.okuokut.org/catalog/book/91

Publisher (Imprint): OKU OKUT PRESS
Address: Senyuva Mah. Seyhan Cad. 11-c/17, 06300, Ankara, Turkiye
Web: yayin.okuokut.org
E-mail: yayin@okuokut.org
Certificate Number: 49846
ISNI: isni.org/isni/0000000506276072
ROR ID: ror.org/03zs8ga83

Publication Number: 51
Series: Symposium Books
Series Number: 14
Book Title: *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences*
Subtitle: *The Books of Abstracts*
eISBN (eBook): 978-625-90059-2-8
DOI: https://yayin.okuokut.org/catalog/book/91

Editor: Abdullah Demir
ORCID: orcid.org/0000-0001-7825-6573
Affiliation: Ankara Yıldırım Beyazıt University
ROR ID: ror.org/05ryemn72

Audience: Professional/Scholarly
Subject Categories
BIC: HRLB Theology
BISAC: REL000000 Religion / General
Dewey (DDC): 300 Social Sciences
LC Classification: BL1-50 Religion (General)
THEMA: JBF Society & Social sciences: General
WoS Category: Religion
WoS CT Meso: 256 Religion
WoS CT Micro: 6.256.2325 Religious Studies
Scopus Subject Area (ASJC): 1212 Religious Studies

Book Type: Edited Book
Publication Date: 26 August 2026
Place of Publication: Ankara, Türkiye
Document Type: eBook ePDF (E107)
URL: yayin.okuokut.org/catalog/book/91
Language of Content: Turkish
Dimensions: 160 x 240 mm
Edition Number: 1
Number of Pages: 221
Layout: Scholarya
Price: Free of Charge

Disclaimer: The views expressed are those of the author(s) and not of the publisher.
Conflict of Interest: The author(s) declare no conflict of interest.
Ethics Statement: This study does not require ethical approval; all data were obtained from open sources.
Copyright © 2025, Oku Okut Yayınları. Some rights reserved.
E-Pub Licence: CC BY-NC 4.0. creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en

Citation: Demir, Abdullah (ed.). *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://yayin.okuokut.org/catalog/book/91

Özet

6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bildiri Özetleri Kitabı

Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu (TSBS), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ile Oku Okut Derneği iş birliğinde çevrim içi olarak düzenlenmektedir. 2021 yılından itibaren her yıl gerçekleştirilen bu sempozyum, sosyal bilimler alanında akademisyenler ile lisansüstü öğrencileri bir araya getirerek disiplinler arası etkileşimi güçlendiren ve akademik ekosisteme süreklilik kazandıran önemli bir platform hâline gelmiştir.

Sempozyum, yalnızca bilimsel paylaşım zemini olmanın ötesinde, genç araştırmacılar için bir "uygulamalı bildiri yazma okulu" niteliği taşımaktadır. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden gelen bildiriler, Bilim Kurulu ve hakemler tarafından titizlikle değerlendirilmiş; bu süreçte geri bildirim raporları hazırlanarak yazarlarla paylaşılmıştır. Böylelikle sempozyum, araştırma kalitesini yükseltmeyi ve genç akademisyenlere rehberlik etmeyi hedeflemiştir.

26–31 Ağustos 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilen sempozyumda ilahiyat alanında 47 bildiri sunulmuştur. Etkinliğin dijital altyapısı, OJS tabanlı çift dilli bir sistem üzerine inşa edilmiş; bildirilerin özetleri, anahtar kelimeleri, video kayıtları ve katılım belgeleri kalıcı olarak erişime açılmıştır. Bu kitap, kabul edilen bildirilerin Türkçe ve İngilizce özetlerini içermekte; böylece sempozyum çıktıları uluslararası erişime açık, kalıcı bir akademik arşiv değeri kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilimler, Türkiye, İlahiyat, Tefsir, Hadis, Kelâm, İslam Tarih, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, Din Eğitimi

Konu Kategorileri

BIC: HRLB İlahiyat
BISAC: REL000000 Din / Genel
Dewey (DDC): 300 Sosyal Bilimler
LC Classification: BL1-50 Din (Genel)
THEMA: JBF Sosyal Bilimler: Genel
WoS Category: Din
WoS CT Meso: 256 Din
WoS CT Micro: 6.256.2325 Dinî Araştırmalar
Scopus Subject Area (ASJC): 1200 Sanat ve Beşeri Bilimler (Genel)

Abstract

The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts

The Turkish Symposium of Social Sciences (TSBS) is organised online in collaboration with Ankara Yıldırım Beyazıt University and the Oku Okut Association. Held annually since 2021, this symposium has become an important platform that brings together academics and postgraduate students in the social sciences, thereby strengthening interdisciplinary interaction and ensuring continuity within the academic ecosystem.

Beyond merely serving as a forum for scientific exchange, the symposium also functions as a 'practical paper-writing workshop' for young researchers. Papers submitted, particularly by Master's and PhD students, have been rigorously evaluated by the Scientific Committee and peer reviewers; feedback reports have been prepared and shared with the authors during this process. In this way, the symposium aimed to enhance the quality of research and provide guidance to young academics.

Held between 26 and 31 August 2026, the symposium featured 47 papers in the field of theology. The event's digital infrastructure was built on an OJS-based bilingual system; abstracts, keywords, video recordings and certificates of attendance have been made permanently accessible. This volume contains the Turkish and English abstracts of the accepted papers; thus, the symposium's outputs gain the status of a permanent academic archive accessible internationally.

Keywords: Social Sciences, Türkiye, Islamic Studies, Quranic Exegesis (Tafsir), Hadith, Islamic Theology (Kalam), History of Islam, Psychology of Religion, Sociology of Religion, Religious Education

Subject Categories

BIC: HRLB Theology | İlahiyat
BISAC: REL000000 Religion / General
Dewey (DDC): 300 Social Sciences
LC Classification: BL1-50 Religion (General)
THEMA: JBF Society & Social sciences: General
WoS Category: Religion
WoS CT Meso: 256 Religion
WoS CT Micro: 6.256.2325 Religious Studies
Scopus Subject Area (ASJC): 1200 Arts and Humanities (General)

Editör Hakkında

Yazar Aslen Yozgatlı olan Dr. Abdullah Demir, Kırşehir'de 1980 yılında doğdu. İlk ve ortaokulu Kırıkkale'de okudu. Kırıkkale İmam Hatip Lisesi'nden 1997 yılında mezun oldu. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2002 yılında lisans öğrenimini, aynı üniversitede "Mâtürîdî Kelâm Ekolünde Mukallidin İmanı" adlı teziyle 2006'da yüksek lisansını, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde "Ebû İshâk Zâhid es-Saffâr'ın Kelâm Yöntemi" adlı teziyle de 2014 yılında doktorasını tamamladı.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nda 2003-2011 yılları arasında imam-hatip, Kur'an kursu öğreticisi, vaiz ve cezaevi vaizi olarak çalıştı. Bu yıllarda Ali Melek ile birlikte hazırladıkları "Dini Değerleri ile Diyarbakır" adlı kitap 2009 yılında yayımlandı. Harun Işık ile birlikte hazırladıkları "Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri Rehberi" adlı kitap ise Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2012 yılında basıldı.

Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2011-2017 yıllarında araştırma görevlisi ve öğretim üyesi olarak çalıştı. Bu süreçte Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Koleji'nde 2014-2015 eğitim-öğretim döneminde ilk, orta ve lise düzeylerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni olarak da görev yaptı. TÜBİTAK 2219 Yurt Dışı Burs Programı kapsamında İngiltere'de The University of Nottingham'da 2015-2016 arasında doktora sonrası araştırmasını yürüttü. Türkiye merkezli yayımlanan, Web of Science ESCI ve SCOPUS indekslerinde taranan Cumhuriyet İlahiyat Dergisi'nin editörlüğünü 2016-2019 yıllarında yürüttü. 2018 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin proje desteği ile akademik yazım ve kaynak gösterme sistemi İSNAD'ı geliştirdi. İSNAD Atıf Sistemi, İngilizce, Arapça ve Farsçaya çevrildi. Ücretsiz olarak kullanıma sunulan İSNAD'ı, Temmuz 2025 itibarıyla lisansüstü tezlerinin yazımında 64 enstitü ve bilimsel makale yazımında yurt içi ve dışından 177 hakemli dergi kullanmaktadır.

Demir, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi tarafından ilki 2018 yılında gerçekleştirilen ve sonraki yıllarda Türkiye Editörler Çalıştayı adıyla sürdürülen bilimsel etkinliğin koordinatörlüğünü yürütmektedir. Ayrıca hakemli kitap ve dergi yayımcılığına yönelik tecrübe aktarımı ve istişare platformu olarak 2018 yılında oluşturulan ve 1025 hakemli dergi editörünün üyesi olduğu Türkiye Editörler Grubu'nun kurucusudur.

Demir, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2017 yılında Kelam Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaya başladı ve hâlen bu görevini sürdürmektedir. Aynı zamanda Web of Science ESCI (Q3) indeksinde taranan Eskiyeni dergisinin editörlüğünü de yapmaktadır.

Demir; öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmek, topluma okuma alışkanlığı kazandırmak ve bu alanda ücretsiz hizmet sunmak amacıyla 2020 yılında kurulan Oku Okut Derneği'nin kurucu başkanıdır ve hâlen bu görevini de sürdürmektedir (www.okuokut.org). Demir, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayımlanan 2622 kavramı içeren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu'nun hazırlanmasında 2023 yılında koordinatör olarak görev aldı. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında başlatılan Öğrencilerin Söz Varlığının Tespiti Geliştirilmesi ve İzlenmesi Projesi'nin de yürütücüsüdür.

Demir'in "Hanefî-Matürîdî din anlayışı" ile "bilimsel araştırma ve hakemli yayımcılık" alanlarında yayınları bulunmaktadır. Bu alanlarda yurt içinde ve Türk Cumhuriyetlerinde eğitimler ve seminerler vermektedir. Uzmanlık alanıyla ilgili konularda çeşitli Kamu kurumlarında komisyon üyeliği görevleri de bulunan Demir, evli ve 3 çocuk babasıdır.

About the Editor

Dr. Abdullah Demir was born in 1980 in Kırşehir, originally from Yozgat. He completed his primary and secondary education in Kırıkkale and graduated from Kırıkkale Imam Hatip High School in 1997. He received his bachelor's degree in 2002 from Uludağ University, Faculty of Theology, and completed his master's degree at the same university in 2006 with the thesis "Faith of the Imitator (Mukallid) in the Māturīdī School of Kalām". He earned his PhD in 2014 at Sivas Cumhuriyet University with the dissertation "The Method of Kalām of Abū Isḥāq Zāhid al-Ṣaffār".

Between 2003 and 2011, he served at the Presidency of Religious Affairs as an imam-preacher, Qur'ān course instructor, preacher, and prison chaplain. During this period, he co-authored "Dini Değerleri ile Diyarbakır (Diyarbakır with Its Religious Values)" with Ali Melek, published in 2009, and "Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri Rehberi (A Guide to Religious Services in Penal Institutions)" with Harun Işık, published by the Presidency of Religious Affairs in 2012.

From 2011 to 2017, he worked as a research assistant and faculty member at the Faculty of Theology, Cumhuriyet University. In the 2014–2015 academic year, he also taught Religious Culture and Ethics at the elementary, middle, and high school levels at Cumhuriyet University College. Within the scope of TÜBİTAK 2219 International Postdoctoral Research Fellowship, he conducted postdoctoral research at the University of Nottingham, UK, between 2015 and 2016. He served as editor of Cumhuriyet Theology Journal (indexed in Web of Science ESCI and SCOPUS) from 2016 to 2019.

In 2018, with the support of Sivas Cumhuriyet University, he developed the İSNAD Citation System, an academic writing and referencing system. İSNAD has been translated into English, Arabic, and Persian and is offered as a free academic tool. As of July 2025, İSNAD is used in thesis writing by 64 graduate schools and in article writing by 177 refereed journals both in Türkiye and abroad.

He has coordinated the Türkiye Editors' Workshop, first organized in 2018 by Sivas Cumhuriyet University and later continued as the Türkiye Editors' Workshop series. He is also the founder of the Türkiye Editors' Group, established in 2018 as a platform for sharing experiences in scholarly publishing, which now has 1,025 members who are editors of refereed journals.

Since 2017, he has been serving as a faculty member in the Department of Kalām at the Faculty of Theology, Ankara Yıldırım Beyazıt University. He is also editor of Eskiyeni, a journal indexed in Web of Science ESCI (Q3).

In 2020, he founded the Oku Okut Association (www.okuokut.org), a non-profit initiative aiming to develop students' reading skills, promote reading culture in society, and provide free educational services. In 2023, he served as coordinator in the preparation of the Guide to Writing Religious Culture and Ethics Concepts, published by the Board of Education and Instruction, which includes 2,622 concepts. He is also the principal investigator of the "Project for Identifying, Developing, and Monitoring Students' Vocabulary", launched by the Ministry of National Education in 2024.

Dr. Demir has publications in two main fields: Hanafi-Māturīdī religious thought and academic research and scholarly publishing. He delivers lectures and seminars in these areas both in Türkiye and in the Turkic republics. He also serves on various commissions in public institutions related to his field of expertise. He is married and has three children.

Önsöz ve Teşekkür

Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu, 2021 yılından bu yana Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ile Oku Okut Derneği iş birliğinde, sosyal bilimler alanındaki akademik etkileşimi artırmak ve tecrübe paylaşımına imkân sağlamak amacıyla çevrim içi olarak düzenlenmektedir. Bu yıl sempozyuma sadece ilahiyat alanlarından başvurular alınmıştır. İnceleme sürecinin ardından kabul edilen 47 bildiri kabul edilmiştir. Sempozyum, 26–31 Ağustos 2025 tarihlerinde çevrim içi olarak 16 oturum hâlinde gerçekleştirilmiştir.

Sempozyuma başvurular yalnızca "kabul-ret odaklı" bir eleme süreciyle değerlendirilmemiştir. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden gelen bildiriler, Bilim Kurulu ve hakemlerimiz tarafından akademik araştırma ve yazım ilkelerine uygun hâle gelmesi için incelenerek yazarlarına yapıcı geri bildirimler sunulmuştur. Böylece sempozyum adeta bir "Uygulamalı Bildiri Yazma Okulu" işlevi üstlenmiştir. Amacımız, deneyimli akademisyenlerin katkılarıyla lisansüstü öğrencilerimizi akademik yazım ve sunum sürecinde desteklemek, onlara rehberlik etmek ve araştırma kalitelerini artırmaktır. Bu doğrultuda sempozyum web sitesinde "Bildiri Nasıl Hazırlanır?" ve "Bildiri Nasıl Sunulur?" başlıkları altında çevrim içi eğitim içerikleri hazırlanmış; ayrıca bildirileri kabul edilen araştırmacılar çevrim içi sunum denemeleri yapmıştır.

Sempozyum web sitesi, bilgi mimarisi bakımından içeriğe kolay erişim sağlamak üzere özel olarak tasarlanmıştır. Çoğu sempozyum sitesinin etkinlikten birkaç yıl sonra erişilemez hâle gelmesi dikkate alınarak, uluslararası alanda yaygın olarak kullanılan OJS sistemi üzerinde Türkçe-İngilizce çift dilli özel bir platform hazırlanmış ve 2021 yılından bu yana kesintisiz olarak geliştirilerek kullanılmaktadır. Bu sistem; Bilim ve Düzenleme Kurulu bilgilerine, bildiri hazırlama kılavuzuna, değerlendirme sürecine, programa ve önceki sempozyumların arşivine erişim imkânı sunmaktadır. Ayrıca bildirilerin Türkçe ve İngilizce özetleri, anahtar kelimeleri, bildiri video kayıtları ve katılım belgeleri de kalıcı biçimde erişime açıktır.

Sempozyum bildirilerinin tam metinlerinin Web of Science ve Scopus gibi uluslararası akademik veri tabanlarında yer alabilmesi için belirli kriterlerin karşılanması gerekmektedir: Tam metinlerin yayımlanması, İngilizce özet ve temel bilgilerinin bulunması, DOI atanması gibi. Bu sempozyum ve dijital altyapımız tam da bu kriterleri karşılayacak şekilde hazırlanmıştır. Nitekim gerekli başvurular yapılmış olup süreç tamamlandığında bildirilerimizin uluslararası indekslerde yer alması beklenmektedir.

Elinizdeki kitap, sempozyumda sunulan bildirilerin Türkçe ve İngilizce özetlerini içermektedir. Sempozyum web sitesi üzerinden erişilebilen bu e-kitap, aynı zamanda DOAB, ProQuest ve CEEOL gibi uluslararası veri tabanlarında da indekslenecektir. Böylelikle sempozyum çıktıları yalnızca kısa vadeli bir etkinlik ürünü olarak kalmayacak, aynı zamanda kalıcı bir akademik literatür katkısı niteliği taşıyacaktır.

Sempozyumumuza katkı sunan ve destek olan başta Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Oku Okut Derneği olmak üzere, Düzenleme ve Bilim Kurulu üyelerimize, hakemlerimize ve özveriyle çalışmalarını bizlerle paylaşan değerli araştırmacılara en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Dr. Abdulah Demir

Preface and Acknowledgments

The Turkish Symposium of Social Sciences has been held online in collaboration between Ankara Yıldırım Beyazıt University and Oku Okut Association since 2021, with the aim of enhancing academic interaction in the field of social sciences and providing opportunities for the exchange of experience. This year, submissions were accepted exclusively from the field of theology. Following the review process, 47 papers were accepted. The symposium was held online between August 26–31, 2025, in 16 sessions.

Submissions to the symposium were not evaluated through a mere accept-or-reject screening process. Papers submitted especially by master's and doctoral students were reviewed by the Scientific Committee and our reviewers to ensure compliance with academic research and writing principles, and constructive feedback was provided to the authors. In this way, the symposium functioned as a kind of "Applied Paper Writing School." Our aim is to support and guide graduate students throughout the academic writing and presentation process with the contributions of experienced academics, and to enhance the quality of their research. In line with this goal, online training content was prepared on the symposium website under the headings "How to Prepare a Paper?" and "How to Present a Paper?"; additionally, researchers whose papers were accepted participated in online presentation rehearsals.

The symposium website was specially designed in terms of information architecture to provide easy access to its content. Taking into account that most symposium websites become inaccessible a few years after the event, a bilingual (Turkish–English) custom platform was developed on the OJS system, which is widely used internationally, and has been in continuous use and development since 2021. This system provides access to information on the Scientific and Organizing Committees, the paper preparation guide, the review process, the program, and archives of previous symposia. Additionally, Turkish and English abstracts, keywords, paper video recordings, and participation certificates are permanently accessible.

For the full texts of symposium papers to be included in international academic databases such as Web of Science and Scopus, certain criteria must be met: publication of full texts, the inclusion of English abstracts and key information, and the assignment of DOIs. This symposium and our digital infrastructure have been designed to meet precisely these criteria. Indeed, the necessary applications have been submitted, and upon completion of the process, it is expected that our papers will be indexed in international databases.

The book in your hands contains the Turkish and English abstracts of the papers presented at the symposium. This e-book, accessible through the symposium website, will also be indexed in international databases such as DOAB, ProQuest, and CEEOL. Thus, the symposium outputs will not remain merely a short-term product of an event, but will carry the nature of a lasting contribution to academic literature.

I would like to extend my sincerest thanks to Ankara Yıldırım Beyazıt University and Oku Okut Association, who contributed to and supported our symposium, as well as to the members of our Organizing and Scientific Committees, our reviewers, and the distinguished researchers who shared their work with us with great dedication.

Dr. Abdullah Demir

İçindekiler | Contents

Gençlik Manevi Danışmanlığında Gelişimsel Perspektif: Sorun Odaklı Yaklaşımın Ötesini Düşünmek 1
A Developmental Perspective in Youth Spiritual Counseling: Beyond the Problem-Oriented Approach
Ayşegül Konar

Gençlerde Varoluşsal Kaygı ve Dinî Yönelim 5
Existential Anxiety and Religious Orientation Among Young Adults
Bahar Tetik - Behlül Tokur

Ergenlerde Dindarlık, Varoluşsal Anlam ve Yaşamın Anlamı İlişkisi: Dini Duygunun Aracı, Aile İlişki Kalitesinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Karma Analitik bir İnceleme 9
The Relationship Between Religiosity, Existential Meaning, and the Meaning of Life Among Adolescents: a Mixed-Analytical Examination of the Mediating Role of Religious Sentiment and the Moderating Role of Family Relationship Quality
Özlem Dengiz Dağ - Ali Kuşat

Pozitif Psikoloji Perspektifinden Tasavvufta Mutluluk, Hayatın Anlamı, Psikolojik Sağlamlık ve Esenlik: Erenköy Cemaati Örneği 14
Happiness, Meaning in Life, Psychological Resilience, and Flourishing in Sufism from the Perspective of Positive Psychology: A Study on the Erenköy Community
Fatma Nur Eryılmaz - İbrahim Eryılmaz

Kur'an Kursuna Devam Eden Kadınlarda Dinî Motivasyonların Psikolojik Temelleri 18
The Psychological Foundations of Religious Motivations Among Women Attending Qur'ān Courses
Aynur Kaya

Dinî Sohbetlerin Kadınların İnanç ve Ahlaki Gelişim Üzerindeki Etkileri 22
The Effects of Religious Discussions on Women's Faith and Moral Development
Aysun Doğan Tangüç - Behlül Tokur

Varoluşsal Kaygı, İnanç ve Anlam Arayışı: Ingmar Bergman'ın Yedinci Mühür Filminin Din Psikolojisi Açısından Analiz 26
Existential Anxiety, Faith, and the Search for Meaning: An Analysis of Ingmar Bergman's The Seventh Seal from the Perspective of the Psychology of Religion
Betül Sezer

Dinî Bilinçte Öteki Algısı 30
Perception of the Other in Religious Consciousness
Habibe Tolu - Behlül Tokur

Gelin ve Kayınvalidelerin Karşılıklı Tutumlarında Dindarlığın Rolü 34
The Role of Religiosity in the Mutual Attitudes of Daughters-in-Law and Mothers-in-Law
Selin Hülya Çalışkan - Behlül Tokur

Çoklu Kimlikler Arasında Modern Kadın: Güç Mitosu 38
Modern Woman Among Multiple Identities: The Myth of Power
Merve Kocaman

Dindarlık ve Hayvanlara Yönelik Tutumlar 42
Religiosity and Attitudes Toward Animals
Hatice Meşe - Behlül Tokur

Dindar Bireyde Peygamber Algısı 48
The Perception of the Prophet in Religious Individuals
Naz Ertürk - Behlül Tokur

Fârâbî'nin Ahlâk Felsefesinde Hikmetin Nazarî ve Amelî Boyutları 52
The Theoretical and Practical Dimensions of Wisdom in Al-Fārābī's Moral Philosophy
Yakup Keleş

2024 Ortaöğretim DKAB Öğretim Programının Güncel İnanç Problemleri Açısından Değerlendirilmesi 56
Evaluation of the 2024 Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum from the Perspective of Contemporary Issues of Faith
Meryem Karakütük

Anne Catherine Emmerich'in Vizyonları ve Stigmataları 60
The Visions and Stigmata of Anne Catherine Emmerich
Gülseren Başel

Erol Güngör'ün Tasavvufî Görüşleri 64
Erol Güngör's Views on Ṣūfism
Melikenur Arslan

Hasan Sezâyî Divânı'nda Gülşenîlik 68
The Gulshāniyya in the Dīvān of Hasan Sezāyī
İbrahim Kaya

Hacı Bektaş Veli Eserlerinde Şefaat Anlayışının İtikadî Mezhepler Bağlamında İncelenmesi .. 72
An Examination of the Understanding of Shafāʿa in the Works of Hacı Bektaş Veli in the Context of the History of Islamic Theological Sects
Abdullah Aydın - Cenksu Üçer

Hüseyin b. Saʿîd el-Ahvâzî'nin Kitâbü'z-Zühd'ü: Erken Dönem Şiî Zühd Literatüründeki Yeri ve Sünnî Zühd Eserleriyle Mukayesesi 76
Ḥusayn b. Saʿīd al-Ahwāzī's Kitāb al-Zuhd: Its Place in Early Shīʿī Zuhd Literature and Its Comparison with Sunnī Zuhd Works
Ali Osman Başak

Az Rivayet Eden Bir Sahâbînin Hadis Tarihindeki Konumu: Ebû Ubeyde b. Cerrâh Örneği 80
The Position of a Companion Who Narrated Few Hadiths in the History of Hadith: The Case of Abū ʿUbayda b. Al-Jarrāḥ
Abdulvahap Yıldız

Müzekki'n-Nüfûs'ta Yer Alan İtikada Dair Rivayetler (Kütüb-i Sitte Özelinde) 84
Narrations on ʿAqīda in Müzekki'n-Nüfūs (A Study Within the Framework of Kutub Al-Sitta)
Vildan Yavuz

Hanefî Mezhebi Özelinde Akitlerde Şeffaflık ve Bilgilendirme Yükümlülüğü: Türk Tüketici Hukuku Perspektifinden bir İnceleme 88
Transparency and Information Obligation in Contracts Within the Context of the Ḥanafī School: an Analysis from the Perspective of Turkish Consumer Law
Adnan Hoyladı

Türk ve İslam Hukuku Açısından Gasbedilen Malda Meydana Gelen Ziyadelerin Akıbetine Dair Bir Mukayese 92
A Comparison of the Fate of Increments in Usurped Property from the Perspective of Turkish and Islamic Law
Gamze Arslan

Kādî Abdülcebbâr'da Hüsün-Kubuh'un Bilinmesi Mes'elesi 96
The Problem of Knowing Ḥusn and Qubḥ in Al-Qāḍī ʿAbd Al-Jabbār
Ayşe Kaya - Fatma Bayraktar Karahan

Mâtürîdîlikte Keramet Anlayışı 100
The Concept of Karāmah in Māturīdism
Fatma Demiray

Takiyyüddin En-Necrânî'de Fenâ Mes'elesi 104
The Issue of Fanāʾ in Taqī Al-Dīn Al-Najrānī
Hüsameddin Tarık Başbilen

Almanya'da Selefîliğin Ortaya Çıkışında Etkili Olan Dinamikler Üzerine Bir Analiz 108
Analysis of the Dynamics Influencing the Emergence of Salafism in Germany
Emre Şimşek

Kur'an'da Hidayet ve Dalalet Konusunu Ele Alan Âyetler Hakkında Mezhepleri Tarihi Açısından Bir İnceleme 112
An Analytical Study of the Qur'ānic Verses on Hidāya and Ḍalāla from the Perspective of the History of Islamic Sects
Efe Mücahid Çıtak - Cenksu Üçer

Kul Himmet Divanı'nda Hz. Peygamber Tasavvuru 116
The Concept of the Prophet Muḥammad in the Dīvān of Kul Himmet
Oğuzhan Fatih Ağlamaz - Cenksu Üçer

Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey Vakfiyesi Tercümesi Üzerine Değerlendirme 120
An Evaluation of the Translation of the Waqfiyya of Kiremitçi Sinan Bey, Son of Pir Mehmet
Yusuf Tekin

Osmanlı Dönemi'nde Şam ve Şam Süleymaniye Külliyesi'nin Hac Yolu Üzerindeki Rolü 124
The Role of Damascus and the Damascus Sulaymāniyya Complex on the Pilgrimage Route During the Ottoman Period
Yurdagül Erdem

Emevî Devleti'nde Merkez-Taşra İlişkisi 128
The Center-Periphery Relationship in the Umayyad State
Olcay Karabiber

Tecvîd ve Kıraat İlmi Çerçevesinde Med Kavramı: Teorik Yaklaşımlar ve Literatürdeki İhtilafların Değerlendirilmesi 132
The Concept of Madd Within the Framework of the Science of Tajwīd and Qirāʾāt: Theoretical Approaches and an Evaluation of Disagreements in the Literature
Abdullah Giray

Kıraat İlminde Ehl-i Tevessütün Ortak Özellikleri ve Farklılıklarının Analizi 136
Analysis of the Common Characteristics and Differences of Ahl al-Tawassuṭ in the Science of Qirāʾāt
Mehmet Tunç

Afganistan'da Hafızlık Eğitimi ve Kur'ân Taliminde Takip Edilen Yöntemler 140
Methods Followed in Qurʾānic Memorization (Ḥifẓ) Education and Qurʾān Instruction in Afghanistan
Sayed Yunus Mahmoodi

Kur'ân'da Müennes İsmin Müzekkere Takdimi: Nûr 24/2. Âyeti Bağlamında Bir İnceleme 144
The Presentation of Feminine Nouns Before Masculine Nouns in the Qurʾān: An Examination in the Context of Verse 24/2 of Al-Nūr
Sefa Erkmen

Mushaf ve Kırâ'âtuh Adlı Eser Bağlamında Yûnus Sûresindeki Resmu'l-Mushaf'a Aykırı Kıraatlerin Tespit ve Tahlili 148
Identification and Analysis of Recitations Contrary to the Rasm al-Muṣḥaf in Sūrat Yūnus Within the Context of the Work Entitled Muṣḥaf and Qirāʾātuhū
Merve Şimşek

Kur'ân'ın Yahudilerle Yoğun Teması ve Bunun Nedenleri 152
The Qur'ān's intensive engagement with the jews and the reasons behind it
Azime Doğan

Stoacı Düşüncenin Rasyonel Tefsire İzdüşümleri: Fahreddin er-Râzî'nin Mefâtîhu'l-gayb'ında Logos, Erdem ve Sabır 156
The Reflections of Stoic Thought in Rational Tafsīr: Logos, Virtue, and Patience in Fakhr Al-Dīn Al-Rāzī's Mafātīḥ Al-ghayb
Murat Aktepe

Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin Tefsirinde Sosyokültürel Bozulma ve Eleştirel Söylem 162
Sociocultural Degeneration and Critical Discourse in Abū Bakr Ibn Al-ʿArabī's Qurʾānic Commentary
Zehra Yılmaz - Ali Akpınar

Allah ile Şeytan Diyaloglarının Tefsiri Bağlamında Kötülük Problemi: İrade, İmtihan ve Ahlâkî Sorumluluk 166
The Problem of Evil in the Context of the Exegesis of the Dialogues Between God and Satan: Free Will, Trial, and Moral Responsibility
Büşra Kınalı

Câhiliye Şiirinin Orijinalliği Tartışmaları: Tâhâ Hüseyin'in Metodolojisi ve İntihal İddiaları 170
Debates on the Authenticity of Pre-Islamic Poetry: Ṭāhā Ḥusayn's Methodology and Claims of Fabrication
Büşra Gürpınar

Erken Abbâsî Dönemi Arap Edebî Tenkidinde Dil Âlimlerinin Rolü 174
The Role of Linguists in Arabic Literary Criticism During the Early ʿAbbāsid Period
Malik Çalık - Abdullah Hacibekiroğlu

İbn Câbir el-Endelüsî ve İbn Tûlûn ed-Dımaşkî'nin Elfiyye Şerhlerinde Nahiv Anlayışları 178
Grammatical Approaches in the Commentaries on the Alfiya by Ibn Jabir al-Andalusi and Ibn Tulun al-Dimashqi
Fatih Sögüt

Modern Arap Edebiyatında Minimalist Bir Devrim: Vamda Şiiri Üzerine Bir İnceleme 182
A Minimalist Revolution in Modern Arabic Literature: A Study on Wamda Poetry
Muhammed Aşantoğrul

Suudi Arabistan Çocuk Edebiyatının Gelişim Sürecinde Abdülkerîm Cüheymân'ın Katkıları . 186
The Contributions of Abd Al-Karīm Al-Juhaymān to the Development Process of Saudi Arabian Children's Literature
Gülsüm Topal

Modern Arap Romanında Yeni bir Ses: Yahya Sinvar'ın Dili ve Üslubu Üzerine bir İnceleme (Diken ve Karanfil) 190
A New Voice in the Modern Arabic Novel: a Study on the Language and Style of Yahya Sinwar (The Thorn and the Carnation)
Yakup Tozlu

Sempozyum Kurulları..... 194
Sempozyum Programı 200

Gençlik Manevi Danışmanlığında Gelişimsel Perspektif: Sorun Odaklı Yaklaşımın Ötesini Düşünmek

Ayşegül Konar

orcid.org/0009-0001-3246-0218 | konaraysegul@yahoo.com

ror.org/007x4cq57

Diyanet İşleri Başkanlığı

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, gençlik dönemi manevi danışmanlık ve rehberlik (MDR) hizmetlerinde hâkim olan sorun, kriz ve patoloji odaklı geleneksel paradigmanın kuramsal sınırlarını ve bu sınırları aşarak bireyin potansiyelini, öz farkındalığını ve bütüncül gelişimini merkeze alan gelişimsel perspektifin kuramsal imkânlarını tartışmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi: Türkiye'de manevi danışmanlık çalışmaları, uluslararası literatürde de uzun yıllar etkisini sürdüren sorun ve kriz odaklı yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Bu durum, maneviyatın çoğu zaman bir başa çıkma kaynağı olarak ele alınmasına yol açmış; bununla birlikte gelişimi destekleyici boyutu görece arka planda kalmıştır. Howard Clinebell tarafından geliştirilen Gelişim Danışmanlığı (Growth Counseling) yaklaşımı, manevi danışmanlığın gelişim odaklı boyutuna dikkat çeken önemli kuramsal açılımlardan birini temsil etmektedir. Son yıllarda ise Pozitif Gençlik Gelişimi paradigmasının da vurguladığı üzere gençlik dönemi yalnızca risklerin azaltılması gereken bir evre değil; benlik gelişimi, anlam arayışı ve potansiyelin gerçekleştirilmesi gibi süreçlerin yoğunlaştığı çok boyutlu bir gelişim dönemidir. Bu doğrultuda çalışma, Howard Clinebell'in gelişim danışmanlığı yaklaşımını Pozitif Gençlik Gelişimi literatürü ve İslam psikolojisindeki fıtrat ile marifet-i nefs anlayışlarıyla birlikte ele alarak gençlik manevi danışmanlığının gelişim odaklı kuramsal temellerine bütüncül bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, gençlik dönemini yalnızca risklerin azaltılması gereken bir evre olarak gören sorun odaklı yaklaşımı kuramsal düzeyde tartışmaya açarak; maneviyatı gencin öz farkındalık, değer yönelimi ve potansiyel gelişimini destekleyen kurucu bir unsur olarak ele alan gelişimsel perspektifin MDR hizmetleri bağlamındaki kuramsal imkânlarını ortaya koymaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Kuramsal ve kavramsal analiz yöntemiyle tasarlanan bu araştırmada, manevi danışmanlık literatürü; Howard Clinebell'in "Gelişim Danışmanlığı" (Growth Counseling) yaklaşımı, Pozitif Gençlik Gelişimi (PGG) paradigması, pozitif psikoloji literatürü ve İslam psikolojisindeki fıtrat merkezli insan anlayışı çerçevesinde yorumlayıcı bir perspektifle ele alınmış; maneviyatın öz farkındalık, potansiyel geliştirme ve umut temelli yönelim süreçlerindeki işlevi analiz edilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda; gençlik döneminin yalnızca risk ve sorunlar üzerinden ele alınmasının bu evrenin psiko-manevi potansiyellerini görünmez kıldığı, buna karşılık gelişimsel perspektifin gençlik MDR hizmetlerinde gençlerin amaç, anlam ve umut inşa süreçlerini açıklamada daha kapsayıcı ve bütüncül bir çerçeve

sunduğu görülmüştür. Geleneksel paradigma ötesinde yapılan bu kavramsallaştırmada, İslam psikolojisindeki fıtrat ve marifet-i nefs anlayışlarının gençlik MDR çalışmalarının gelişimsel temellerini güçlendiren özgün kuramsal katkılar sunduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak önerilen bu yaklaşımın, danışanı pasif bir yardım alıcısından "gelişim öznesine", danışmanı ise sorun gidericiden potansiyel destekleyici bir rehberlik rolüne dönüştüren; maneviyatın bütüncül iyilik hâlini (flourishing) destekleyen gelişimsel bir çerçeve olarak yeniden düşünülmesine katkı sunabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, Gençlik Manevi Danışmanlığı, Pozitif Gençlik Gelişimi, Fıtrat, Gelişimsel Perspektif

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.03.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	1. Oturum - 26 Ağustos 2026 Çarşamba 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Ayşegül Konar. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Konar, Ayşegül. "Gençlik Manevi Danışmanlığında Gelişimsel Perspektif: Sorun Odaklı Yaklaşımın Ötesini Düşünmek". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 1-4. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

A Developmental Perspective in Youth Spiritual Counseling: Beyond the Problem-Oriented Approach

Ayşegül Konar

orcid.org/0009-0001-3246-0218 | konaraysegul@yahoo.com

ror.org/007x4cq57

Directorate of Religious Affairs

Abstract

Subject of the Research: This study aims to examine the theoretical limitations of the traditional problem-, crisis-, and pathology-oriented paradigm that dominates youth spiritual counselling and guidance (SCG) services, and to discuss the theoretical possibilities of a developmental perspective that transcends these limitations by centring on individuals' potential, self-awareness, and holistic development.

Significance of the Research: Spiritual counselling studies in Türkiye reflect traces of a problem- and crisis-oriented approach that has also maintained its influence in the international literature for many years. This has led spirituality to be predominantly conceptualised as a coping resource, while its developmental dimension has remained relatively in the background. The Growth Counseling approach developed by Howard Clinebell represents one of the important theoretical contributions that highlights the developmental dimension of spiritual counselling. In recent years, as emphasised by the Positive Youth Development paradigm, youth is not merely a period in which risks need to be reduced; rather, it is a multidimensional developmental stage characterised by the intensification of processes such as self-development, search for meaning, and the actualisation of potential. In this regard, this study aims to provide a holistic perspective on the developmental theoretical foundations of youth spiritual counselling by bringing together Clinebell's Growth Counseling approach, the Positive Youth Development literature, and the concepts of fiṭra and maʿrifat al-nafs in Islamic psychology.

Aim of the Research: The aim of this study is to critically examine, at a theoretical level, the problem-oriented approach that regards youth solely as a period in which risks should be reduced, and to explore the theoretical possibilities of a developmental perspective within SCG services -- one that treats spirituality as a constitutive element supporting young people's self-awareness, value orientation, and potential development.

Method of the Research: In this study, designed using a theoretical and conceptual analysis method, the spiritual counselling literature was examined from an interpretive perspective within the framework of Howard Clinebell's "Growth Counseling" approach, the Positive Youth Development (PYD) paradigm, positive psychology literature, and the fiṭra-centred understanding of the human being in Islamic psychology; the function of spirituality in processes of self-awareness, potential development, and hope-based orientation was analysed.

Main Findings of the Research: As a result of the study, it was found that addressing youth solely through risks and problems renders the psycho-spiritual potential of this life stage invisible, whereas a developmental perspective offers a more inclusive and holistic

framework for explaining young people's processes of constructing purpose, meaning, and hope within youth SCG services. In this conceptualisation beyond the traditional paradigm, it was determined that the concepts of fiṭra and maʿrifat al-nafs in Islamic psychology provide original theoretical contributions that strengthen the developmental foundations of youth SCG studies. In conclusion, the proposed framework may contribute to a reconceptualisation of spirituality as a developmental framework that transforms the counselee from a passive recipient of help into a "subject of development," and the counsellor from a problem-solver into a facilitator of potential, thereby supporting holistic well-being (flourishing).

Keywords

Spiritual Counselling and Guidance, Youth Spiritual Counselling, Positive Youth Development, Fiṭra, Developmental Perspective

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-03-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 1 - Wednesday, 26 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Ayşegül Konar. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Konar, Ayşegül. “A Developmental Perspective in Youth Spiritual Counseling: Beyond the Problem-Oriented Approach”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 1-4. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Gençlerde Varoluşsal Kaygı ve Dinî Yönelim

Bahar Tetik

orcid.org/0009-0008-4823-4726 | btetik25@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, genç yetişkinlik dönemiyle örtüşen üniversite yıllarında bireylerin yaşadığı varoluşsal kaygılar (anlamsızlık, ölüm korkusu, yalnızlık ve belirsizlik) ile onların benimsedikleri dinî yönelim biçimleri (iç ve dış güdümlü dindarlık) arasındaki etkileşimi Din Psikolojisi disiplini bağlamında ve bireysel anlam inşası çerçevesinde incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Kimlik inşası sürecindeki üniversite gençliğinin bağımsızlaşma ve gelecek tasavvuru esnasında karşılaştığı varoluşsal krizlerin dinî yönelimler aracılığıyla nasıl şekillendiğini keşfetmek güncel bir ihtiyaçtır. Bu çalışma, rakamsal verilerin ötesine geçerek gençlerin kaygı ve inanç kavramlarına yükledikleri özgün anlamları doğrudan kendi öznel yaşantıları üzerinden derinlemesine incelemesi ve dinî yönelimin kriz anlarındaki anlam inşa edici/psikolojik kalkan rolünü ortaya koyması bakımından literatürde özgün bir değere sahiptir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin dinî yönelim biçimlerinin, yaşadıkları varoluşsal kaygıların anlamlandırılması ve göğüslenmesinde üstlendiği rolü; öğrencilerin kendi öznel dünyaları ve bizzat deneyimledikleri yaşantıları üzerinden derinlemesine incelemek, anlamak ve ortaya koymaktır.

Araştırmanın Yöntemi: İnsan deneyimine yüklenen anlamları keşfetmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi çatısı altında durumsal desenin benimsendiği bu çalışmada, kuramsal zemin Irvin Yalom'un dört nihai kaygı yaklaşımı, Rollo May'in yaratıcı kaygı ve Viktor Frankl'ın anlam arayışı kuramlarıyla temellendirilmiştir. Araştırmanın ölçüt örneklemini oluşturan 14 kadın ve 14 erkek toplam 28 üniversite öğrencisi ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler manuel (elle) tematik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda katılımcıların hayatın anlamını aktif birer eylemlilik olan 'üretkenlik' ve 'mücadele' üzerinden tanımladıkları, din kavramını ise bir 'huzur/sığınma' alanı ve 'anlam merkezi' olarak konumlandırdıkları saptanmıştır. Varoluşsal krizlerle baş etmede en sık 'düşünmemeye çalışmak' şeklinde bir kaçınma stratejisinin izlendiği, ölüm kaygısının teolojik bir boyuttan ziyade 'iyi anılma' arzusu üzerinden şekillendiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak dinî yönelimlerin varoluşsal

krizler karşısında psikolojik bir kalkan işlevi gördüğü, ancak kimlik inşası sürecinde bireysel ve evrensel niteliklerin dinî aidiyetin önüne geçtiği gözlemlenmiştir; bu durum gençlik psikolojisinde logoterapi ve manevi danışmanlık uygulamalarının önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Kaygı, Varoluşsal Kaygı, Dini Yönelim, Anlam Arayışı, Anlamsızlık, Benlik Algısı, Genç Yetişkinlik

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Gençlerde Varoluşsal Kaygı ve Dini Yönelim" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.03.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	1. Oturum - 26 Ağustos 2026 Çarşamba 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Bahar Tetik - Behlül Tokur. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Tetik, Bahar - Tokur, Behlül. “Gençlerde Varoluşsal Kaygı ve Dinî Yönelim”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 5-8. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Existential Anxiety and Religious Orientation Among Young Adults

Bahar Tetik

orcid.org/0009-0008-4823-4726 | btetik25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the interaction between existential anxieties (meaninglessness, fear of death, loneliness, and uncertainty) experienced by individuals during their university years, which overlap with the period of young adulthood, and their adopted forms of religious orientation (intrinsic and extrinsic religiosity) within the context of the Discipline of Psychology of Religion and the framework of individual meaning construction.

Significance of the Research: It is a contemporary necessity to discover how the existential crises encountered by university youth during the process of identity construction, independence, and future projection are shaped through religious orientations. Moving beyond numerical data, this study possesses an original value in the literature, as it deeply analyzes the unique meanings that young people attribute to the concepts of anxiety and faith directly through their subjective experiences, and reveals the meaning-constructing/psychological shield role of religious orientation during moments of crisis.

Aim of the Research: The main purpose of this research is to deeply examine, understand, and demonstrate the role that university students' religious orientation styles play in making sense of and coping with the existential anxieties they experience, through the students' own subjective worlds and personally lived experiences.

Method of the Research: In this study, which adopts a case study design under the umbrella of qualitative research methods aiming to discover the meanings attributed to human experience, the theoretical framework is grounded on Irvin Yalom's four ultimate concerns approach, Rollo May's creative anxiety, and Viktor Frankl's search for meaning theories. The purposive criterion sample of the research consists of 14 female and 14 male university students (a total of 28 participants) with whom semi-structured interviews were conducted, and the obtained data were analyzed using the manual thematic analysis technique.

Main Findings of the Research: As a result of the research, it was determined that the participants define the meaning of life through active states of agency such as 'productivity' and 'struggle,' and they position the concept of religion as a zone of

'peace/refuge' and a 'center of meaning'. It was found that in coping with existential crises, an avoidance strategy in the form of 'trying not to think about it' is most frequently employed, and that death anxiety is shaped through the desire for a 'good reputation' and leaving a social legacy rather than a theological dimension. Consequently, it was observed that while religious orientations function as a psychological shield against existential crises, individual and universal qualities precede religious affiliation during the process of identity construction; this situation highlights the significance of logotherapy and spiritual counseling applications in youth psychology.

Keywords

Psychology of Religion, Anxiety, Existential Anxiety, Religious Orientation, Meaning Seeking, Meaninglessness, Self-Concept, Young Adulthood

Ethical Statement

This study was prepared based on the master's thesis titled "Existential Anxiety and Religious Orientation among Young Adults," which we are conducting under the supervision of Prof. Dr. Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-03-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 1 - Wednesday, 26 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Bahar Tetik - Behlül Tokur. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Tetik, Bahar - Tokur, Behlül. “Existential Anxiety and Religious Orientation Among Young Adults”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 5-8. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Ergenlerde Dindarlık, Varoluşsal Anlam ve Yaşamın Anlamı İlişkisi: Dini Duygunun Aracı, Aile İlişki Kalitesinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Karma Analitik bir İnceleme

Özlem Dengiz Dağ

orcid.org/0009-0000-4428-9350 | 4030240071@erciyes.edu.tr

ror.org/047g8vk19

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstütisi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Ali Kuşat

orcid.org/0000-0003-4922-7751 | kusat@erciyes.edu.tr

ror.org/047g8vk19

Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma Din Psikolojisi bağlamında ergenlerde dindarlığın alt boyutları ile varoluşsal anlam ve yaşamın anlamı arasındaki ilişkiyi incelemekte, dinî duygunun bu ilişkideki aracı rolünü ve aile ilişki kalitesinin düzenleyici işlevini sınamaktadır.

Araştırmanın Önemi: Alan yazında genel dindarlık ile yaşamın anlamı arasındaki ilişki sıkça incelenmiş olsa da bu ilişkide hangi dindarlık boyutunun belirleyici olduğu yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır. Ayrıca kimlik gelişimi, anlam arayışı ve dinî yönelimlerin yoğun biçimde şekillendiği ergenlik döneminde bu ilişkinin Türk ergen örnekleminde incelenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışma, literatürdeki söz konusu boşluğun giderilmesine ve ergenlerde anlam gelişimini açıklamaya yönelik din psikolojisi araştırmalarına katkı sunması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı: Çalışma, dindarlığın alt boyutlarının varoluşsal anlam ve yaşamın anlamı üzerindeki etkilerini incelemeyi; ergenlerin varoluşsal anlam oluşturma sürecinde etkili olan psikolojik, ailesel ve bireysel belirleyicileri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırma nicel araştırma deseninde yürütülmüştür. Orta Anadolu'da altı farklı lise türünden tabakalı örnekleme ile seçilen 632 ergenden Ok-Dinî Tutum Ölçeği-G, Çok Boyutlu Varoluşsal Anlam Ölçeği ve Hayatın Anlamı Ölçeği aracılığıyla veri toplanmıştır. Analiz boyutunda hiyerarşik regresyon, latent profil analizi, düzenlenmiş aracılık ve SHAP tabanlı makine öğrenmesini tek bir çerçevede birleştirerek bütüncül bir analiz yaklaşımı benimsenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Genel dindarlık her iki anlam ölçütüyle de pozitif ilişki göstermiş, dindarlık boyutları içinde yalnızca dinî duygu anlamı, anlamlı biçimde yordanmıştır. Düzenlenmiş aracılık çözümlemesi, dinî duygunun tam aracı olduğunu ve bu aracılığın nitelikli aile ilişkisinde güçlendiğini ortaya koymuştur. İmam-hatip öğrencilerinin dindarlıkta öne çıkmasına karşın anlam puanlarında ayrışmaması dikkat çekici bir bulgudur. Latent profil analizi, dindarlık ve anlam örüntülerine göre dört ayrı ergen profili ortaya çıkarmış; en kalabalık profil yüksek dindarlığı yalnızca orta düzey anlamla bir araya getirmiştir. Nitelikli aile ilişkisi koşulunda dinî duygunun yaşamın

anlamı üzerindeki etkisi, düşük nitelik koşuluna kıyasla yaklaşık iki katına çıkmıştır. SHAP çözümlemesi en güçlü yordayıcı olarak aile ilişki kalitesini belirlemiştir. Bulgular, anlamı belirleyenin dindarlığın niceliği değil dinî deneyimin niteliği olduğunu; bu sürecin sağlam aile bağıyla pekiştiğini göstermektedir. Sonuçlar, din eğitiminin doktrinel aktarımdan çok dinî duygunun içselleştirilmesine ağırlık vermesi gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Ergen Dindarlığı, Varoluşsal Anlam, Dini Duygu, Aile İlişki Kalitesi, Yaşamın Anlamı, Latent Profil Analizi

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Ali Kuşat danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Ergenlerde Dindarlık, Varoluşsal Sorgulama ve Çözüm Arayışları İlişkisi" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Kayseri, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Doktora tezi, 2026

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	1. Oturum - 26 Ağustos 2026 Çarşamba 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Özlem Dengiz Dağ - Ali Kuşat. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Dengiz Dağ, Özlem - Kuşat, Ali. “Ergenlerde Dindarlık, Varoluşsal Anlam ve Yaşamın Anlamı İlişkisi: Dini Duygunun Aracı, Aile İlişki Kalitesinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Karma Analitik bir İnceleme”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 9-13. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Relationship Between Religiosity, Existential Meaning, and the Meaning of Life Among Adolescents: A Mixed-Analytical Examination of the Mediating Role of Religious Sentiment and the Moderating Role of Family Relationship Quality

Özlem Dengiz Dağ

orcid.org/0009-0000-4428-9350 | 4030240071@erciyes.edu.tr

ror.org/047g8vk19

Erciyes University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Kayseri, Türkiye

Ali Kuşat

orcid.org/0000-0003-4922-7751 | kusat@erciyes.edu.tr

ror.org/047g8vk19

Erciyes University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Kayseri, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the relationship between the subdimensions of religiosity in adolescents and existential meaning and the meaning of life within the context of the psychology of religion, and tests the mediating role of religious emotion and the moderating function of family relationship quality in this relationship.

Significance of the Research: Although the relationship between general religiosity and the meaning of life has been frequently examined in the literature, it has not been sufficiently clarified which dimension of religiosity is the determining factor in this relationship. Furthermore, it is important to examine this relationship in a sample of Turkish adolescents, as adolescence is a period during which identity development, the search for meaning, and religious orientations are intensely shaped. This study is significant in that it aims to address this gap in the literature and contribute to research in the psychology of religion aimed at explaining the development of meaning in adolescents.

Aim of the Research: The study aims to examine the effects of the subdimensions of religiosity on existential meaning and the meaning of life, and to identify the psychological, familial, and individual determinants that influence adolescents' process of constructing existential meaning.

Method of the Research: The study was conducted using a quantitative research design. Data were collected from 632 adolescents selected through stratified sampling from six different types of high schools in Central Anatolia using the Ok-Religious Attitude Scale-G, the Multidimensional Existential Meaning Scale, and the Meaning of Life Scale. In terms of analysis, a comprehensive analytical approach was adopted by integrating hierarchical

regression, latent profile analysis, moderated mediation, and SHAP-based machine learning within a single framework.
Main Findings of the Research: General religiosity showed a positive relationship with both measures of meaning; among the dimensions of religiosity, only religious sentiment significantly predicted meaning. The moderated mediation analysis revealed that religious sentiment acts as a full mediator and that this mediation is strengthened by high-quality family relationships. It is a notable finding that, despite imam-hatip students standing out in terms of religiosity, they did not differ in their meaning scores. Latent profile analysis identified four distinct adolescent profiles based on patterns of religiosity and meaning; the most common profile combined high religiosity with only moderate levels of meaning. Under conditions of high-quality family relationships, the effect of religious sentiment on the meaning of life was approximately twice as strong as under conditions of low-quality family relationships. The SHAP analysis identified the quality of family relationships as the strongest predictor. The findings indicate that it is not the quantity of religiosity but the quality of religious experience that determines meaning, and that this process is reinforced by strong family bonds. The results suggest that religious education should emphasize the internalization of religious sentiment rather than doctrinal transmission.

Keywords

Psychology of Religion, Adolescent Religiosity, Existential Meaning, Religious Emotion, Family Relationship Quality, Meaning in Life, Latent Profile Analysis

Ethical Statement

This study was prepared based on the doctoral dissertation titled “The Relationship Between Religiosity, Existential Questioning, and the Search for Solutions Among Adolescents,” which we are currently conducting under the supervision of Prof. Dr. Ali Kuşat. Kayseri, Erciyes University, Faculty of Theology, Doctoral dissertation, 2026

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 1 - Wednesday, 26 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Özlem Dengiz Dağ - Ali Kuşat. The authors retain the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press

Citation Dengiz Dağ, Özlem - Kuşat, Ali. "The Relationship Between Religiosity, Existential Meaning, and the Meaning of Life Among Adolescents: a Mixed-Analytical Examination of the Mediating Role of Religious Sentiment and the Moderating Role of Family Relationship Quality". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 9-13. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Pozitif Psikoloji Perspektifinden Tasavvufta Mutluluk, Hayatın Anlamı, Psikolojik Sağlamlık ve Esenlik: Erenköy Cemaati Örneği

Fatma Nur Eryılmaz

orcid.org/0000-0002-2508-5587 | eryilmaz.fatmanur@ogr.deu.edu.tr

ror.org/00dbd8b73

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Doktora Programı, İzmir, Türkiye

İbrahim Eryılmaz

orcid.org/0009-0005-7207-3182 | ibrahimahu22@gmail.com

Amasya Göynücek İlçe Devlet Hastanesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, pozitif psikolojinin temel kavramlarından olan mutluluk, hayatın anlamı ve amacı, psikolojik sağlamlık ve esenlik kavramları hakkında tasavvuf ehli kişilerin ne durumda olduğunu nicel araştırma yöntemlerinden anket kullanılarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi: Yaklaşık olarak son otuz yılda Batı'da pozitif psikoloji bağlamında mutluluk, hayatın anlamı ve amacı, psikolojik sağlamlık ve esenlik gibi konular araştırılmaktadır. Bu araştırmalar çerçevesinde Hristiyan ve Budist mistisizminin bu kavramlara nasıl baktığı da araştırma konusu olmuştur. Ancak bin yıllık geleneği olan tasavvufla ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmamızın bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada tasavvufun insanları mutlu ettiği, hayatlarına anlam ve amaç kattığı, psikolojik sağlamlıklarını güçlendirdiği ve esenlik duygusu sağladığı hipotezi incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmamızda bir Nakşibendi kolu olan Erenköy cemaatinden kartopu yöntemi ile seçilen 166 sufiye nicel araştırma yöntemlerinden geçerli ve güvenirliği olan Maneviyat Ölçeği, Huzur Ölçeği, Hayatın Anlam ve Amacı Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık için Koruyucu Faktörler Ölçeği ve Yeni Esenlik Ölçeği anketleri uygulanmıştır. İstatistiksel analizler IBM SPSS Statistics v27.0 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, maneviyat ile huzur, hayatın anlam ve amacı, psikolojik sağlamlık için koruyucu faktörler ve esenlik değişkenleri arasındaki doğrudan, dolaylı ve toplam etkileri değerlendirmek amacıyla R 4.5.2 yazılımında yapısal eşitlik modellemesi kapsamında yol analizi uygulanmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Yapılan çalışmanın sonucunda, maneviyatın psikolojik sağlamlık ($\beta = 0,252$; $p < 0,001$) ve hayatın anlamı ve amacı ($\beta = 0,258$; $p < 0,001$) üzerinde anlamlı doğrudan etkiler sergilediğini ortaya koymuştur. Huzur değişkeni üzerinde psikolojik sağlamlık ($\beta = 0,165$; $p < 0,001$), hayatın anlamı ve amacı ($\beta = 0,258$; $p < 0,001$) ve maneviyat ($\beta = 0,057$; $p = 0,021$) değişkenlerinin anlamlı doğrudan etkileri saptanmıştır. Esenlik açısından değerlendirildiğinde, psikolojik sağlamlığın güçlü bir doğrudan etkisi bulunurken ($\beta = 0,694$; $p < 0,001$), hayatın anlamı ve amacı ile maneviyatın doğrudan

etkileri istatistiksel anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır (sırasıyla β = 0,221, p = 0,073; β = 0,061, p = 0,431). Bu açıdan temel hipotez doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Felsefe ve Din Bilimleri, Din Psikolojisi, Pozitif Psikoloji, Tasavvuf, Hayatın Anlamı, Mutluluk, Psikolojik Sağlamlık, Esenlik

Etik Beyan

Bu çalışma Doç. Dr. Cihad Kısa danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Pozitif Psikoloji Perspektifinden Tasavvufta Mutluluk, Hayatın Anlamı, Psikolojik Sağlamlık ve Esenlik (Flourishing): Erenköy Cemaati Üzerine Bir İnceleme" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 28/05/2024 tarihli toplantısında değerlendirilmiş ve toplantıda alınan 1 sayılı karar ile çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	20.05.2026
Kabul Tarihi	13.07.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	2. Oturum - 26 Ağustos 2026 Çarşamba 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Fatma Nur Eryılmaz - İbrahim Eryılmaz. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Eryılmaz, Fatma Nur - Eryılmaz, İbrahim. "Pozitif Psikoloji Perspektifinden Tasavvufta Mutluluk, Hayatın Anlamı, Psikolojik Sağlamlık ve Esenlik: Erenköy Cemaati Örneği". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 14-17. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Happiness, Meaning in Life, Psychological Resilience, and Flourishing in Sufism from the Perspective of Positive Psychology: A Study on the Erenköy Community

Fatma Nur Eryılmaz

orcid.org/0000-0002-2508-5587 | eryilmaz.fatmanur@ogr.deu.edu.tr

ror.org/00dbd8b73

Dokuz Eylül University, Institute of Social Sciences, Doctoral Program in Psychology of Religion, İzmir, Türkiye

İbrahim Eryılmaz

orcid.org/0009-0005-7207-3182 | ibrahimahu22@gmail.com

Amasya Göynücek District State Hospital, Department of Family Medicine, Amasya, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines happiness, meaning and purpose in life, psychological resilience, and flourishing among Sufi individuals within the framework of positive psychology, using a quantitative survey-based research design.

Significance of the Research: Over the past three decades, topics such as happiness, meaning and purpose in life, psychological resilience, and flourishing have been widely examined within the field of positive psychology. Previous research has also addressed how Christian and Buddhist mystical traditions approach these concepts. However, empirical research focusing on Sufism, despite its long-standing spiritual and intellectual tradition, remains limited. This study aims to contribute to the literature by examining these positive psychology constructs in the context of the Erenköy community.

Aim of the Research: This study examines the hypothesis that Sufi spiritual orientation is positively associated with happiness, meaning and purpose in life, psychological resilience, and flourishing.

Method of the Research: In this quantitative study, data were collected from 166 Sufi participants affiliated with the Erenköy community, a branch of the Naqshbandī order, using the snowball sampling method. The Spirituality Scale, the Tranquillity Scale, the Meaning and Purpose in Life Scale, the Protective Factors for Psychological Resilience Scale, and the New Flourishing Scale were administered. Statistical analyses were performed using IBM SPSS Statistics v27.0. In addition, path analysis was conducted within the framework of structural equation modelling using R 4.5.2 to evaluate the direct, indirect, and total effects among spirituality, tranquillity, psychological resilience, meaning and purpose in life, and flourishing.

Main Findings of the Research: The results revealed that spirituality had significant direct effects on psychological resilience ($\beta = 0.252$; $p < 0.001$) and meaning and purpose in life ($\beta = 0.258$; $p < 0.001$). Significant direct effects on tranquillity were observed for psychological resilience ($\beta = 0.165$; $p < 0.001$), meaning and purpose in life ($\beta = 0.258$; $p < 0.001$), and spirituality ($\beta = 0.057$; $p = 0.021$). Regarding flourishing, psychological resilience demonstrated a strong direct effect ($\beta = 0.694$; $p < 0.001$), whereas the direct effects of

meaning and purpose in life and spirituality did not reach statistical significance (β = 0.221, p = 0.073 and β = 0.061, p = 0.431, respectively). In this regard, the main hypothesis was confirmed.

Keywords

Philosophy and Religious Sciences, Psychology of Religion, Positive Psychology, Sufism, Meaning in Life, Happiness, Psychological Resilience, Flourishing

Ethical Statement

This study is based on an ongoing doctoral dissertation entitled "Happiness, Meaning in Life, Psychological Resilience, and Flourishing in Sufism from the Perspective of Positive Psychology: A Study on the Erenköy Community," conducted under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Cihad Kısa. This study was reviewed during the meeting of the Dokuz Eylül Univ Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee on May 28, 2024, and was approved as ethically compliant under decision no. 1.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-20
Accepted	2026-07-13
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 2 - Wednesday, 26 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Fatma Nur Eryılmaz - İbrahim Eryılmaz. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Eryılmaz, Fatma Nur - Eryılmaz, İbrahim. "Happiness, Meaning in Life, Psychological Resilience, and Flourishing in Sufism from the Perspective of Positive Psychology: a Study on the Erenköy Community". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 14-17. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kur'an Kursuna Devam Eden Kadınlarda Dinî Motivasyonların Psikolojik Temelleri

Aynur Kaya

orcid.org/0009-0002-1761-4837 | aynurkaya25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Araştırmanın konusu, Kur'ân kursuna devam eden kadınlarda dini motivasyonların psikolojik temellerini anlamaya çalışmaktır.

Araştırmanın Önemi: İlgili literatür incelendiğinde benzerlik gösteren çalışmaların mevcut olduğu görülmekle birlikte bu araştırma; kadınların Kur'ân kursuna devam etme nedenleri, kursa ilişkin beklentilerinin karşılanma düzeyi, kurs sürecinde edinilen bilgilerin günlük yaşamlarına etkileri ve kurs ortamındaki sosyal ilişkileri nasıl değerlendirdikleri gibi çeşitli alt başlıklar çerçevesinde ele alınarak konular bütüncül olarak araştırılmıştır. Bu doğrultuda, mevcut çalışmalardan daha kapsamlı bir içeriğe sahip olmasından dolayı araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı "Kur'ân Kursu'na devam eden kadınları motive eden dinî-psikolojik unsurları anlamak" şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın Yöntemi: Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada durumsal desen tercih edilmiştir. Araştırmanın verileri 2025-2026 Eğitim-Öğretim yılında Yenimahalle İlçe Müftülüğüne bağlı faaliyet gösteren Batıkent Kardelen Kur'ân Kursu'na devam eden 21 kadın kursiyerle gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniğine başvurulmuştur. Veriler, tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Katılımcıların Kur'ân kursuna devam etme motivasyonları araştırılırken "eksiklik hissi", "manevi arayış", "sosyalleşme" gibi temalar ön plana çıkmış; katılımcıların beklentilerinin büyük oranda karşılandığı, kursa başladıktan sonra hayatlarında "dini bilinç", "manevi doyum", "disiplin", "huzur" gibi değişimlerin olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük oranda manevi güçlenme yaşadığı ve problemlerle başa çıkmada dini referanslara yöneldiği tespit edilmiş, Kur'ân kursundaki sosyal ortamı "sosyal bağ", "sosyal destek", "manevi ortam", "sosyal öğrenme" kodlarıyla ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcıların hastalık gibi nedenlerle kursa devam etme konusunda dönemsel olarak isteklerinin azaldığı görülmüştür. Sonuç olarak katılımcılar Kur'ân kursuna yoğun bir eksiklik hissi, yetersizlik algısı ve manevi arayışla başlamışlar fakat süreç ilerledikçe bu boşluğu büyük oranda dini bilgi-beceri gelişimi ve manevi motivasyonla doldurmuşlardır. Katılımcıların öğrendikleri bilgilerle manevi olarak güçlenmeleri ve kriz anlarında dini başa çıkma yöntemlerine başvurmaları, Kur'ân

kurslarının sadece Kur'ân-ı Kerîm ve dini bilgilerin öğretildiği bir yer olmayıp aynı zamanda kadınlar için koruyucu ve rehabilite edici merkezler olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Kur'ân Kursu, Dini Motivasyon, Kadın Psikolojisi, Maneviyat

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Kur'ân Kursuna Devam Eden Kadınlarda Dini Motivasyonların Psikolojik Temelleri" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.12.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	2. Oturum - 26 Ağustos 2026 Çarşamba 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Aynur Kaya. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Kaya, Aynur. "Kur'an Kursuna Devam Eden Kadınlarda Dinî Motivasyonların Psikolojik Temelleri". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 18-21. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Psychological Foundations of Religious Motivations Among Women Attending Qurʾān Courses

Aynur Kaya

orcid.org/0009-0002-1761-4837 | aynurkaya25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study aims to explore the psychological foundations of religious motivations among women attending Qurʾān courses.

Significance of the Research: Although the relevant literature includes studies addressing similar issues, the present study examines the subject from a holistic perspective by focusing on several dimensions, including the reasons why women attend Qurʾān courses, the extent to which their expectations of the courses are met, the effects of the knowledge they acquire during the courses on their daily lives, and their evaluations of the social relationships established within the course environment. Accordingly, it is expected that this study will contribute to the existing literature by offering a more comprehensive perspective than previous research.

Aim of the Research: The aim of this study is to understand the religious and psychological factors that motivate women to attend Qurʾān courses.

Method of the Research: This study employed a qualitative research method and adopted a case study design. The data were collected through interviews with 21 female participants attending the Batıkent Kardelen Qurʾān Course, operating under the Yenimahalle District Muftī's Office, during the 2025–2026 academic year. A semi-structured interview technique was used as the data collection tool. The collected data were analyzed using thematic analysis.

Main Findings of the Research: The findings revealed that the participants' motivations for attending Qurʾān courses were primarily shaped by themes such as a sense of deficiency, spiritual seeking, and socialization. Their expectations were found to have been largely met, and after attending the courses, they reported positive changes in their lives, including increased religious awareness, spiritual fulfillment, discipline, and inner peace. Most participants experienced spiritual empowerment and tended to rely on religious references when coping with personal difficulties. They described the social environment of the Qurʾān course through the codes of social bonding, social support, a spiritual atmosphere, and social learning. In addition, some participants reported a temporary decline in their motivation to attend the courses due to factors such as illness.

In conclusion, the participants initially attended the Qurʾān courses with a strong sense of deficiency, perceived inadequacy, and a search for spiritual meaning. As the process progressed, however, these needs were largely fulfilled through the acquisition of religious knowledge and skills, together with enhanced spiritual motivation. The participants' spiritual empowerment through the knowledge they gained and their reliance on religious

coping strategies during times of crisis indicate that Qurʾān courses are not merely institutions for teaching the Qurʾān and religious knowledge, but also serve as protective and rehabilitative environments for women.

Keywords

Psychology of Religion, Qurʾān Course, Religious Motivation, Women's Psychology, Spirituality

Ethical Statement

This paper is based on the master's thesis entitled "The Psychological Foundations of Religious Motivations among Women Attending Qurʾān Courses", which is currently being conducted under the supervision of Prof. Dr. Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-12-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 2 - Wednesday, 26 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Aynur Kaya. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Kaya, Aynur. "The Psychological Foundations of Religious Motivations Among Women Attending Qurʾān Courses". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts*. ed. Abdullah Demir. 18-21. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Dinî Sohbetlerin Kadınların İnanç ve Ahlaki Gelişim Üzerindeki Etkileri

Aysun Doğan Tangüç

orcid.org/0009-0003-7045-4622 | 255220109@ogrenci.aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, dini sohbetlere katılımın, kadınların inanç ve ahlaki gelişim düzeyleri üzerindeki etkisini din psikolojisi perspektifinde incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Araştırmanın temel problemi dini eğitimin ve dini sohbetlerin kadınların inanç ve ahlaki gelişimleri üzerindeki psikososyal etkilerini ve bu etkilerin bireylerin dini tutumları, değer algıları ve ahlaki davranışları üzerindeki yansımalarını ortaya koymaktır. Modern dönemde yetişkin eğitimi ve dindarlığın sosyalleşmesi bağlamında ön plana çıkan dini sohbetlerin, kadınların inanç ve ahlaki gelişimleri üzerindeki psiko-sosyal etkilerini ele alması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı dini sohbetlere katılımın kadınların inanç ve ahlaki gelişim düzeyleri üzerindeki etkisini din psikolojisi perspektifinden incelemek ve bu etkinin bireylerin dini tutumları değer algıları ve ahlaki davranışları üzerindeki yansımalarını ortaya koymaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmanın kuramsal zeminini sosyal öğrenme psikolojik öz düzenleme mekanizmaları oluşturur. Öncelikle din eğitimi ile dindarlık ilişkisi olmak üzere, cami merkezli yaygın din eğitimin önemi, Orta yaş kadınların psikolojisi, inanç ve ahlaki gelişim anlatılmıştır. Bu doğrultuda yapılan araştırma ile dinin sosyal hayat içerisinde nasıl öğrenildiğini ve bir ahlaka dönüştüğünü, gözlemsel bir zeminde tartışmaya açarak din psikolojisi literatüründeki kadın dindarlığı çalışmalarına teorik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Dini sohbet gruplarına katılan kadınların inanç ve ahlaki gelişim süreçlerini incelemeyi amaçlayan nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada durumsal desen tercih edilmiş; 20 kadın katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Tematik analiz yöntemiyle incelenen veriler doğrultusunda, dini sohbetlerin, katılımcılar tarafından ibadet hayatındaki yoğunlaşma eğilimi, hastalık, kaygı, aile içi gerilimler gibi hayat krizleriyle başa çıkmada bir telafi mekanizması olarak aktif kullanıldığı görülmüştür. Dini sohbetler, katılımcıların çoğunluğu tarafından psikolojik iyi oluşu destekleyen, manevi dayanıklılığı artıran, bireylere aidiyet duygusu kazandıran ve yaşam krizleriyle başa çıkmalarına yardımcı olan

çok boyutlu destek mekanizmaları olarak konumlandırılmaktadır. Sonuç olarak, dini sohbetlerin etkisinin toplumsal dönüşümden ziyade bireyin iç dünyasında gerçekleşen manevi, duygusal ve psikolojik güçlenme süreçlerinde daha belirgin biçimde ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, İnanç Gelişimi, Dini Sohbet, Ahlaki Gelişim, Dindarlık, Kadın Dindarlığı

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Dini Sohbetlerin Kadınların İnanç ve Ahlaki Gelişimi Üzerindeki Etkileri" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	2. Oturum - 26 Ağustos 2026 Çarşamba 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Aysun Doğan Tangüç - Behlül Tokur. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Doğan Tangüç, Aysun - Tokur, Behlül. "Dinî Sohbetlerin Kadınların İnanç ve Ahlaki Gelişim Üzerindeki Etkileri". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 22-25. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Effects of Religious Discussions on Women's Faith and Moral Development

Aysun Doğan Tangüç

orcid.org/0009-0003-7045-4622 | 255220109@ogrenci.aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the impact of participation in religious discussions on women's levels of faith and moral development from a religious psychology perspective.

Significance of the Research: The main problem of this research is to reveal the psychosocial effects of religious education and religious discussions on the faith and moral development of women, and the reflections of these effects on individuals' religious attitudes, value perceptions, and moral behaviors. Religious discussions, which have come to the forefront in the context of adult education and the socialization of religiosity in the modern era, are important because they address the psychosocial effects of these discussions on the faith and moral development of women.

Aim of the Research: The aim of this research is to examine, from the perspective of the psychology of religion, the effect of participation in religious discussions on women's levels of faith and moral development, and to reveal the reflections of this effect on individuals' religious attitudes, value perceptions, and moral behaviors.

Method of the Research: The theoretical basis of this research lies in the psychological self-regulation mechanisms of social learning. It primarily examines the relationship between religious education and religiosity, the importance of mosque-centered religious education, the psychology of middle-aged women, and their faith and moral development. This research aims to contribute theoretically to studies on women's religiosity in the psychology of religion by discussing, on an observational basis, how religion is learned within social life and transformed into morality. Adopting a qualitative research methodology, this study, which examines the faith and moral development processes of women participating in religious discussion groups, employed a case study design; semi-structured interviews were conducted with 20 female participants.

Main Findings of the Research: Based on data analyzed using thematic analysis methods, it was observed that religious discussions were actively used by participants as a compensatory mechanism for coping with life crises such as illness, anxiety, and family tensions, and for focusing intensely on their religious lives. Religious discussions were

positioned by the majority of participants as multifaceted support mechanisms that promote psychological well-being, increase spiritual resilience, provide a sense of belonging, and help individuals cope with life crises. In conclusion, it was observed that the impact of religious discussions was more evident in the spiritual, emotional, and psychological empowerment processes occurring within the individual's inner world, rather than in societal transformation.

Keywords

Psychology of Religion, Faith Development, Religious Conversation, Moral Development, Religiosity, Women's Religiosity

Ethical Statement

This study is based on the master's thesis entitled "The Effects of Religious Discussions on the Faith and Moral Development of Women," which we are conducting under the supervision of Prof. Dr. Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 2 - Wednesday, 26 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Aysun Doğan Tangüç - Behlül Tokur. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Doğan Tangüç, Aysun - Tokur, Behlül. "The Effects of Religious Discussions on Women's Faith and Moral Development". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 22-25. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Varoluşsal Kaygı, İnanç ve Anlam Arayışı: Ingmar Bergman'ın Yedinci Mühür Filminin Din Psikolojisi Açısından Analiz

Betül Sezer

orcid.org/0009-0003-5271-112X | betullbatur@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, İsveçli yönetmen Ingmar Bergman'ın 1957 yapımı Yedinci Mühür (Det sjunde inseglet) filmini; varoluşsal kaygı, inanç ve anlam arayışı kavramları ekseninde din psikolojisi açısından incelemeyi konu edinmektedir.

Araştırmanın Önemi: Ölüm karşısındaki kaygı ile inanç arasındaki gerilim, din psikolojisinin köklü meselelerinden biri olmasına karşın çoğunlukla kuramsal düzlemde tartışılmaktadır. Bu çalışma, söz konusu gerilimi somut bir anlatı üzerinden çözümleyerek bir sinema eserinin din psikolojisi için birincil veri kaynağı olarak ele alınabileceğini göstermesi ve dinsel tecrübenin sinemadaki temsiline ilişkin tartışmalara katkı sunması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Çalışmanın amacı, filmin başlıca kişilerini ve anahtar sahnelerini William James, Viktor Frankl, Gordon Allport ve Ernest Becker'ın kuramları ışığında çözümleyerek, varoluşsal kaygı karşısında inanç ile anlam arayışının psikolojik dinamiklerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel yaklaşım benimsenmektedir. Film bir "metin" olarak kabul edilmiş; doküman incelemesi ve tematik analiz yöntemleriyle çözümlenmektedir. Kuramsal çerçeve, James'in "hasta ruh / sağlıklı ruh" ayrımı, Frankl'ın anlam istemi ve logoterapisi, Allport'un içsel-dışsal dindarlık ayrımı ile Becker temelli dehşet yönetimi kuramı üzerine kurulmaktadır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Şövalye Antonius Block'un metafizik kesinlik talebiyle örülü "hasta ruh" tipini; gezgin oyuncu Jof ile Mia'nın ise sade imanı ve lütfu simgeleyen "sağlıklı ruh" tipini temsil ettiği belirlenmiştir. Tanrı'nın sessizliğinin (Deus absconditus) varoluşsal kaygıyı derinleştirdiği; kırbaçlananlar alayı ile cadı yakma sahnelerinin kolektif suçluluk ve yansıtma mekanizmalarını açığa çıkardığı görülmüştür. Çalışmanın temel sonucu, anlamın metafizik bir cevapta değil, somut ve ahlaki bir eylemde -Block'un kutsal aileyi Ölüm'den kaçırışında- bulunmuş olmasıdır; bu da Frankl'ın, anlamın sorumluluk ve eylemle gerçekleştiği yönündeki görüşünü doğrular niteliktedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Varoluşsal Kaygı, İnanç, Anlam Arayışı, Yedinci Mühür

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026

Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	3. Oturum - 27 Ağustos 2026 Perşembe 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Betül Sezer. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Sezer, Betül. "Varoluşsal Kaygı, İnanç ve Anlam Arayışı: Ingmar Bergman'ın Yedinci Mühür Filminin Din Psikolojisi Açısından Analiz". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 26-29. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Existential Anxiety, Faith, and the Search for Meaning: An Analysis of Ingmar Bergman's The Seventh Seal from the Perspective of the Psychology of Religion

Betül Sezer

orcid.org/0009-0003-5271-112X | betullbatur@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines Swedish director Ingmar Bergman's 1957 film The Seventh Seal (Det sjunde inseglet) from the perspective of the Psychology of Religion, focusing on the concepts of existential anxiety, faith, and the search for meaning.

Significance of the Research: Although the tension between death anxiety and faith has long been one of the central issues in the Psychology of Religion, it has mostly been discussed on a theoretical level. By analyzing this tension through a concrete cinematic narrative, the present study demonstrates that a film can be treated as a primary source of data for the Psychology of Religion. Furthermore, it contributes to discussions on the representation of religious experience in cinema.

Aim of the Research: The aim of this study is to analyze the film's principal characters and key scenes through the theoretical perspectives of William James, Viktor Frankl, Gordon Allport, and Ernest Becker, thereby revealing the psychological dynamics of faith and the search for meaning in the face of existential anxiety.

Method of the Research: This study adopts a qualitative research approach. The film is treated as a "text" and analyzed through document analysis and thematic analysis. The theoretical framework is based on William James's distinction between the "healthy-minded" and the "sick soul," Viktor Frankl's will to meaning and logotherapy, Gordon Allport's distinction between intrinsic and extrinsic religiosity, and Ernest Becker's Terror Management Theory.

Main Findings of the Research: The findings indicate that the knight Antonius Block represents the "sick soul," characterized by a persistent demand for metaphysical certainty, whereas the traveling actors Jof and Mia embody the "healthy-minded" type through their simple faith and experience of grace. The silence of God (Deus absconditus) intensifies existential anxiety, while the scenes of the flagellants' procession and the witch burning reveal mechanisms of collective guilt and psychological projection. The principal conclusion of the study is that meaning is ultimately found not in a metaphysical answer but in a concrete moral act—Block's sacrifice that enables the Holy Family to escape Death.

This finding supports Frankl's view that meaning is realized through responsibility and action.

Keywords

Psychology of Religion, Existential Anxiety, Faith, Search for Meaning, The Seventh Seal

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 3 - Thursday, 27 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Betül Sezer. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Sezer, Betül. "Existential Anxiety, Faith, and the Search for Meaning: An Analysis of Ingmar Bergman's The Seventh Seal from the Perspective of the Psychology of Religion". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 26-29. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Dinî Bilinçte Öteki Algısı

Habibe Tolu

orcid.org/0009-0002-3815-8885 | habibetolu25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmanın konusu, 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinin öteki algısını ve bu algıyı şekillendiren dinî dinamikleri din psikolojisi açısından incelenmesidir.

Araştırmanın Önemi: Çalışmanın önemi ve özgünlüğü, dinî bilincin "öteki" algısı üzerindeki etkisini tek tip bir olgu olarak ele almak yerine, onun çok boyutlu yapısını mülakat verileri üzerinden derinlemesine tahlil etmesinden kaynaklanmaktadır. Çalışma, inanç aidiyetlerinin ve dinsel metin yorumlarının bireysel düzlemde nasıl farklı öteki algıları üretebildiğini katılımcıların deneyimleriyle ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı ise 18-30 yaş arası yükseköğrenim öğrencilerinin dinî, etnik ve ırksal farklılıklar bağlamında "öteki"ni nasıl algıladıklarını, bu algının hangi dinî dinamikler üzerinden kurulduğunu derinlemesine incelemektir.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışma nitel araştırma yöntemi temel alınarak hazırlanmış, veri toplama yöntemi olarak ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 18-30 yaş aralığındaki üniversite öğrencileriyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler ses kaydı yoluyla kayıt altına alınmış ve daha sonra yazılı metne dönüştürülmüştür. Analiz sürecinde tematik analiz yöntemi kullanılmış; veriler kodlanarak dindarlık algısı, dinî bilinç öğeleri, sosyal kimlik ve farklı gruplara yönelik öteki algıları gibi temalar altında sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Teorik çerçeve açısından çalışma; dinî bilinci bilişsel, duygusal ve arzu öğeleri ekseninde ele almış; öteki kavramını felsefi, psikolojik ve sosyal kimlik kuramları bağlamında çözümlemiştir. Mülakat bulguları incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun kimliğini öncelikli olarak dinî kimlik üzerinden tanımladığı görülmektedir. Kendini dinî kimliğiyle ön planda tanımlayan bazı katılımcılar, İslam'ın fıtrat ve insan onuru merkezli evrensel bakışından ötürü "öteki" kavramını dışlayıcı bir unsur olarak görmediklerini; farklı inanç gruplarını "dünyanın zenginliği" şeklinde karşıladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların başka bir kesimi ise ötekiyi yalnızca Müslüman olmayanlar olarak tanımlarken, bir diğer kesim bu kavramı bireysel ahlaki tutuma ya da "kendi dışında kalan her şey"e kadar genişletmektedir. Farklı mezhep ve cemaatlere yönelik tutumlar ise ılımlı bir çeşitlilik anlayışından sert bir dışlama eğilimine uzanan geniş bir yelpazede dağılmaktadır. Dinî kimlik nedeniyle ötekileştirilme

deneyimleri de katılımcıların önemli bir bölümü tarafından dile getirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, dinî bilincin öteki algısı üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. İslam'ın teorik olarak kapsayıcı bir öteki tasavvuru sunmasına karşın bu anlayışın pratiğe yansımasının bireysel yorum, mezhepsel aidiyet ve sosyal bağlam tarafından önemli ölçüde şekillendirildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Dini Bilinç, Öteki Algısı, Kimlik, Sosyal Kimlik

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Dini Bilinçte Öteki Algısı" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	3. Oturum - 27 Ağustos 2026 Perşembe 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Habibe Tolu - Behlül Tokur. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Tolu, Habibe - Tokur, Behlül. "Dinî Bilinçte Öteki Algısı". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 30-33. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Perception of the Other in Religious Consciousness

Habibe Tolu

orcid.org/0009-0002-3815-8885 | habibetolu25@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Religious Philosophy, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: The subject of this study is to examine, from the perspective of the psychology of religion, the perception of the other among university students aged 18-30 and the religious dynamics that shape this perception.
Significance of the Research: The significance and originality of the study stem from the fact that, rather than treating the influence of religious consciousness on the perception of the "other" as a monolithic phenomenon, it analyzes its multidimensional structure in depth through interview data. The study reveals, through the experiences of the participants, how religious affiliations and interpretations of religious texts can produce different perceptions of the other at the individual level.
Aim of the Research: The aim of the research is to examine in depth how higher education students aged 18-30 perceive the "other" in the context of religious, ethnic, and racial differences, and through which religious dynamics this perception is constructed.
Method of the Research: The study was prepared on the basis of the qualitative research method, and the semi-structured interview technique was used as the data collection method. Within the scope of the research, face-to-face interviews were conducted with university students aged 18-30. The data obtained were recorded via audio recording and subsequently transcribed into written text. During the analysis process, the thematic analysis method was used; the data were coded and classified under themes such as the perception of religiosity, elements of religious consciousness, social identity, and perceptions of the other toward different groups.
Main Findings of the Research: In terms of the theoretical framework, the study addresses religious consciousness along the axes of cognitive, emotional, and volitional (desire) elements, and analyzes the concept of the other within the context of philosophical, psychological, and social identity theories. When the interview findings are examined, it is seen that the vast majority of participants primarily define their identity through their religious identity. Some participants who define themselves primarily through their religious identity stated that, due to Islam's universal perspective centered on fiṭra (innate human nature) and human dignity, they do not view the concept of "the other" as an exclusionary element, and that they welcome different faith groups as "the

richness of the world." Another segment of participants defines the other solely as non-Muslims, while yet another segment extends this concept to individual moral attitudes or to "everything outside oneself." Attitudes toward different sects and religious communities, on the other hand, are distributed across a wide spectrum ranging from a moderate understanding of diversity to a sharp tendency toward exclusion. Experiences of being othered due to religious identity were also voiced by a significant portion of the participants. In this context, the study reveals that religious consciousness plays a determining role in the perception of the other. Although Islam theoretically offers an inclusive conception of the other, it is observed that the way this understanding is reflected in practice is significantly shaped by individual interpretation, sectarian affiliation, and social context.

Keywords

Psychology of Religion, Religious Consciousness, Perception of the Other, Identity, Social Identity

Ethical Statement

This study was prepared based on the master's thesis titled "Perception of the Other in Religious Consciousness," which we are conducting under the supervision of Prof. Dr. Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 3 - Thursday, 27 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Habibe Tolu - Behlül Tokur. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Tolu, Habibe - Tokur, Behlül. “Perception of the Other in Religious Consciousness”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 30-33. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Gelin ve Kayınvalidelerin Karşılıklı Tutumlarında Dindarlığın Rolü

Selin Hülya Çalışkan

orcid.org/0009-0005-9060-6894 | yagmurselinhulya25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, din psikolojisi perspektifinden dindarlığın gelin ve kayınvalide arasındaki tutumların oluşumu ve sürdürülmesi üzerindeki rolünü nitel olarak ortaya koyar.

Araştırmanın Önemi: Gelin ve kayınvalide ilişkisi, aile içi iletişimin önemli bir kısmını oluşturur. Bu ilişkinin dindarlık bağlamında bireylerin deneyim ve algıları üzerinden özellikle din psikolojisi alanında çalışmaların sınırlı olması, araştırmayı önemli kılar. Araştırma, gelin ve kayınvalidelerin dindarlığa yükledikleri anlam ve bu anlamın karşılıklı tutumlara nasıl yansıdığının ortaya konulmasında alana katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı, din psikolojisi perspektifinden gelin ve kayınvalidelerin dindarlığa ilişkin algı ve deneyimlerinin karşılıklı tutumlarına nasıl yansıdığını anlamakla birlikte dindarlığın ilişkideki rolünü katılımcı anlatıları doğrultusunda ortaya koymaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırma nitel araştırma desenine göre yürütülmüştür. Veriler, 10 gelin ve 10 kayınvalide olmak üzere toplam 20 katılımcıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler tematik analiz yöntemi ile incelenmiş olup katılımcıların dindarlık ile gelin ve kayınvalide ilişkisine ilişkin algı ve deneyimleri temalar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma bulgularına göre, katılımcıların dinî inançlarının davranışlarını genel olarak etkilediği görülmüştür. Katılımcılar, dinî inançlarının davranışlarına yansımasını çoğunlukla "Allah rızası için yapma" şeklinde ifade etmişlerdir. Gelinlerle yapılan görüşmelerde kayınvalide algısının ağırlıklı olarak kıskançlık teması etrafında şekillendiği, kayınvalidelerin gelin algısının ise gelini kendi evladı gibi görme anlayışıyla ifade edildiği belirlenmiştir. İlişkilerde en sık karşılaşılan problemin, kayınvalidelerin müdahale etme isteği ile gelinlerin bu müdahaleyi istememeleri arasındaki gerilimden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, gelin ve kayınvalide arasında yaşanan çatışma ve anlaşmazlıklarda dindarlığın tek başına bir çözüm unsuru olarak görülmediği ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, çatışma ve anlaşmazlıkların büyük ölçüde sevgi ve saygı eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiş; çözüm olarak ise öncelikle saygı, sevgi, merhamet, ahlak ve örf-adet bilincini vurgulamışlardır. Sonuç olarak bulgular, dindarlığın katılımcıların davranışlarına yön

veren önemli bir unsur olduğunu göstermekle birlikte, gelin-kayınvalide ilişkilerinde ortaya çıkan çatışma ve anlaşmazlıkların çözümünde tek başına belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır. İlişkinin niteliğini belirleyen temel unsurların karşılıklı saygı, sevgi, merhamet ve ahlaki tutumlar olduğu görülmektedir. Bu durum, dindarlığın kişilerarası ilişkilerde etkili olabilmesi için dinî değerlerin davranışlara yansımasının önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Dindarlık, Gelin ve Kayınvalide İlişkisi, Aile İlişkileri

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Gelin ve Kayınvalidelerin Karşılıklı Tutumlarında Dindarlığın Rolü" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	13.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	3. Oturum - 27 Ağustos 2026 Perşembe 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Selin Hülya Çalışkan - Behlül Tokur. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Çalışkan, Selin Hülya - Tokur, Behlül. “Gelin ve Kayınvalidelerin Karşılıklı Tutumlarında Dindarlığın Rolü”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 34-37. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Role of Religiosity in the Mutual Attitudes of Daughters-in-Law and Mothers-in-Law

Selin Hülya Çalışkan

orcid.org/0009-0005-9060-6894 | yagmurselinhulya25@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study qualitatively explores the role of religiosity in the formation and maintenance of the mutual attitudes between daughters-in-law and mothers-in-law from the perspective of the psychology of religion.
Significance of the Research: The relationship between daughters-in-law and mothers-in-law constitutes an important part of family communication. The limited number of studies, particularly in the field of the psychology of religion, that examine this relationship through individuals' experiences and perceptions within the context of religiosity highlights the significance of the present research. The study is expected to contribute to the field by revealing the meanings that daughters-in-law and mothers-in-law attribute to religiosity and how these meanings are reflected in their mutual attitudes.
Aim of the Research: The aim of this study is to understand, from the perspective of the psychology of religion, how daughters-in-law's and mothers-in-law's perceptions and experiences of religiosity are reflected in their mutual attitudes, and to reveal the role of religiosity in their relationship based on the participants' narratives.
Method of the Research: The study was conducted using a qualitative research design. The data were collected through semi-structured interviews with a total of 20 participants, consisting of 10 daughters-in-law and 10 mothers-in-law. The collected data were analyzed using thematic analysis, and the participants' perceptions and experiences regarding religiosity and the daughter-in-law–mother-in-law relationship were evaluated within the framework of the identified themes.
Main Findings of the Research: According to the findings of the study, the participants' religious beliefs generally influenced their behavior. Participants mostly expressed the reflection of their religious beliefs in their behavior as acting for the sake of Allah's pleasure. The interviews with daughters-in-law revealed that their perceptions of mothers-in-law were predominantly shaped by the theme of jealousy, whereas mothers-in-law generally perceived their daughters-in-law as their own children. The most common source of conflict in the relationship was found to be the tension between mothers-in-law's desire to intervene and daughters-in-law's reluctance to accept such

intervention. Furthermore, the findings indicated that religiosity alone was not perceived as a sufficient means of resolving conflicts and disagreements between daughters-in-law and mothers-in-law. The participants emphasized that conflicts and disagreements largely stemmed from a lack of love and respect, while identifying respect, love, compassion, morality, and awareness of cultural traditions and customs as the primary means of resolving such problems. In conclusion, the findings demonstrate that religiosity is an important factor influencing the participants' behavior; however, it is not, by itself, a decisive factor in resolving conflicts and disagreements in daughter-in-law–mother-in-law relationships. Rather, the quality of these relationships is primarily determined by mutual respect, love, compassion, and moral attitudes. These findings suggest that, for religiosity to have a meaningful impact on interpersonal relationships, religious values must be translated into everyday behavior.

Keywords

Psychology of Religion, Religiosity, Daughter-in-law and Mother-in-law Relationship, Family Relationships

Ethical Statement

This study has been prepared based on the master's thesis entitled "The Role of Religiosity in the Mutual Attitudes of Daughters-in-Law and Mothers-in-Law", which is being conducted under the supervision of Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-13
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 3 - Thursday, 27 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Selin Hülya Çalışkan - Behlül Tokur. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Çalışkan, Selin Hülya - Tokur, Behlül. "The Role of Religiosity in the Mutual Attitudes of Daughters-in-Law and Mothers-in-Law". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 34-37. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Çoklu Kimlikler Arasında Modern Kadın: Güç Mitosu

Merve Kocaman

orcid.org/0000-0001-7399-3283 | mervekcmnn@gmail.com

ror.org/03tg3eb07

Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırmanın konusu, modern toplumda kadın kimliğinin çoğullaşması ve akışkanlaşması sürecinde ortaya çıkan güç mitosudur. Çalışmada, modern yaşamın kadınlardan aynı anda birden fazla rolü başarıyla yerine getirmelerini bekleyen anlayışının, idealize edilmiş kadın imgesini nasıl ürettiği ve bu imgenin kadınların gündelik yaşam deneyimlerine nasıl yansıdığı incelenmektedir.

Araştırmanın Önemi: Modern toplum kadınlara eğitim, çalışma yaşamı ve kamusal alanda daha geniş imkânlar sunarken, aynı zamanda her koşulda güçlü ve başarılı olmalarını bekleyen yeni bir ideal de üretmektedir. Bu çalışma, söz konusu beklentiyi "güç mitosu" kavramı üzerinden ele alarak modern kadın kimliğine ilişkin güncel tartışmalara farklı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın, modernitenin kadınlar üzerindeki görünmez baskı mekanizmalarını ortaya koyması bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı, modern kadın kimliğinin çoğul ve akışkan yapısını güç mitosu kavramı çerçevesinde incelemektir. Çalışmada, modern toplumun kadınlardan beklediği sürekli güçlü olma, her role eksiksiz uyum sağlama anlayışının kadın kimliğini nasıl şekillendirdiği analiz edilmektedir. Ayrıca kadınların bu beklentiler karşısında kimliklerini nasıl yeniden kurdukları ve farklı roller arasında nasıl denge kurmaya çalıştıkları değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Çalışma, literatür taramasına dayalı kavramsal bir inceleme niteliği taşımaktadır. Modernite, kadın kimliği, kimliğin akışkanlığı ve güç mitosuna ilişkin ulusal ve uluslararası literatür incelenmiş; konu, betimsel ve eleştirel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda modern toplumun kadın kimliğine yüklediği çoklu rol beklentileri ve bunların kadınların gündelik yaşam deneyimleri üzerindeki etkileri güç mitosu kavramı çerçevesinde yorumlanmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda, modern toplumun kadınlara sunduğu fırsatların, aynı zamanda yeni beklenti ve sorumluluk alanları da ürettiği görülmektedir. Kadınlardan farklı kimlik ve rolleri aynı anda başarıyla yerine getirmeleri beklenirken, bu beklenti sürekli güçlü, üretken ve kusursuz olmayı zorunlu kılan bir güç mitosunu beslemektedir. Çalışma, bu mitin kadınların sınırlarını ve destek ihtiyaçlarını görünmez hâle getirerek idealize edilmiş bir kadın imgesini yeniden ürettiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak modern kadın kimliği, yalnızca çoğul ve akışkan bir yapı

sergilemekle kalmamakta; aynı zamanda modernitenin başarı odaklı söylemleri tarafından sürekli yeniden biçimlendirilen dinamik bir kimlik olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Sosyolojisi, Modern Kadın, Akışkan Kimlik, Güç Mitosu, Modernleşme, Rol Çatışması

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.11.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Sosyolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	4. Oturum - 27 Ağustos 2026 Perşembe 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Merve Kocaman. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Kocaman, Merve. "Çoklu Kimlikler Arasında Modern Kadın: Güç Mitosu". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 38-41. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Modern Woman Among Multiple Identities: The Myth of Power

Merve Kocaman

orcid.org/0000-0001-7399-3283 | mervekcmnn@gmail.com

ror.org/03tg3eb07

Bursa Uludağ University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, Bursa, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: The subject of this study is the myth of power that emerges in the process of the pluralization and fluidity of female identity in modern society. The study examines how the expectation in modern life that women successfully fulfill multiple roles simultaneously produces an idealized image of women, and how this image is reflected in women's everyday life experiences.

Significance of the Research: While modern society offers women broader opportunities in education, the workplace, and the public sphere, it also creates a new ideal that expects them to be strong and successful under all circumstances. This study aims to offer a different perspective on current debates regarding modern female identity by examining this expectation through the concept of the "myth of strength." It is believed that this research will contribute to the field by revealing the invisible mechanisms of pressure that modernity exerts on women.

Aim of the Research: The purpose of this study is to examine the plural and fluid nature of modern female identity within the framework of the "myth of power." The study analyzes how modern society's expectation that women must always be strong and adapt seamlessly to every role shapes female identity. It also assesses how women reconstruct their identities in the face of these expectations and how they strive to strike a balance between different roles.

Method of the Research: A qualitative research method was adopted in this study. The study constitutes a conceptual review based on a literature review. National and international literature on modernity, women's identity, the fluidity of identity, and the myth of power was examined; the subject was evaluated using descriptive and critical analysis methods. In light of the findings, the multiple role expectations that modern society imposes on women's identity and their effects on women's everyday life experiences were interpreted within the framework of the concept of the myth of power.

Main Findings of the Research: The research reveals that the opportunities modern society offers women also give rise to new expectations and responsibilities. While women are expected to successfully fulfill multiple identities and roles simultaneously, this expectation perpetuates a "myth of strength" that compels them to be constantly strong, productive, and flawless. The study reveals that this myth reproduces an idealized image of women by rendering their limitations and support needs invisible. Consequently, modern female identity is not only characterized by a plural and fluid structure but is also

understood as a dynamic identity that is constantly reshaped by modernity's success-oriented discourses.

Keywords

Sociology of Religion, Modern Woman, Liquid Identity, Myth of Power, Modernization, Role Conflict

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-11-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Sociology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 4 - Thursday, 27 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Merve Kocaman. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Kocaman, Merve. "Modern Woman Among Multiple Identities: The Myth of Power". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 38-41. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Dindarlık ve Hayvanlara Yönelik Tutumlar

Hatice Meşe

orcid.org/0009-0005-0319-4212 | haticemese25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmanın konusu, Konya ili Sarayönü ilçesinde yaşayan ve hayvancılıkla uğraşan aileler bağlamında, dindarlık ile hayvanlara yönelik tutumlar arasındaki ilişkinin din psikolojisi perspektifinden incelenmesidir.

Araştırmanın Önemi: Araştırma, dindarlık ile hayvanlara yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi ele alması açısından önem taşımaktadır. Çalışma, din psikolojisi literatüründe nispeten sınırlı olan insan–hayvan ilişkisi alanına katkı sunmakta ve dindarlığın yalnızca inanç ve ibadet boyutuyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda canlılara yönelik etik ve ahlaki tutumları da şekillendiren bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlık çerçevesinde bu ilişkinin nasıl farklılaştığını inceleyerek, dindarlığın davranışa yansıma biçimlerine ilişkin daha derinlikli bir anlayış geliştirilmesine imkân sağlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Çalışmada, Konya ili Sarayönü ilçesinde hayvancılıkla uğraşan aileler örnekleminde dindarlık ile hayvanlara yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu ilişkinin iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlık boyutlarına göre nasıl farklılaştığını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Ayrıca, dindarlık düzeyinin hayvanlara yönelik merhamet, şefkat, sorumluluk ve emanet bilinci gibi tutumlar üzerindeki etkisini din psikolojisi perspektifinden analiz etmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışma nitel araştırma çerçevesinde durumsal araştırma deseni temel alınarak tasarlanmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış; Konya ili Sarayönü ilçesinde hayvancılıkla uğraşan ailelerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Örneklem, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup katılımcıların hayvanlarla doğrudan etkileşim içinde olması temel ölçüt olarak alınmıştır.

Elde edilen veriler, ses kaydı ve not alma yoluyla kayıt altına alınmış ve daha sonra yazılı metne dönüştürülmüştür. Analiz sürecinde tematik analiz yöntemi kullanılmış; veriler kodlanarak dindarlık, iç güdümlü–dış güdümlü dindarlık, merhamet, sorumluluk ve hayvanlara yönelik tutumlar gibi temalar altında sınıflandırılmıştır.

Kuramsal çerçeve olarak din psikolojisi literatürü temel alınmış; özellikle Allport'un iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlık yaklaşımı ile Glock'un dindarlığın boyutları (inanç, duygu, davranış ve etki) çalışmanın analiz sürecine yön vermiştir. Ayrıca hayvanlara

yönelik tutumların açıklanmasında empati, merhamet ve ahlaki sorumluluk gibi psikolojik kavramlardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma bulguları, dindarlık ile hayvanlara yönelik tutumlar arasında anlamlı ve çok boyutlu bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Konya ili Sarayönü ilçesinde hayvancılıkla uğraşan ailelerde, dindarlık düzeyi yükseldikçe hayvanların "emanet" olarak görülme eğiliminin güçlendiği, buna bağlı olarak merhamet, şefkat ve sorumluluk temelli davranışların daha belirgin hale geldiği tespit edilmiştir. İç güdümlü dindarlık eğilimi yüksek olan katılımcıların, hayvanlara yönelik tutumlarını doğrudan dini referanslarla temellendirdikleri; özellikle "Allah'ın emaneti", "yaratılanı Yaradan'dan ötürü sevme" gibi ifadeler üzerinden etik bir yaklaşım geliştirdikleri görülmüştür. Bu grupta hayvanlara zarar vermekten kaçınma ve bakım sorumluluğunu dini bir yükümlülük olarak görme eğilimi daha güçlüdür. Buna karşılık dış güdümlü dindarlık eğilimi daha baskın olan katılımcılarda hayvanlara yönelik olumlu tutumların daha çok alışkanlık, ekonomik fayda ve vicdani rahatsızlık üzerinden şekillendiği; dini referansların ise davranışları açıklamada ikincil düzeyde kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca, hayvanlara yönelik tutumların yalnızca dindarlıkla değil, bireysel deneyimler, aile yapısı ve kırsal yaşam pratikleriyle de yakından ilişkili olduğu; özellikle hayvancılıkla doğrudan temasın empati ve sorumluluk duygusunu güçlendirdiği ortaya konmuştur.

Genel olarak bulgular, dindarlığın hayvanlara yönelik tutumlar üzerinde belirleyici olmakla birlikte bu etkinin, dindarlığın içselleştirilme düzeyi ve sosyal-çevresel faktörlerle birlikte şekillendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Din, Hayvanlara Yönelik Tutumlar, İç Güdümlü Dindarlık, Dış Güdümlü Dindarlık

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Dindarlık ve Hayvanlara Yönelik Tutumlar" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	4. Oturum - 27 Ağustos 2026 Perşembe 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Hatice Meşe - Behlül Tokur. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.

Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Meşe, Hatice - Tokur, Behlül. "Dindarlık ve Hayvanlara Yönelik Tutumlar". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 42-47. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Religiosity and Attitudes Toward Animals

Hatice Meşe

orcid.org/0009-0005-0319-4212 | haticemese25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the relationship between religiosity and attitudes toward animals from the perspective of the Psychology of Religion, with a particular focus on families engaged in livestock farming in the Sarayönü district of Konya.

Significance of the Research: This study is significant in that it examines the relationship between religiosity and attitudes toward animals. It contributes to the Psychology of Religion literature by addressing the relatively underexplored field of human–animal relationships and demonstrates that religiosity extends beyond the dimensions of belief and religious practice to also shape ethical and moral attitudes toward living beings. Furthermore, by examining this relationship within the framework of intrinsic and extrinsic religiosity, the study provides a deeper understanding of how different forms of religiosity are reflected in individuals' attitudes and behaviors.

Aim of the Research: This study aims to examine the relationship between religiosity and attitudes toward animals among families engaged in livestock farming in the Sarayönü district of Konya and to explore how this relationship differs according to the dimensions of intrinsic and extrinsic religiosity. Furthermore, it seeks to analyze the influence of religiosity on attitudes toward animals—such as compassion, mercy, responsibility, and the perception of animals as a divine trust (amāna)—from the perspective of the Psychology of Religion.

Method of the Research: This study was designed within the framework of qualitative research, employing a case study design. Semi-structured interviews were used as the data collection method, and face-to-face interviews were conducted with families engaged in livestock farming in the Sarayönü district of Konya. The sample was selected through purposive sampling, with direct involvement in animal husbandry serving as the primary inclusion criterion.

The data were collected through audio recordings and field notes and were subsequently transcribed into written text. The data were analyzed using thematic analysis. The

interview data were coded and categorized under themes such as religiosity, intrinsic and extrinsic religiosity, compassion, responsibility, and attitudes toward animals.
The theoretical framework of the study was based on the literature in the Psychology of Religion. In particular, Gordon W. Allport's distinction between intrinsic and extrinsic religiosity, together with Charles Y. Glock's multidimensional model of religiosity (belief, religious experience, religious practice, and consequences), guided the analytical process. In addition, psychological concepts such as empathy, compassion, and moral responsibility were employed to explain attitudes toward animals.
Main Findings of the Research: The findings of the study indicate that there is a significant and multidimensional relationship between religiosity and attitudes toward animals. Among families engaged in livestock farming in the Sarayönü district of Konya, higher levels of religiosity were associated with a stronger tendency to perceive animals as a "trust (amāna)" entrusted by God, resulting in more pronounced behaviors based on compassion, mercy, and responsibility. Participants with higher levels of intrinsic religiosity were found to ground their attitudes toward animals directly in religious references, developing an ethical perspective through expressions such as "God's trust (amāna)" and "loving all creatures for the sake of their Creator." Within this group, avoiding harm to animals and regarding their care as a religious obligation emerged as particularly strong tendencies.
In contrast, among participants with a predominance of extrinsic religiosity, positive attitudes toward animals were shaped primarily by habit, economic benefit, and feelings of conscience, while religious references played a secondary role in explaining their behaviors. Furthermore, the findings revealed that attitudes toward animals are influenced not only by religiosity but also by individual experiences, family structure, and rural life practices. In particular, direct involvement in livestock farming was found to strengthen empathy and the sense of responsibility toward animals.
Overall, the findings suggest that although religiosity is an important determinant of attitudes toward animals, its influence is shaped by the degree to which religiosity is internalized, together with social and environmental factors.

Keywords

Psychology of Religion, Religion, Attitudes Toward Animals, Intrinsic Religiosity, Extrinsic Religiosity

Ethical Statement

This study has been prepared based on the master's thesis entitled "Religiosity and Attitudes Toward Animals", which is currently being carried out under the supervision of Prof. Dr. Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology

Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 4 - Thursday, 27 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Hatice Meşe - Behlül Tokur. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Meşe, Hatice - Tokur, Behlül. "Religiosity and Attitudes Toward Animals". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 42-47. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Dindar Bireyde Peygamber Algısı

Naz Ertürk

orcid.org/0009-0009-4036-8081 | nazerturk25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Din psikolojisi literatüründe peygamberle kurulan bağ rol model alma kuramı çerçevesinde ele alınırken; bu araştırmanın konusu dindar bireylerin zihnindeki peygamber algısının psikolojik temellerini ve bu algının bireyin dindarlık yaşantısındaki yerini inceleyerek, bireylerin dindarlık algıları ile peygamber algıları arasında nasıl bir etkileşim olduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmanın Önemi: Din psikolojisi literatüründe peygamberle kurulan bağ ve peygamber imajı genellikle teorik düzeyde ele alınmaktadır. Bu çalışmanın önemi, konuyu ampirik (görgül) bir zemine taşıyarak literatürdeki bu boşluğu doldurmaya yönelik adımlar atmasıdır. Peygamber figürünün soyut bir teolojik kabulden ziyade; merhamet, sabır ve adalet gibi karakter özellikleri üzerinden günlük yaşam pratiklerinde, değer üretiminde nasıl somut bir "yaşayan ahlak modeli" olarak yeniden üretildiğini Ankara örneklemi üzerinden güncel verilerle analiz etmesi, çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu doğrultuda çalışma; bireyin dindarlık algısı ile peygamber tasavvuru arasındaki etkileşimin doğasını anlamlandırmaya yönelik temel araştırma sorusundan hareketle, dindar bireyin zihnindeki peygamber imajını belirleyen psikolojik unsurları derinlemesine keşfetmeyi ve ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Söz konusu öznel anlatıları ve deneyimleri derinlemesine inceleyebilmek amacıyla araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve durumsal desen tercih edilmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesini din psikolojisi literatüründeki 'rol model alma kuramı' oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini 2026 yılında Ankara ilinde ikamet eden 18-55 yaş arası 24 katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak katılımcıların öznel tecrübelerine alan açan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma, örneklem büyüklüğü ve seçilen yaş grubu bakımından belirli bir sınırlılığa sahip olup elde edilen bulgular katılımcıların bireysel beyanlarıyla sınırlıdır. Tematik analiz yöntemiyle incelenen veriler doğrultusunda, yetişkinlerin zihnindeki peygamber tasavvurları araştırılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Tematik analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, katılımcıların büyük bir çoğunluğunda peygamber imajına dair "yaşayan ahlak modeli", "ahlak timsali" ve "yol gösterici/rehber" gibi somut temalar ön plana çıkmıştır. Bireylerin peygamber algısını şekillendiren ilk ve en güçlü referans kaynaklarının "aile" ve "kitaplar"

olduğu saptanırken; edinilen sünnet bilincinin günlük yaşama aktarılmasında katılımcıların sıklıkla "merhametli", "adaletli", "dürüst" ve "sabırlı" olmak gibi ahlaki erdemler üzerinden yönelim yaşadıkları belirlenmiştir. Diğer taraftan, bazı katılımcıların yaşadıkları çevre ekseninde peygamberi "doğru anlamlandıramama" veya "yanlış algılama" gibi dönemsel ve bilişsel güçlükler deneyimledikleri de bulgulara yansımıştır. Sonuç olarak, bireyler peygamber algısına aile ve kitap odaklı başlasalar da süreç ilerledikçe bu tasavvuru günlük yaşam pratikleriyle somutlaştırmaktadır. Kriz anlarında koruyucu ve rehabilite edici bir rol oynayan bu dinamik, peygamberlik tasavvurunun dindar bireyler için dogmatik bir kabulün ötesinde, modern dünyada kimlik inşa edici güçlü bir psikolojik merkez olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Peygamber Algısı, Sünnet Algısı, Yaşayan Ahlak Modeli, Nitel Araştırma

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Behlül Tokur danışmanlığında sürdürülmekte olan “Dindar Bireyde Peygamber Algısı” başlıklı yüksek lisans tez çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	4. Oturum - 27 Ağustos 2026 Perşembe 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Naz Ertürk - Behlül Tokur. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	CC BY NC
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Ertürk, Naz - Tokur, Behlül. “Dindar Bireyde Peygamber Algısı”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 48-51. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Perception of the Prophet in Religious Individuals

Naz Ertürk

orcid.org/0009-0009-4036-8081 | nazerturk25@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Behlül Tokur

orcid.org/0000-0002-6509-3100 | behlultokur@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology,Department of Psychology of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: While the bond established with the Prophet is addressed within the framework of role model theory in the psychology of religion literature, this study aims to examine the psychological foundations of the perception of the Prophet in the minds of religious individuals and the place of this perception in their religious experience, thereby revealing the nature of the interaction between individuals' perceptions of religiosity and their perceptions of the Prophet.

Significance of the Research: In the literature of the psychology of religion, the bond established with the prophet and the prophetic image are generally addressed at a theoretical level. The significance of this study lies in taking steps toward filling this gap in the literature by shifting the subject onto an empirical ground. Analyzing how the prophetic figure is reproduced as a concrete "living moral model" through character traits such as compassion, patience, and justice within daily life practices and value production—rather than being a mere abstract theological acceptance—based on contemporary data from an Ankara sample reveals the original value of this study.

Aim of the Research: Accordingly, based on the primary research question aimed at understanding the nature of the interaction between an individual's perception of religiosity and their conception of the prophet, the study aims to deeply explore and reveal the psychological elements that determine the image of the prophet in the mind of the religious individual.

Method of the Research: In order to conduct a deep analysis of these subjective narratives and experiences, a qualitative research method was adopted, and a case study design was preferred in the research. The theoretical framework of the study consists of the 'role model theory' in the literature of the psychology of religion. The sample of the study consists of 24 participants aged 18-55 residing in the province of Ankara in 2026. As a data collection tool, the semi-structured interview technique, which allows room for the participants' subjective experiences, was utilized. The study has certain limitations regarding sample size and the selected age group, and the findings obtained are limited to the participants' self-reports. In line with the data analyzed via the thematic analysis method, adult conceptions of the prophet were investigated.

Main Findings of the Research: According to the findings obtained through thematic analysis, concrete themes related to the prophetic image—such as “living moral model,” “moral exemplar,” and “guide/mentor”—came to the fore among the vast majority of participants.

While “family” and “books” were identified as the primary and most influential reference sources shaping individuals’ perception of the Prophet, it was determined that participants frequently oriented themselves around moral virtues such as compassion, justice, honesty, and patience in transferring their acquired awareness of the Sunna to daily life. On the other hand, the findings also revealed that some participants experienced periodic and cognitive difficulties, such as an “inability to properly comprehend” or “misperceiving” the Prophet, in relation to their social environment. In conclusion, although individuals initially form their perception of the Prophet through family- and book-based sources, they concretize this conception through daily life practices as the process progresses. This dynamic, which plays a protective and rehabilitative role during moments of crisis, demonstrates that the prophetic conception constitutes not merely a dogmatic acceptance for religious individuals but a powerful psychological center for identity construction in the modern world.

Keywords

Psychology of Religion, Perception of Prophet, Perception of Sunnah, Living Moral Model, Qualitative Research

Ethical Statement

This study was prepared based on the master's thesis project titled 'The Perception of the Prophet in Religious Individuals,' which is being conducted under the supervision of Prof. Dr. Behlül Tokur.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 4 - Thursday, 27 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Naz Ertürk - Behlül Tokur. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Ertürk, Naz - Tokur, Behlül. “The Perception of the Prophet in Religious Individuals”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 48-51. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Fârâbî'nin Ahlâk Felsefesinde Hikmetin Nazarî ve Amelî Boyutları

Yakup Keleş

orcid.org/0009-0006-5902-3495 | yakeles@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Felsefesi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, Fârâbî'nin ahlâk felsefesinde hikmet kavramının nazarî ve amelî boyutlarını incelemekte; bu boyutların bireysel ahlâk, mutluluk ve erdemli toplum anlayışındaki kurucu işlevini değerlendirmektedir.

Araştırmanın Önemi: Fârâbî'nin ahlâk anlayışında hikmet, yalnızca teorik bilgiye ilişkin bir kavram değil, aynı zamanda ahlâkî eylemi yönlendiren ve bireysel yetkinleşme ile toplumsal düzen arasında ilişki kuran temel kavramlardan biridir. Bu çalışma, hikmetin nazarî ve amelî boyutlarını birlikte ele alarak Fârâbî'nin ahlâk sisteminin bütüncül yapısının daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, Fârâbî'nin ahlâk felsefesinde hikmetin nazarî ve amelî boyutlarını ortaya koymak, bu iki boyut arasındaki ilişkiyi açıklamak ve hikmetin bireysel ahlâk, mutluluk ve erdemli toplum anlayışındaki rolünü değerlendirmektir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Fârâbî'nin *el-Medînetü'l-Fâżıla*, *İḥṣâ'ü'l-ʿUlûm*, *Fuṣûlü'l-Münteze'a* ve *Taḥṣîlü's-Saʿâde* adlı temel eserlerinin Türkçe tercümeleri ile konuya ilişkin klasik ve çağdaş literatür, doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen veriler tasvirî analiz ve kavram analizi çerçevesinde değerlendirilmiş; hikmet kavramının Fârâbî'nin ahlâk düşüncesindeki yeri sistematik bir yaklaşımla çözümlenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda hikmetin nazarî boyutunun Tanrı'yı, varlığı ve varlık düzenini doğru biçimde kavramayı sağlayan bilgi yönünü ifade ettiği; amelî boyutunun ise bu bilginin ahlâkî davranışlara, bireysel yetkinleşmeye ve toplumsal yaşama yansımasını mümkün kıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca hikmetin bu iki boyutunun birbirini tamamladığı ve doğru bilgi ile doğru eylem arasında bütünlük kurduğu görülmüştür. Bu yönüyle hikmetin, bireysel mutluluğu ve erdemli toplumun inşasını temellendiren kurucu ilke olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Din Felsefesi, Fârâbî, Hikmet, Ahlâk, Mutluluk, Erdemli Şehir

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Felsefesi
Sempozyum	:

Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	5. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 10.00-11.20
Telif Hakkı	© 2026 Yakup Keleş. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Keleş, Yakup. "Fârâbî'nin Ahlâk Felsefesinde Hikmetin Nazarî ve Amelî Boyutları". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 52-55. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Theoretical and Practical Dimensions of Wisdom in Al-Fārābī's Moral Philosophy

Yakup Keleş

orcid.org/0009-0006-5902-3495 | yakeles@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy of Religion, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the theoretical and practical dimensions of the concept of wisdom in al-Fārābī's moral philosophy, with particular emphasis on their constitutive role in individual morality, happiness, and the conception of the Virtuous City.

Significance of the Research: In al-Fārābī's moral philosophy, wisdom is not merely a concept related to theoretical knowledge; it is also one of the fundamental concepts that guides moral action and establishes the relationship between individual perfection and social order. By examining the theoretical and practical dimensions of wisdom together, this study aims to contribute to a more comprehensive understanding of the holistic structure of al-Fārābī's ethical system.

Aim of the Research: The aim of this study is to examine the theoretical and practical dimensions of wisdom in al-Fārābī's moral philosophy, to clarify the relationship between these two dimensions, and to evaluate the role of wisdom in individual morality, happiness, and the conception of the Virtuous City.

Method of the Research: The study adopts a qualitative research design. The Turkish translations of al-Fārābī's principal works, namely *al-Madīnat al-Fāḍila*, *Iḥṣāʾ al-ʿUlūm*, *Fuṣūl al-Muntazaʿa*, and *Taḥṣīl al-Saʿāda*, together with the relevant classical and contemporary literature, were examined through document analysis. The collected data were analyzed using descriptive and conceptual analysis, and the place of the concept of wisdom within al-Fārābī's moral philosophy was systematically examined.

Main Findings of the Research: The findings indicate that the theoretical dimension of wisdom refers to the intellectual aspect that enables the proper comprehension of God, existence, and the order of being, whereas its practical dimension enables this knowledge to be reflected in moral conduct, individual perfection, and social life. Furthermore, the study demonstrates that these two dimensions of wisdom complement one another and establish the unity between right knowledge and right action. Accordingly, wisdom is identified as the foundational principle underlying individual happiness and the establishment of the Virtuous City.

Keywords

Philosophy of Religion, Al-Fārābī, Wisdom, Ethics, Happiness, Virtuous City

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Philosophy of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 5 - Friday, 28 August 2026 10.00-11.20
Copyright	© 2026 Yakup Keleş. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Keleş, Yakup. “The Theoretical and Practical Dimensions of Wisdom in Al-Fārābī's Moral Philosophy”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 52-55. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

2024 Ortaöğretim DKAB Öğretim Programının Güncel İnanç Problemleri Açısından Değerlendirilmesi

Meryem Karakütük

orcid.org/0009-0006-3825-2379 | gurcudonatsivas@gmail.com

ror.org/04f81fm77

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ve 2024 yılında kabul edilen Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı, güncel inanç problemlerine yaklaşımı açısından incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi: Günümüzde deizm, ateizm, agnostisizm ve dinî ilgisizlik gibi güncel inanç problemleri, özellikle gençlerin dinî yönelimleri bağlamında din eğitimi alanında öne çıkan konular arasında yer almaktadır. Ergenlik döneminde bireylerin kimlik geliştirme ve anlam arayışı içerisinde olmaları, onları farklı düşünce ve inanç akımlarına yöneltebilmektedir. Bu süreçte, öğrencilerin güvenilir dinî bilgiye ulaşmalarını sağlayacak ve inançla ilgili sorularına sağlıklı cevaplar sunabilecek öğretim programlarının niteliği önem kazanmaktadır. Bu nedenle, ortaöğretim düzeyinde uygulanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının güncel inanç problemlerine yaklaşımının incelenmesi, öğrencilerin dinî kimlik gelişimine sağlayabileceği katkının değerlendirilmesi ve programın bu alandaki yeterliliğinin ortaya konulması bakımından önem taşımaktadır. Literatürde ise 2024 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programını güncel inanç problemleri bağlamında ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, 2024 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında güncel inanç problemlerine ne ölçüde yer verildiğini belirlemek, bu problemlerin programın amaçları, öğrenme çıktıları ve içerik yapısına nasıl yansıtıldığını değerlendirmektir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2024 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı oluşturmaktadır. Programın amaçları, öğrenme çıktıları, içerik yapısı ve öğretme-öğrenme süreçleri, güncel inanç problemleri çerçevesinde betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda programın, öğrencilerin eleştirel düşünme, sorgulama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeyi, farklı inanç tutumlarına yönelik farkındalık kazandırmayı ve çağdaş inanç problemlerine ilişkin temel bir bilinç oluşturmayı hedeflediği belirlenmiştir. Bununla birlikte, bilim–din ilişkisi, ateizm, deizm ve agnostisizm gibi güncel inanç problemlerinin programda sınırlı düzeyde ele alındığı ve bu konuların daha çok genel bir çerçevede sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, programın güncel inanç problemlerini ele alma bakımından geliştirilmesi gereken yönlerinin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca programın uygulamadaki etkililiğinin,

öğretmenlerin bu konuları ele alış biçimi, alan bilgisi ve pedagojik yeterlikleriyle de yakından ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Ortaöğretim, Ateizm, Deizm, Agnostisizm, Dinî Şüphe

Etik Beyan

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yıldız danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Din Dışı Yönelimleri Önleme Fonksiyonu Bağlamında Ortaöğretim DKAB Dersleri" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.05.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Eğitimi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	5. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 10.00-11.20
Telif Hakkı	© 2026 Meryem Karakütük. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Karakütük, Meryem. "2024 Ortaöğretim DKAB Öğretim Programının Güncel İnanç Problemleri Açısından Değerlendirilmesi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 56-59. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Evaluation of the 2024 Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum from the Perspective of Contemporary Issues of Faith

Meryem Karakütük

orcid.org/0009-0006-3825-2379 | gurcudonatsivas@gmail.com

ror.org/04f81fm77

Sivas Cumhuriyet University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, Sivas, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum, prepared within the framework of the Turkish Century Education Model and adopted in 2024, in terms of its approach to contemporary issues of faith.

Significance of the Research: Today, contemporary issues of faith such as deism, atheism, agnosticism, and religious apathy are among the prominent topics in religious education, especially in the context of young people's religious orientations. During adolescence, individuals' search for identity and meaning can lead them to different schools of thought and belief. In this process, the quality of curricula that enable students to access reliable religious information and provide sound answers to their questions about faith becomes crucial. Therefore, examining the approach of the Religious Culture and Ethics curriculum implemented at the secondary education level to contemporary issues of faith is important for evaluating its potential contribution to students' religious identity development and demonstrating the curriculum's adequacy in this area. However, studies in the literature that address the 2024 Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum in the context of contemporary issues of faith are limited.

Aim of the Research: The aim of this study is to determine the extent to which contemporary issues of faith are addressed in the 2024 Secondary Education Religious Culture and Moral Education Curriculum, and to evaluate how these issues are reflected in the curriculum's objectives, learning outcomes, and content structure.

Method of the Research: This research adopted a qualitative research method and utilized the document analysis technique. The data source is the 2024 Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum published by the Ministry of National Education. The aims, learning outcomes, content structure, and teaching-learning processes of the program were evaluated through descriptive analysis within the framework of contemporary issues of faith.

Main Findings of the Research: The research results indicate that the program aims to develop students' critical thinking, inquiry, and evaluation skills, raise awareness of different belief systems, and create a basic understanding of contemporary religious issues. However, it was concluded that contemporary religious problems such as the relationship between science and religion, atheism, deism, and agnosticism are addressed to a limited extent in the program and are presented more in a general framework. This suggests that the program has areas for improvement in addressing contemporary

religious issues. Furthermore, it is assessed that the effectiveness of the program in practice is closely related to how teachers address these issues, their subject matter knowledge, and their pedagogical competence.

Keywords

Religious Education, Religious Culture and Ethics, Secondary Education, Atheism, Deism, Agnosticism, Religious Doubt

Ethical Statement

This study is based on our ongoing master's thesis entitled "Secondary Education Religious Culture and Ethics Courses in the Context of the Function of Preventing Non-Religious Tendencies" under the supervision of Dr. Mehmet Yıldız.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Religious Education
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 5 - Friday, 28 August 2026 10.00-11.20
Copyright	© 2026 Meryem Karakütük. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Karakütük, Meryem. “Evaluation of the 2024 Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum from the Perspective of Contemporary Issues of Faith”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 56-59. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Anne Catherine Emmerich'in Vizyonları ve Stigmataları

Gülseren Başel

orcid.org/0009-0006-5572-5908 | gulserenbaseel@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada, 19. yüzyıl Katolik Hıristiyan mistisizminde önemli bir şahsiyet olan Anne Catherine Emmerich (1774-1824)'in gördüğü vizyonlar ve vücudunda ortaya çıkan stigmata belirtilerinin Katolik Hıristiyanlıktaki önemi ve tarihsel yeri ele alınmaktadır.

Araştırmanın Önemi: Anne Catherine Emmerich'in Katolik Hıristiyanlıktaki yerine, hayatına, vizyonlarına ilişkin yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye'de kapsamlı bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Literatür taraması sonucunda bu konuyla ilgili Türkiye'de yüksek lisans ve doktora çalışmasının yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de yapılmış olan çalışmalarda ise Emmerich hakkında kısaca bilgilere yer verilmiş olduğu görülmektedir. Bu çalışma, Anne Catherine Emmerich ile ilgili Türkçe literatürdeki bilgi eksikliğinin giderilmesi ve Dinler Tarihi alanına özgün bir çalışmayla katkı sunulması açısından öneme sahiptir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada, Katolik Hıristiyanlık içerisinde mistik bir şahsiyet olan Anne Catherine Emmerich'in hayatı, stigmataları ve geçirdiği vizyonlar açıklanmaktadır. Anne Catherine Emmerich'in vizyonlarına dair notlar alan Clemens Brentano, aldığı bu notları kitaplaştırmıştır. Bu çalışmada, Brentano'nun Emmerich ile ilgili kaleme aldığı kitaplarının Emmerich'in ve onun vizyonlarının tanınmasındaki etkisi incelenmektedir. Emmerich'in vücudunda meydana gelen stigmatalar diğer bir ifade ile İsa Mesih'in damgalarının Katolik Hıristiyanlıktaki önemi ve Dinler Tarihindeki yeri incelenmektedir. Anne Catherine Emmerich'in İsa Mesih'in hayatına dair vizyonları ile ilgili Hıristiyanlıktaki görüşler karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Ayrıca çalışmada, Emmerich'in Meryem Ana'nın İzmir Efes'e gelip yaşadığına ve Meryem Ana Evi'nin İzmir'de bulunduğuyla ilgili vizyonu hakkında Hıristiyanlıktaki görüşler ve Türkiye'de yapılan çalışmalar incelenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışma nitel araştırma yöntemine dayalı bir çalışmadır. Bu araştırmada deskriptif yöntem ve tarihsel dokümantasyon yöntemi kullanılmaktadır. Araştırma objektif bir bakış açısıyla ve bilimsel metotla incelenmektedir. Anne Catherine Emmerich'in hayatı, stigmataları ve vizyonları ile ilgili kitaplar, tez çalışmaları ve makaleler Türkçe ve yabancı literatür taranarak araştırılmış ve analiz edilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Çalışma sonucunda Anne Catherine Emmerich'in bedeninde oluşan ve Katolik Hıristiyanlıkta stigmata olarak adlandırılan yaralar, İsa Mesih'in çarmıhta yaşadığı acıları paylaşma olarak kabul edilmektedir. Emmerich'in İsa Mesih ve Meryem Ana ile ilgili vizyonlarına İncillerde karşılaştırmalı olarak bakıldığında bu vizyonları detaylı olarak aktardığı görülmektedir. Ayrıca Emmerich'in stigmata ve vizyonlarına dair yapılan araştırmaların bir kısmında bu durumun psikolojik bir rahatsızlık

olarak değerlendirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Emmerich ile birebir iletişim kurarak onun stigmata ve vizyonlarına dair notlar alan ve bu notları kitaplaştıran Clemens Brentano, onun tanınmasında etkili olduğu görülmektedir. Emmerich'in vizyonlarından kabul edilen Meryem Ana Evi vizyonu, Türkiye'de İzmir sınırları içerisinde yer alan Meryem Ana Evi'nin bulunmasında etkili olmaktadır. Burası günümüzde Katolik Hıristiyanlıkta hac mekanı olarak kabul edilmekte ve yılda birçok Hıristiyan tarafından ziyaret edilmektedir. Dolayısıyla bu mekan Hıristiyanlık açısından dini ve manevi bir değere sahiptir. Ülkemiz için Meryem Ana Evi, kültür turizmi açısından önemli bir mekan olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Dinler Tarihi, Hıristiyanlık, Anne Catherine Emmerich, Vizyon, Stigmata

Etik Beyan

Bu çalışma Rukiye Aysun İnan danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Mistik Bir Azize: Anne Catherine Emmerich'in Hayatı ve Vizyonları" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Devam Ediyor).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Dinler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	5. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 10.00-11.20
Telif Hakkı	© 2026 Gülseren Başel. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Başel, Gülseren. “Anne Catherine Emmerich’in Vizyonları ve Stigmataları”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 60-63. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Visions and Stigmata of Anne Catherine Emmerich

Gülseren Başel

orcid.org/0009-0006-5572-5908 | gulserenbaseel@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Graduate School of Social Sciences, Department of History of Religions, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the significance and historical position within Catholic Christianity of the visions experienced by Anne Catherine Emmerich (1774-1824), a prominent figure in 19th-century Catholic Christian mysticism, as well as the stigmata that appeared on her body.

Significance of the Research: Research on Anne Catherine Emmerich's place in Catholic Christianity, her life, and her visions has revealed that no comprehensive study has been conducted on this topic in Türkiye. As a result of the literature review, it was concluded that no master's or doctoral studies have been conducted on this topic in Türkiye. In studies conducted in Türkiye, however, it is evident that only brief information about Emmerich is provided. This study is significant in that it addresses the lack of information on Anne Catherine Emmerich in the Turkish-language literature and contributes to the field of the History of Religions with an original work.

Aim of the Research: This study examines the life, stigmata and visions of Anne Catherine Emmerich, who stands as a mystical figure within Catholic Christianity. Clemens Brentano, who recorded Anne Catherine Emmerich's visions, later compiled and published these notes in book form. The study examines the impact of the books written by Brentano about Emmerich on the recognition of her and her visions. The significance within Catholic Christianity and the place in the History of Religions of the stigmata—in other words, the wounds of Jesus Christ—that manifested on Emmerich's body are analyzed. The perspectives within Christianity regarding Anne Catherine Emmerich's visions concerning the life of Jesus Christ are examined comparatively. Furthermore, this study analyzes both Christian perspectives and the academic literature in Turkiye concerning Emmerich's vision regarding the Virgin Mary's journey to and residence in Ephesus, Izmir, as well as the presence of the House of the Virgin Mary in Izmir.

Method of the Research: This study is based on the qualitative research method. Descriptive and historical documentation methods are utilized in this research. The research is conducted through an objective perspective and a scientific approach. Books, theses, and articles regarding the life, stigmata, and visions of Anne Catherine Emmerich have been researched and analyzed by reviewing both Turkish and foreign literature.

Main Findings of the Research: As a result of the study, the wounds that formed on Anne Catherine Emmerich's body, referred to as stigmata in Catholic Christianity, are recognized as sharing the sufferings experienced by Jesus Christ on the cross. When Emmerich's visions regarding Jesus Christ and the Virgin Mary are compared with the Gospels, it is observed that she conveys these visions in great detail. Furthermore, some of the research conducted on Emmerich's stigmata and visions concludes that this condition

is evaluated as a psychological disorder. Clemens Brentano, who communicated directly with Emmerich, took notes on her stigmata and visions, and compiled these notes into a book, is seen to have played a significant role in her recognition. The vision of the House of the Virgin Mary, which is accepted among Emmerich's visions, played an influential role in the discovery of the House of the Virgin Mary, situated in the province of Izmir, Turkiye. Today, this place is recognized as a pilgrimage site in Catholic Christianity and is visited by many Christians every year. Therefore, this place holds religious and spiritual value for Christianity. The House of the Virgin Mary is recognized as an important site for cultural tourism in our country.

Keywords

History of Religions, Christianity, Anne Catherine Emmerich, Vision, Stigmata

Ethical Statement

This study is based on our master's thesis titled "A Mystic Saint: The Life and Visions of Anne Catherine Emmerich" which we are currently conducting under the supervision of Rukiye Aysun Inan (Ankara: Ankara Yildirim Beyazit University, Master's Thesis, In Progress).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, History of Religions
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 5 - Friday, 28 August 2026 10.00-11.20
Copyright	© 2026 Gülseren Başel. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Başel, Gülseren. "The Visions and Stigmata of Anne Catherine Emmerich". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 60-63. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Erol Güngör'ün Tasavvufî Görüşleri

Melikenur Arslan

orcid.org/0009-0000-8796-0722 | arslanmelikenur6@gmail.com

ror.org/028k5qw24

Ondokuzmayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada cumhuriyet sonrası dönemin önemli fikir adamı, toplum bilimci ve sosyal psikoloji profesörü Erol Güngör'ün tasavvuf ile ilgili görüşleri ele alınmakta olup tasavvuf tarihine bakışı, tenkitleri ve çözüm önerileri birlikte incelenmektedir.

Araştırmanın Önemi: Güngör'ün görüşleri tasavvuf ilminde genellikle nakil çerçevesinde kalmış olup, kendi ifade kalıplarının haricinde genel literatür bağlamında değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Bu yaklaşım görüşlerinin özeti haricinde herhangi bir söylem oluşmaması sonucunu doğurmuştur.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada Güngör'ün görüşleri, kendi iç tutarlığı yönünden incelenmiş olup fikri bütünlük tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından diyalektik yaklaşım benimsenerek genel literatür içerisinde yapılan karşılaştırma metoduyla düşünsel olarak noksanlıklara vurgu yapılmış olup eş zamanlı olarak gerçekleştirilen karşıt bir bakış açısıyla tasavvufa katkıları da ortaya konulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmamızda Güngör'e ait olan *İslâm Tasavvufunun Meseleleri* isimli eser ana kaynak olarak kullanılmış olup detaylı metin analizine tabi tutularak ilgili görüşler kavramsal bir biçimde sınıflandırılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan eser, klasik ve modern tasavvuf literatürü ürünlerinin incelenmesiyle sentez niteliğinde verilerin oluşumunu sağlamıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Erol Güngör'ün tasavvufu İslâm mistisizmi olarak tanımladığı, mistisizm ile tasavvuf arasında cins tür ilişkisi kurduğu, cins olan mistisizmin türü olan tasavvufa varlıkta birlik ve bilgide sezgicilik özelliklerini aktardığı iddiasına sahip olduğu görülmüştür. Tasavvuf ile mistisizm arasında varlık ve bilgi anlayışları açısından ortak noktalara vurgu yaparak kaynaşma sağladığı tespit edilmiş olup, işaret ettiği benzerlikleri evrensellik, zorunlu nedenselliğin reddi ve etkileşim ilkeleriyle ayrışmaya tabi tutarak tasavvufu kaynağı bizzat Kur'ân ve sünnet olan ilim olarak ortaya koymuştur. Güngör, tasavvufun tarihsel seyrinde zühd dönemini arınmış bir dönem olarak ortaya koyarken dönemin ana şahsiyeti olan zâhidleri kulluk bilinci ağır basan kimseler olarak öne çıkarır. Bu dönem tasavvufun çekirdeğini teşkil etmekte olup ilmileşme adına herhangi bir adımın atılmadığı, mesâil ve mebâdînin ortaya konulmadığı, tepkisel karakterli ve dünyaya karşı menfi tavır takınan hareket özelliğiyle bilinir. Tasavvuf dönemi ise ilmileşmenin başladığı mesâil ve mebâdînin ortaya konulduğu, buna mukabil mistisizm etkisinin görüldüğü karmaşık bir dönemdir. Tasavvuf döneminde ana şahsiyet sûfîlerdir ve kulluğun yanında teorisyen olarak nitelenirler. Vahdet-i vücûd dönemi tasavvufta panteizmin hakim olduğu, İslâmî bir ilimden daha ziyade dış tesirlerin ağır bastığı bir dönemdir. Tarikatlar dönemi ile ilgili olarak ise kurumsallaşma özelliğine dikkat çekip, tekke yapılanmalarında görülen şeyhlik müessesinin yalnız tasavvufa özgü

olduğunu söyleyerek fasıl kavramına işaret eder. Erol Güngör tasavvufa çeşitli açılardan tenkitler yöneltmiştir. Tasavvufun mensuplarını dinamik bir anlayıştan pasifist bir tutuma sevk ettiğini söyleyerek, Gazzâlî (öl. 505/1111) ve Mevlânâ (öl. 672/1273) örneğini verip, dünyevi sorumluluklarını bırakarak tekkeye çekilmelerini eleştirmiştir. Tenkit durumlarının önüne geçip akıbeti belirleyecek çözüm önerisi olarak ictihad kavramına vurgu yapar.

Anahtar Kelimeler

Tasavvuf, Erol Güngör, Mistisizm, Zühd, Vahdet-i vücûd, Tarikat

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	31.05.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tasavvuf
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	6. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Melikenur Arslan. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Arslan, Melikenur. "Erol Güngör'ün Tasavvufî Görüşleri". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 64-67. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Erol Güngör's Views on Ṣūfīsm

Melikenur Arslan

orcid.org/0009-0000-8796-0722 | arslanmelikenur6@gmail.com

ror.org/028k5qw24

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Teology, Department of Sufism, Samsun, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the views on Sufism held by Erol Güngör -a prominent intellectual, sociologist, and professor of social psychology of the post-republican era- while simultaneously analyzing his perspective on the history of Sufism, his criticisms, and his proposed solutions.

Significance of the Research: Güngör's views on the science of Sufism have generally remained within the framework of transmission and have not been evaluated in the context of the broader literature beyond his own specific modes of expression. This approach has resulted in a lack of discourse surrounding his ideas, beyond mere summaries of them.

Aim of the Research: In this study, Güngör's views are examined in terms of their internal consistency, and an attempt is made to determine their intellectual coherence. Subsequently, adopting a dialectical approach and employing a comparative method within the broader literature, the study highlights intellectual shortcomings while simultaneously revealing his contributions to Sufism through a contrasting perspective.

Method of the Research: In our research, Güngör's work titled *Issues of Islamic Sufism* was utilized as the primary source; it was subjected to detailed textual analysis, and the relevant views were classified conceptually. The work, which forms the conceptual framework of the research, facilitated the generation of data representing a synthesis derived from the examination of classical and modern Sufi literature.

Main Findings of the Research: It is observed that Erol Güngör defines Sufism as Islamic mysticism and establishes a genus-species relationship between mysticism and Sufism, attributing the characteristics of "unity of being" and "intuitionism in knowledge" -inherent to the genus of mysticism- to Sufism as its specific form. While he establishes a synthesis by emphasizing the common ground between Sufism and mysticism regarding their conceptions of existence and knowledge, he also distinguishes Sufism from general mysticism through principles such as universality, the rejection of necessary causality, and interaction, thereby presenting Sufism as a discipline rooted directly in the Qurʾān and the Sunnah. In outlining the historical trajectory of Sufism, Güngör presents the asceticism era as a period of purification, highlighting the ascetics -the era's central figures- as individuals defined by a profound consciousness of servitude to God. This period constitutes the core of Sufism; it is characterized by a reactive nature and a negative stance toward the world, predating any moves toward formal systematization or the articulation of specific doctrinal issues and foundational principles. The subsequent "Sufism" era, by contrast, is a complex period marked by the onset of systematization and the establishment of doctrinal principles, alongside the emergence of mystical influences. The central figures of this era are the Sufis, who are characterized not only by their devotion

but also as theoreticians. The Wahdat al-Wujud era is dominated by pantheism, a period where external influences outweigh the character of an indigenous Islamic discipline. Finally, regarding the era of Sufi orders, Güngör draws attention to the process of institutionalization and points to the concept of distinction, noting that the institution of the shaykh is unique to Sufism. Erol Güngör has leveled various criticisms against Sufism. Citing the examples of al-Ghazali (d. 505/1111) and Rumi (d. 672/1273), he criticized the way Sufism steers its adherents from a dynamic mindset toward a pacifist stance, leading them to abandon worldly responsibilities and withdraw into the dervish lodge. He emphasizes the concept of ijtihad as a proposed solution to overcome these critical issues and determine the future course of action.

Keywords

Sufism, Erol Güngör, Mysticism, Asceticism, Unity of Being, Sufi Order

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-31
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Sufism
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 6 - Friday, 28 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Melikenur Arslan. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Arslan, Melikenur. "Erol Güngör's Views on Ṣūfism". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 64-67. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Hasan Sezâyî Divânı'nda Gülşenîlik

İbrahim Kaya

orcid.org/0000-0003-3692-8575 | ibrahimkaya2073@gmail.com

ror.org/00jga9g46

Milî Eğitim Bakanlığı

Öz

Araştırmanın Konusu: Divan'da yer alan şiirlerde geçen "Gülşenî", "Gülşenîlik" ve "Gülşenîler" kavramları; mürşid-pîr ilişkisi, vahdet-i vücûd, fenâ-bekâ ve melâmet anlayışı çerçevesinde ele alınır. Bu bağlamda tarikatin büyüklerine yönelik değerlendirmeler de ele alınarak analiz edilmektedir.

Araştırmanın Önemi: Bu çalışma, klasik Türk şiirinde tarikat aidiyetinin sadece bir tema değil, şairin kimliğini belirleyen temel unsur olduğunu gösterir. Ayrıca Gülşenîliğin edebî ve tasavvufî boyutlarını birlikte değerlendirmesi açısından önem taşır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma, 18. yüzyılın önemli mutasavvıf şairlerinden Hasan Sezâyî-i Gülşenî'nin Divânı'nda Gülşenîlik anlayışının nasıl yansıtıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve metin tahlili teknikleri kullanılmıştır. Hasan Sezâyî Divânı'nda yer alan Gülşenîlik ile ilgili beyitler tespit edilmiş; bu beyitler tasavvuf tarihi, tarikat kültürü ve klasik Türk edebiyatı bağlamında değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla tematik olarak sınıflandırılmış; mürşid anlayışı, tarikat aidiyeti, melâmet, aşk, tevhid, fenâ ve irfan gibi kavramlar çerçevesinde incelenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: İnceleme sonucunda Hasan Sezâyî'nin Gülşenîliği yalnızca bir tarikat mensubiyeti olarak görmediği, onu insanı hakikate ulaştıran kapsamlı bir irfan ve terbiye yolu olarak değerlendirdiği anlaşılmıştır. Şair, mürşidi ve tarikat silsilesini manevî yükselişin temel unsuru olarak kabul etmekte; Gülşenîleri aşk, melâmet ve tevhid ehli kişiler olarak tasvir etmektedir. Ayrıca Gülşenîlik, Divân'da bireyin benlikten sıyrılarak ilahî hakikate yönelmesini sağlayan bir tasavvuf yolu şeklinde sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Türk İslam Edebiyatı, Hasan Sezâyî, Gülşeniyye, Tasavvuf, Tarikat

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Türk İslam Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026

Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	6. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 İbrahim Kaya. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Kaya, İbrahim. "Hasan Sezâyî Divânı'nda Gülşenîlik". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 68-71. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Gulshāniyya in the Dīvān of Hasan Sezāyī

İbrahim Kaya
orcid.org/0000-0003-3692-8575 | ibrahimkaya2073@gmail.com
ror.org/00jga9g46
Ministry of National Education

Abstract

Subject of the Research: The concepts of "Gulshānī", "Gulshāniyya", and "Gulshānīs" found in the poems of the Dīvān are examined within the framework of the murshid-pīr relationship, waḥdat al-wujūd (unity of being), fanāʾ-baqāʾ, and the malāma ethos. In this context, references to the leading figures of the ṭarīqa are also analysed.

Significance of the Research: This study shows that in classical Turkish poetry, affiliation with a Sufi order is not merely a theme but the fundamental element that defines the poet's identity. It is also significant in that it evaluates the literary and Sufi dimensions of the Gulshāniyya together.

Aim of the Research: This study aims to examine how the concept of the Gulshāniyya is reflected in the Dīvān of Hasan Sezāyī-i Gulshānī, one of the prominent Sufi poets of the eighteenth century.

Method of the Research: The study employed document review and text analysis techniques, which are qualitative research methods. Couplets related to the Gulshāniyya found in the Dīvān of Hasan Sezāyī were identified and evaluated within the context of the history of taṣawwuf, ṭarīqa culture, and classical Turkish literature. The data obtained were thematically classified through content analysis and examined within the framework of concepts such as the understanding of the murshid, order affiliation, malāma, love, tawḥīd, fanāʾ, and ʿirfān.

Main Findings of the Research: The study revealed that Hasan Sezāyī did not view the Gulshāniyya merely as membership in a Sufi order, but rather regarded it as a comprehensive path of ʿirfān and spiritual discipline that leads the individual to the truth. The poet regards his murshid and the order's silsila as the fundamental elements of spiritual ascent; he portrays the Gulshānīs as people of love, malāma, and tawḥīd. Furthermore, in the Dīvān, the Gulshāniyya is presented as a Sufi path that enables the individual to transcend the self and turn toward divine truth.

Keywords

Turkish Islamic Literature, Hasan Sezāyī, Gulshāniyya, Taṣawwuf, Ṭarīqa

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Turkish Islamic Literature
Conference	:

Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 6 - Friday, 28 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 İbrahim Kaya. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Kaya, İbrahim. "The Gulshāniyya in the Dīvān of Hasan Sezāyī". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 68-71. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Hacı Bektaş Veli Eserlerinde Şefaat Anlayışının İtikadî Mezhepler Bağlamında İncelenmesi

Abdullah Aydın

orcid.org/0009-0007-9434-1234 | abdllhaydn06@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Cenksu Üçer

orcid.org/0000-0001-9874-2990 | cenksu.ucer@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmanın konusu, Hacı Bektaş Velî'nin *Besmele Tefsiri*, *Fâtiha Suresi Tefsiri*, *Makâlât*, *Fevâid* ve *Velâyetnâme* adlı eserlerinde yer alan şefaat anlayışının, İslam Mezhepleri Tarihi disiplini çerçevesinde itikadî mezheplerin (Ehl-i Sünnet, Mu'tezile, Haricîler, Şia) şefaat yaklaşımlarıyla mukayeseli olarak incelenmesidir.

Araştırmanın Önemi: Şefaat meselesi, büyük günah, iman ve ilahî rahmet anlayışıyla doğrudan ilişkili olması sebebiyle mezhepler arasında tartışılagelen temel bir itikadî konudur. Hacı Bektaş Velî'nin eserlerinde bu mesele müstakil bir kelâm problemi olarak değil, dinî ve ahlâkî öğütler bağlamında ele alınmıştır. Yapılan alanyazın taraması, Hacı Bektaş Velî'nin şefaat anlayışını mezhepler tarihi perspektifinden ele alan müstakil bir çalışmanın bulunmadığını göstermekte, bu durum literatürde belirgin bir eksikliğe işaret etmektedir. Çalışma, bu eksikliği gidererek Hacı Bektaş Velî'nin şefaat anlayışını itikadî mezheplerin görüşleriyle karşılaştırmalı olarak ele alması bakımından özgün bir katkı sunmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, Hacı Bektaş Velî'nin eserlerinde yer alan şefaat anlayışını ortaya koymak, itikadî mezheplerin konuya ilişkin yaklaşımlarıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirmek ve bu bağlamda Hacı Bektaş Velî'nin şefaat anlayışının mezhepler tarihi açısından konumunu belirlemektir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Hacı Bektaş Velî'nin *Besmele Tefsiri*, *Fâtiha Suresi Tefsiri*, *Makâlât*, *Fevâid* ve *Velâyetnâme* adlı eserlerinin tamamı doküman incelemesi yöntemiyle taranmış, şefaat konusuna ilişkin tespit edilen veriler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, klasik Mezhepler Tarihi kaynakları ile konuya ilişkin akademik çalışmalar çerçevesinde değerlendirilmiş; benzerlik ve farklılıklar ilgili mezheplerin temel görüşleri esas alınarak ortaya konulmuştur.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda Hacı Bektaş Velî'nin Hz. Peygamber'in şefaatini hak kabul ettiği, şefaati Allah'ın izni ve rahmeti çerçevesinde temellendirdiği ve büyük günah işleyen müminlerin bu şefaatten yararlanabileceğine işaret ettiği tespit edilmiştir. Müellifin meseleyi kelâm ekollerindeki sistematik tartışmalar

yerine tasavvufî ve irşad merkezli bir üslupla ele aldığı görülmüştür. Bu yönüyle Hacı Bektaş Velî'nin şefaat anlayışının, büyük günah işleyen müminler için şefaati kabul eden Ehl-i Sünnet anlayışıyla büyük ölçüde örtüştüğü; Mu'tezile ve Haricîlerin şefaati reddeden yaklaşımlarından ise ayrıldığı; Şia'nın imamlara atfettiği şefaat yetkisine ise eserlerinde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, tasavvuf klasiklerinde yer alan itikadî unsurların mezhepler tarihi literatüründe daha sistematik biçimde incelenmesine duyulan ihtiyacı ortaya koymakta; ileride yapılacak çalışmalarda benzer bir yöntemin diğer tasavvufi şahsiyetlerin eserlerine de uygulanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler

İslam Mezhepleri Tarihi, Hacı Bektaş Velî, Şefaat, İtikadî Mezhepler, Büyük Günah

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Cenksu Üçer danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Hacı Bektaş Veli Eserlerinin Mezhepler Tarihi Konuları Bağlamında İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	22.05.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	6. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Abdullah Aydın - Cenksu Üçer. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Aydın, Abdullah - Üçer, Cenksu. "Hacı Bektaş Veli Eserlerinde Şefaat Anlayışının İtikadî Mezhepler Bağlamında İncelenmesi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 72-75. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

An Examination of the Understanding of Shafāʿa in the Works of Hacı Bektaş Veli in the Context of the History of Islamic Theological Sects

Abdullah Aydın

orcid.org/0009-0007-9434-1234 | abdllhaydn06@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yildirim Beyazit University, Institute of Social Sciences, Department of History of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Cenksu Üçer

orcid.org/0000-0001-9874-2990 | cenksu.ucer@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yildirim Beyazit University, Faculty of Theology, Department of History of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: The subject of this study is a comparative examination of the understanding of shafāʿa (intercession) found in Hacı Bektaş Veli's works -- *Tafsīr al-Basmala*, *Tafsīr Sūrat al-Fātiḥa*, *Maqālāt*, *Fawāʾid*, and *Velāyetnāme* -- within the discipline of the History of Islamic Sects, in relation to the shafāʿa approaches of the major theological schools (Ahl al-Sunna, Muʿtazila, Khawārij, and Shīʿa).

Significance of the Research: Because the issue of shafāʿa is directly tied to the concepts of grave sin, faith, and divine mercy, it has long been a central theological question debated among Islamic sects. In Hacı Bektaş Veli's works the topic is addressed not as an independent kalām problem but within a framework of religious and moral counsel. A review of the literature shows that no dedicated study has examined Hacı Bektaş Veli's understanding of shafāʿa from the perspective of the History of Islamic Sects, revealing a clear gap in the field. By addressing this gap and comparing Hacı Bektaş Veli's understanding of shafāʿa with the views of the theological sects, the study offers an original contribution to the field.

Aim of the Research: This study aims to identify the understanding of shafāʿa present in the works of Hacı Bektaş Veli, to evaluate it comparatively in relation to the approaches of the theological schools on the subject, and thereby to determine the position of Hacı Bektaş Veli's understanding of shafāʿa from the perspective of the History of Islamic Sects.

Method of the Research: A qualitative research method was adopted. All of Hacı Bektaş Veli's relevant works — *Tafsīr al-Basmala*, *Tafsīr Sūrat al-Fātiḥa*, *Makâlât*, *Fevâid*, and *Velâyetnâme* — were examined through document analysis, and the data identified in relation to shafāʿa were analyzed using comparative analysis. The findings were evaluated within the framework of classical sources on the history of sects and related academic

studies, with similarities and differences established on the basis of the fundamental views of the relevant sects.

Main Findings of the Research: The study determined that Hacı Bektaş Veli accepted the shafāʿa of the Prophet Muḥammad as true, grounded it within the framework of Allah's permission and mercy, and included statements indicating that believers who commit grave sins may benefit from this intercession. It was further observed that the author addressed the issue not through the systematic argumentation typical of kalām schools but in a taṣawwufī, guidance-centered style. Accordingly, his understanding of shafāʿa was found to largely correspond with the Ahl al-Sunna view, while diverging considerably from the Muʿtazila's and Khārijī's rejection of intercession for grave sinners; no reference to the Shīʿa's attribution of intercessory authority to the Imams was found in his works. These findings point to a broader need for the systematic examination of theological elements within classical Sufi texts from the perspective of the History of Islamic Sects, and suggest that a similar comparative approach be applied to the works of other Sufi figures in future research.

Keywords

History of Islamic Sects, Hacı Bektaş Veli, Shafāʿa, Theological Sects, Grave Sin

Ethical Statement

This study was prepared based on the master's thesis titled "An Examination of the Works of Hacı Bektaş Veli in the Context of Issues in the History of Sects," which we are conducting under the supervision of Prof. Dr. Cenksu Üçer.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-22
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 6 - Friday, 28 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Abdullah Aydın - Cenksu Üçer. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Aydın, Abdullah - Üçer, Cenksu. "An Examination of the Understanding of Shafāʿa in the Works of Hacı Bektaş Veli in the Context of the History of Islamic Theological Sects". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts*. ed. Abdullah Demir. 72-75. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Hüseyin b. Saʿîd el-Ahvâzî'nin Kitâbü'z-Zühd'ü: Erken Dönem Şiî Zühd Literatüründeki Yeri ve Sünnî Zühd Eserleriyle Mukayesesi

Ali Osman Başak

orcid.org/0000-0001-6546-5966 | aliosmanbasak@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, Hüseyin b. Saʿîd el-Ahvâzî'ye (öl. 254-256/868-870) ait *Kitâbü'z-Zühd*'ü hadis ilmi açısından Şiî zühd literatürü içinde ele almakta; eserin bâb tertibini, muhtevasını ve rivayetlerinin Sünnî zühd kaynaklarıyla lafız ve mânâ düzeyindeki ortaklığını incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Şiî zühd literatürü, bu türdeki bağımsız eserlerin çoğunun günümüze ulaşmamış olması ve konuyla ilgili yapılan çalışmaların sınırlı kalması nedeniyle akademik ilginin dışında kalmıştır. Her ne kadar el-Ahvâzî'nin eseri, Şîîlerin erken dönem zühd anlayışlarının doğrudan metin üzerinden incelenmesine olanak tanıyan nadir kaynaklardan biri olsa da, mevcut çalışmalar genellikle yazarın ilmi kimliği ve rivayet zincirindeki yeri ile sınırlı kalmıştır; eserin bab tertibi (bölüm düzeni) ve Sünnî zühd edebiyatı ile olan ilişkisi bağımsız bir sorun olarak ele alınmamıştır. Bu çalışma, söz konusu ilişkiyi eserin bölüm düzeni ve rivayetlerinin içeriği üzerinden belirlenen ölçütler doğrultusunda analiz ederek ve böylece iki gelenek arasındaki ortak zeminleri metin düzeyinde belgelendirerek mevcut literatürden ayrılmakta ve bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma, söz konusu boşluktan hareketle *Kitâbü'z-Zühd*'ü erken dönem Şiî zühd literatürü içinde konumlandırmayı ve eserdeki rivayetlerin Sünnî zühd eserleriyle ne ölçüde ortaklık taşıdığını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmada önce müellifin hayatı, ilmî kişiliği ve eserleri incelenmiş; ardından Şiî zühd literatürü içinde *Kitâbü'z-Zühd*'ün yeri belirlenmiştir. Daha sonra eserin yirmi bâbdan oluşan tertibi muhteva bakımından değerlendirilmiş ve rivayetler erken dönem Sünnî zühd eserleriyle karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda eserdeki 290 rivayet; müellifin yaşadığı döneme yakın hicrî ikinci ve üçüncü asır zühd literatürünü temsil etmeleri sebebiyle Abdullah b. Mübârek (öl. 181/797), Muʿâfâ b. İmrân (öl. 185/801), Vekîʿ b. Cerrâh (öl. 197/812), Esed b. Mûsâ (öl. 212/827), Ahmed b. Hanbel (öl. 241/855), Hennâd b. es-Serî (öl. 243/857) ve İbn Ebî Âsım'ın (öl. 287/900) zühd eserleriyle lafız ve muhteva açısından mukayese edilmiştir. Karşılaştırmada rivayetler lafzen, kısmen lafzen, manen, kısmen manen örtüşenler ve karşılığı tespit edilemeyenler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: İnceleme sonucunda 41 rivayetin lafzen, 45 rivayetin kısmen lafzen, 24 rivayetin manen ve 15 rivayetin kısmen manen karşılık bulduğu görülmüştür. 165 rivayet için ise taranan Sünnî zühd eserlerinde aynı bütünlükte bir karşılık tespit edilememiştir. Bulgular, Ahvâzî'nin *Kitâbü'z-Zühd*'ünün erken dönem Sünnî

zühd literatürüyle belirli düzeylerde ortak rivayet malzemesine sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte eser, imam merkezli nispet yapısı, bâb tertibi ve muhteva tercihleri bakımından Şiî zühd geleneği içinde kendine özgü bir konum taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler

Hadis, Şia, Zühd, Hüseyin b. Saʿîd el-Ahvâzî, Kitâbü'z-Zühd, Sünnî Zühd Literatürü, Müşterek Rivayetler, Nispet Farklılaşması

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Ahmet Yıldırım danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Zühd Literatüründe Ahlak Hadisleri" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	7. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Ali Osman Başak. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Başak, Ali Osman. "Hüseyin b. Saʿîd el-Ahvâzî'nin Kitâbü'z-Zühd'ü: Erken Dönem Şiî Zühd Literatüründeki Yeri ve Sünnî Zühd Eserleriyle Mukayesesi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 76-79. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Ḥusayn b. Saʿīd al-Ahwāzī's Kitāb al-Zuhd: Its Place in Early Shīʿī Zuhd Literature and Its Comparison with Sunnī Zuhd Works

Ali Osman Başak

orcid.org/0000-0001-6546-5966 | aliosmanbasak@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Hadīth, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines Ḥusayn b. Saʿīd al-Ahwāzī's (d. 254-256/868-870) *Kitāb al-Zuhd* from the perspective of hadith studies within Shīʿī zuhd literature, addressing the work's chapter arrangement, its content, and the correspondence of its reports with Sunnī zuhd sources at the level of wording and meaning.

Significance of the Research: Shīʿī zuhd literature has remained outside scholarly attention, both because most independent works in this genre have not survived and because studies devoted to it remain limited. Although al-Ahwāzī's work is one of the few sources that allow early Shīʿī understandings of zuhd to be examined directly through the text, existing studies have addressed it mainly in relation to the author's scholarly identity and his standing in transmission; its chapter arrangement and its relationship with Sunnī zuhd literature have not been examined as an independent question. By analyzing this relationship through the work's chapter arrangement and the content of its reports according to defined criteria, and thereby documenting the common ground between the two traditions at the textual level, this study differs from existing scholarship and contributes to filling this gap.

Aim of the Research: Addressing this gap, the present article aims to situate *Kitāb al-Zuhd* within early Shīʿī zuhd literature and to determine the extent to which its reports correspond to those found in Sunnī zuhd works.

Method of the Research: The study first examines the author's life, scholarly identity, and works, and then identifies the position of *Kitāb al-Zuhd* within Shīʿī zuhd literature. It subsequently analyses the content of the work's twenty-chapter structure and compares its reports with early Sunnī zuhd texts. In this regard, the 290 reports contained in the work are compared, in terms of wording and content, with the zuhd works of ʿAbd Allāh b. al-Mubārak (d. 181/797), al-Muʿāfā b. ʿImrān (d. 185/801), Wakīʿ b. al-Jarrāḥ (d. 197/812), Asad b. Mūsā (d. 212/827), Aḥmad b. Ḥanbal (d. 241/855), Hannād b. al-Sarī (d. 243/857), and Ibn Abī ʿĀṣim (d. 287/900), as these authors represent the zuhd literature of the second and third Islamic centuries, a period close to that of al-Ahwāzī. In the comparison, the reports are classified as verbally corresponding, partially verbally corresponding, semantically corresponding, partially semantically corresponding, and reports for which no correspondence could be identified.

Main Findings of the Research: The analysis shows that 41 reports correspond verbally, 45 partially verbally, 24 semantically, and 15 partially semantically. For 165 reports, no correspondence preserving the same overall structure could be identified in the Sunnī

zuhd works examined. These findings indicate that al-Ahwāzī's *Kitāb al-Zuhd* shares certain levels of common report material with early Sunnī zuhd literature. At the same time, its imam-centered structure of attribution, chapter arrangement, and content preferences show that the work occupies a distinctive position within the Shīʿī zuhd tradition.

Keywords

Hadith, Shia, Zuhd, Husayn b. Saʿīd al-Ahwāzī, Kitāb al-Zuhd, Sunnī Zuhd Literature, Common Reports, Variation in Attribution

Ethical Statement

This study is based on our ongoing doctoral dissertation entitled "Moral Hadiths in Zuhd Literature" under the supervision of Prof. Dr. Ahmet Yıldırım.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 7 - Friday, 28 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Ali Osman Başak. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Başak, Ali Osman. "Ḥusayn b. Saʿīd al-Ahwāzī's Kitāb al-Zuhd: Its Place in Early Shīʿī Zuhd Literature and Its Comparison with Sunnī Zuhd Works". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 76-79. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Az Rivayet Eden Bir Sahâbînin Hadis Tarihindeki Konumu: Ebû Ubeyde b. Cerrâh Örneği

Abdulvahap Yıldız

orcid.org/0000-0002-5984-1387 | avahap.3872@gmail.com

ror.org/051tsqh55

Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Anabilim Dalı, Batman, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, hadis ilminde Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın rivayet ettiği hadislerin tespit edilmesini, söz konusu rivayetlerin hadis kaynaklarındaki yerinin belirlenmesini ve onun hadis literatüründeki konumunun değerlendirilmesini konu edinmektedir.

Araştırmanın Önemi: İslâm tarihinin önde gelen sahâbîlerinden biri olan Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Hz. Peygamber'e yakınlığı, güvenilirliği ve İslâm toplumunun teşekkül sürecinde üstlendiği önemli görevlerle tanınmaktadır. Hakkında yapılan çalışmalar daha çok onun askerî faaliyetleri, idarî görevleri ve İslâm tarihindeki rolü üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat onun hadis rivayetindeki yeri ve hadis ilmine katkısı istenilen düzeyde ele alınmamıştır. Bu çalışma, Ebû Ubeyde'nin rivayetlerini hadis kaynakları çerçevesinde inceleyerek onun hadis literatüründeki yerinin daha açık bir şekilde ortaya konulmasına katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu bağlamda, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh tarikiyle nakledilen rivayetlerinin tespit edilmesi ve bu rivayetlerin hadis kaynaklarındaki yerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Yapılan incelemede, onun az sayıda hadis rivayet eden sahâbîlerden olmasının sebepleri arasında, üstlendiği askerî ve idarî sorumlulukların etkili olduğunun gösterilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, bir sahâbînin hadis tarihindeki yerinin yalnızca rivayet ettiği hadislerin sayısıyla belirlenemeyeceğini; Hz. Peygamber ile ilişkisi, şahsiyeti ve İslâm toplumuna sağladığı katkılarla birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi esas alınmış ve veriler literatür taraması yoluyla elde edilmiştir. Çalışmanın kaynaklarını klasik hadis eserleri, siyer, tabakat ve ricâl literatürü ile konuya ilişkin akademik araştırmalar oluşturmaktadır. Elde edilen veriler hadis usûlü kriterlerine göre incelenerek Ebû Ubeyde'den rivayet edilen hadislerin sıhhat durumu ve hadis literatüründeki yeri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Netice itibariyle, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın hadis rivayeti bakımından az sayıda rivayette bulunan sahâbîlerden olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte rivayetlerinin sınırlı oluşunun, onun hadis bilgisi veya sünnete bağlılığıyla ilgili bir eksiklik olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun büyük ölçüde İslâm'ın ilk döneminde üstlendiği yoğun askerî ve idarî görevlerden, erken vefatından ve dönemin tarihî şartlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ebû Ubeyde, hadis tarihinde rivayet sayısı bakımından öne çıkan bir sahâbî olmamakla

birlikte, Hz. Peygamber'e yakınlığı, güvenilir şahsiyeti ve sünnete bağlılığıyla önemli bir konuma sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Hadis, Ebû Ubeyde B. El-Cerrâh, Sahâbî, Rivayet, Hadis Tarihi

Etik Beyan

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Turan danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve Hadis Rivayetindeki Yeri" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Batman: Batman Üniversitesi, Yüksek Lisans, Devam ediyor).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Hadis
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	7. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Abdulvahap Yıldız. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Yıldız, Abdulvahap. "Az Rivayet Eden Bir Sahâbînin Hadis Tarihindeki Konumu: Ebû Ubeyde b. Cerrâh Örneği". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 80-83. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Position of a Companion Who Narrated Few Hadiths in the History of Hadith: The Case of Abū ʿUbayda b. Al-Jarrāḥ

Abdulvahap Yıldız

orcid.org/0000-0002-5984-1387 | avahap.3872@gmail.com

ror.org/051tsqh55

Batman University, Institute of Social Sciences, Department of Hadīth, Batman, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study focuses on identifying the ḥadīths narrated by Abū ʿUbayda b. al-Jarrāḥ in the science of ḥadīth, determining the places of these narrations in ḥadīth sources, and evaluating his position within ḥadīth literature.

Significance of the Research: Abū ʿUbayda b. al-Jarrāḥ, one of the prominent Companions in Islamic history, is renowned for his closeness to the Prophet, his trustworthiness, and the vital duties he undertook during the formative period of Islamic society. Existing studies on him have predominantly focused on his military activities, administrative duties, and overall role in Islamic history. However, his standing in ḥadīth narration and his contribution to the science of ḥadīth have not been adequately addressed. By examining the narrations of Abū ʿUbayda within the framework of ḥadīth sources, this study contributes to a clearer demonstration of his position in the ḥadīth literature.

Aim of the Research: In this context, this study aims to identify the narrations transmitted via the chain (ṭarīq) of Abū ʿUbayda b. al-Jarrāḥ and to determine their place within ḥadīth sources. Through this examination, it is intended to demonstrate that the military and administrative responsibilities he undertook were among the principal factors behind his inclusion among the Companions who narrated a limited number of ḥadīths. Furthermore, this study maintains that a Companion's position in the history of ḥadīth cannot be measured solely by the quantity of ḥadīths narrated; rather, it must be evaluated comprehensively alongside the Companion's relationship with the Prophet, personal character, and contributions to Islamic society.

Method of the Research: This study adopts a qualitative research method, and the data were obtained through a comprehensive literature review. The primary sources of the study consist of classical ḥadīth works, sīra, ṭabaqāt, and rijāl (biographical evaluation) literature, as well as relevant contemporary academic research. The data obtained were examined according to the criteria of ḥadīth methodology (uṣūl al-ḥadīth) to evaluate the authenticity of the ḥadīths narrated from Abū ʿUbayda and their position within ḥadīth literature.

Main Findings of the Research: Consequently, it has been determined that Abū ʿUbayda b. al-Jarrāḥ is among the Companions who narrated a limited number of traditions in terms of ḥadīth transmission. Nevertheless, it is concluded that the limited number of his narrations cannot be regarded as a deficiency in his knowledge of ḥadīth or his adherence to the Sunna. It has been established that this situation stemmed largely from the intensive military and administrative duties he undertook during the early period of Islam, his early death, and the historical conditions of the era. Although Abū ʿUbayda is not a Companion

who stands out in the history of ḥadīth in terms of narration quantity, he holds a significant position owing to his closeness to the Prophet, his trustworthy character, and his devotion to the Sunna.

Keywords

Ḥadīth, Abū ʿUbayda B. Al-Jarrāḥ, Companion, Transmission, History of Ḥadīth

Ethical Statement

This study is based on our ongoing master's thesis titled “Abū ʿUbaydah b. al-Jarrāḥ and His Place in Hadith Transmission”, which is being conducted under the supervision of Asst. Prof. Mehmet Turan. (Batman: Batman University, Master's Thesis, In Progress)

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Hadith
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 7 - Friday, 28 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Abdulvahap Yıldız. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Yıldız, Abdulvahap. “The Position of a Companion Who Narrated Few Hadiths in the History of Hadith: The Case of Abū ʿUbayda b. Al-Jarrāḥ”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 80-83. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Müzekki'n-Nüfûs'ta Yer Alan İtikada Dair Rivayetler (Kütüb-i Sitte Özelinde)

Vildan Yavuz

orcid.org/0009-0004-2082-3730 | vildanyavuz87@gmail.com

ror.org/01dvabv26

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, Kütüb-i Sitte özelinde Eşrefoğlu Rûmî'nin (öl. 874/1469-70) *Müzekki'n-Nüfûs* adlı eserinde yer alan İslâm inanç esasları ile ilgili rivayetlerin tahrîcini (hadisin aslî kaynaklarını belirleme yöntemi) konu edinmektedir. Çalışmada eserde tespit edilen itikadî rivayetlerin Kütüb-i Sitte'deki yer alma durumları esas alınmakta; bu rivayetlerin hangi hadis kaynaklarında bulunduğu, kaynaklara göre dağılımları ve temsil düzeyleri incelenmektedir. Ayrıca Kütüb-i Sitte'de yer alan rivayetler konu içerikleri bakımından tasnif edilerek eserin itikadî hadis muhtevası değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Önemi: Müzekki'n-Nüfûs, Osmanlı tasavvuf geleneğinde hadis rivayetlerine yoğun bir biçimde yer veren önemli eserlerden biridir. Buna rağmen eserde yer alan itikadî rivayetlerin temel hadis kaynaklarındaki karşılıklarını birlikte ele alan müstakil çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu araştırma söz konusu rivayetlerin hadis literatüründeki temsilini ortaya koymanın yanı sıra tasavvufî eserlerde hadis kullanımının mahiyetini itikadî rivayetler ekseninde değerlendirmesi bakımından alana katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı, *Müzekki'n-Nüfûs*'ta yer alan itikadî rivayetlerin, Kütüb-i Sitte'de yer alma durumlarını tespit ederek kaynaklara göre dağılımlarını ortaya koymaktır. Bunun yanında rivayetlerin tek veya birden fazla hadis kaynağında yer alma durumlarını belirlemek, hadislerin hangi temel kaynaklarda yoğunlaştığını incelemek ve konu içeriklerini esas alarak tasniflendirme yapmak hedeflenmektedir. Böylece rivayetlerin hadis literatüründeki temsil düzeyi ile eserin itikadî içeriği arasındaki uyum değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle Müzekki'n-Nüfûs'ta yer alan itikadî rivayetler tespit edilmiş, ardından bu rivâyetlerin Kütüb-i Sitte'deki tahrîcleri gerçekleştirilmiştir. Rivayetlerin ilgili hadis kaynaklarında yer alma durumları, kaynak yoğunlukları ve ortak rivayet özellikleri belirlenmiş, daha sonra içerikleri esas alınarak dört ana başlık altında tasnif edilmiştir. Elde edilen bulgular, sayısal veriler ve tasnife dayalı değerlendirmeler esas alınarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırmada *Müzekki'n-Nüfûs*'ta tespit edilen 85 itikadî rivayetten 34'ünün Kütüb-i Sitte'de yer aldığı belirlenmiştir. Bu rivayetlerin önemli bir kısmının *Sünen-i Tirmizî*, *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'de yoğunlaştığı, bir bölümünün ise birden fazla hadis kaynağında ortak olarak nakledildiği görülmüştür. Tasnife dayalı

inceleme sonucunda en geniş rivayet grubunun “İman Esasları ve Mü'minin Vasıfları” başlığı altında toplandığı; tevhid, nübüvvet, âhiret, cennet ve cehenneme dair rivayetlerin ise, “Tevhid ve Zikir Merkezli İman Bilinci”, “Nübüvvet ve Âhiret İnancı”, “Cennet/Cehennem ve Gaybî Haberler” başlıkları altında sistematik bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular *Müzekki'n-Nüfûs*'ta yer alan itikadî rivayetlerin, önemli ölçüde klasik hadis literatürünün temel kaynaklarıyla örtüştüğünü; buna karşılık eserde kullanılan itikadî rivayetlerin tasavvufî muhteva içerisinde iman, ahlâk ve irşad maksatlı manevî eğitim ekseninde ele alındığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Hadis, Kütüb-i Sitte, Eşrefoğlu Rûmî, Müzekki’n-Nüfûs, İtikad, Tasavvuf

Etik Beyan

Bu çalışma Dr. Öğretim Üyesi Ufuk Dağlıoğlu danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz “Eşrefoğlu Rûmî’nin Müzekki’n-Nüfûs Eserinde Yer Alan Akâid Hadisleri” başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.07.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Hadis
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	7. Oturum - 28 Ağustos 2026 Cuma 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Vildan Yavuz. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Yavuz, Vildan. “Müzekki’n-Nüfûs’ta Yer Alan İtikada Dair Rivayetler (Kütüb-i Sitte Özelinde)”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 84-87. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Narrations on ʿAqīda in Müzekki'n-Nüfūs (A Study Within the Framework of Kutub Al-Sitta)

Vildan Yavuz

orcid.org/0009-0004-2082-3730 | vildanyavuz87@gmail.com

ror.org/01dvabv26

Zonguldak Bülent Ecevit University, Institute of Social Sciences, Department of Hadīth, Zonguldak, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the takhrīj (the process of identifying the original sources of a ḥadīth) of the narrations related to the principles of Islamic belief in Eşrefoğlu Rūmī's (d. 874/1469–70) *Müzekki'n-Nüfūs* within the framework of Kutub al-Sitta. The study is based on the presence of the identified narrations on ʿaqīda in Müzekki'n-Nüfūs within Kutub al-Sitta. It examines the ḥadīth sources in which these narrations are found, their distribution across these sources, and their level of representation. In addition, the narrations found in Kutub al-Sitta are classified according to their subject matter, and the doctrinal ḥadīth content of the work is evaluated.

Significance of the Research: Müzekki'n-Nüfūs is one of the significant works in the Ottoman Sufi tradition that extensively includes ḥadīth narrations. Despite this, independent studies examining the doctrinal narrations in the work together with their counterparts in the primary ḥadīth sources are quite limited. This study aims to contribute to the field by revealing the representation of these narrations in the ḥadīth literature and by evaluating the nature of the use of ḥadīth in Sufi works through the lens of doctrinal narrations.

Aim of the Research: The aim of this study is to determine the presence of the doctrinal narrations in *Müzekki'n-Nüfūs* within Kutub al-Sitta and to present their distribution according to the sources. In addition, it aims to determine whether these narrations are found in a single or multiple ḥadīth sources, to examine the primary ḥadīth sources in which they are concentrated, and to classify them according to their subject matter. Thus, the compatibility between the representation of these narrations in the ḥadīth literature and the doctrinal content of the work is evaluated.

Method of the Research: This study employs the document analysis method, one of the qualitative research methods. First, the doctrinal narrations in Müzekki'n-Nüfūs were identified, and then their takhrīj in Kutub al-Sitta was carried out. The presence of these narrations in the relevant ḥadīth sources, their distribution across the sources, and their shared characteristics were determined. They were then classified under four main headings based on their subject matter. The findings were interpreted on the basis of the quantitative data obtained and the classifications.

Main Findings of the Research: The study found that 34 of the 85 doctrinal narrations identified in *Müzekki'n-Nüfūs* are included in Kutub al-Sitta. A significant number of these narrations are concentrated in *Sunan al-Tirmidhī*, *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*, and *Ṣaḥīḥ Muslim*, while some are transmitted through more than one ḥadīth source. The classification-based

analysis revealed that the largest group of narrations falls under the heading "Principles of Faith and the Characteristics of the Believer," whereas the narrations concerning tawḥīd, prophethood, the Hereafter, Paradise, and Hell are systematically distributed under the headings "Faith Consciousness Centered on Tawḥīd and Dhikr," "Prophethood and Belief in the Hereafter," and "Paradise, Hell, and Unseen Reports." The findings demonstrate that the doctrinal narrations in *Müzekki'n-Nüfūs* largely correspond to the principal sources of the classical ḥadīth literature. At the same time, they show that the doctrinal narrations employed in the work are presented within a Sufi context, focusing on faith, morality, and spiritual guidance for the purpose of spiritual education.

Keywords

Ḥadīth, Al-Kutub Al-Sitta, Eshrefoğlu Rūmī, Müzekki'n-Nüfūs, ʿAqīda, Taṣawwuf

Ethical Statement

This study is based on the master's thesis entitled The Ḥadīths on ʿAqīda in Eşrefoğlu Rūmī's Müzekki'n-Nüfūs, which is being conducted under the supervision of Assist. Prof. Dr. Ufuk DAĞLIOĞLU.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-07-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Hadith
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 7 - Friday, 28 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Vildan Yavuz. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Yavuz, Vildan. "Narrations on ʿAqīda in Müzekki'n-Nüfūs (A Study Within the Framework of Kutub Al-Sitta)". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 84-87. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Hanefî Mezhebi Özelinde Akitlerde Şeffaflık ve Bilgilendirme Yükümlülüğü: Türk Tüketici Hukuku Perspektifinden bir İnceleme

Adnan Hoyladı

orcid.org/0000-0002-8565-9941 | adnanhoyladi@hotmail.com

ror.org/00jga9g46

Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Sakarya, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Günümüz ekonomik ve ticari ilişkilerinin temelini oluşturan sözleşmelerin adil, şeffaf ve tarafların haklarını koruyucu nitelikte yapılandırılması, hukuk güvenliği ile toplumsal adaletin tesisi açısından hayati bir öneme sahiptir. Özellikle taraflar arasında kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bilgi asimetrisi, sözleşmenin zayıf tarafının korunması ihtiyacını doğurmakta ve bu durum modern tüketici hukukunun gelişimini doğrudan etkilemektedir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışma, modern borçlar ve tüketici hukukunda irade beyanının sağlıklı oluşması için geliştirilen evrensel ilkelerin, klasik İslam hukuku ve özellikle Hanefî mezhebi doktrinindeki izdüşümlerini konu edinmektedir.

Araştırmanın Önemi: Araştırma, günümüzün dijitalleşen e-ticaret piyasaları ile karmaşıklaşan finansal sözleşmelerinde yaşanan aldatıcı ticari uygulamalara ve ortaya çıkan saklı kusurlara karşı, tarihsel ve köklü bir hukuk disiplininin sunabileceği niteliksel, ahlaki ve kavramsal vizyonu ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Çalışmanın temel amacı; modern hukuk sistemlerindeki aydınlatılmış rıza, açıklık ve belirlilik, dürüstlük ve iyi niyet ile ön bilgilendirme yükümlülüğü gibi temel yapı taşlarının Hanefî fıkhındaki felsefi ve hukuki temellerini tespit etmek ve Türk Tüketici Hukuku ile Hanefî mezhebi arasında kavramsal ve yapısal bir köprü kurarak mukayeseli bir analiz sunmaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada yöntem olarak, nitel araştırma metodolojisi kapsamında literatür incelemesi ve karşılaştırmalı hukuk analizi tercih edilmiştir. Klasik Hanefî fıkhı kaynakları ve pozitif hukuk normları temel veri kaynakları olarak ele alınmış, kavramlar arası işlevsel paralellikler üzerinden doktrinsel metinler arası tematik bir senteze ulaşılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırmanın temel sonuçlarına göre, her iki hukuk sisteminin de özü itibarıyla sözleşmelerdeki bilgi asimetrisini gidermeyi, aldatmayı engellemeyi ve zayıf tarafı koruyarak adil bir sözleşme dengesi kurmayı hedeflediği saptanmıştır. Hanefî fıkhında doğrudan şeffaflık kavramı kullanılmasa da akitteki aşırı risk ve belirsizliği ifade eden garar, tarafların bilgisizliğini tanımlayan cehalet, bedeller arasındaki fahiş denksizliği belirten gabn ve karşı tarafı yanıltarak veya akit konusunun ayıplarını gizleyerek rızayı sakatlayan tağrîr yasakları aracılığıyla aydınlatılmış rızanın dolaylı olarak güvence altına alındığı görülmektedir. İki sistem arasındaki en belirgin yapısal ve metodolojik fark ise 6502 sayılı Kanun'un emredici hükümler, cayma hakkı ve idari para cezaları gibi somut pozitif yaptırımlar öngörmesine karşılık; Hanefî fıkhının meseleyi dürüstlük ve emanet gibi ahlaki sorumluluklar üzerinden ele alıp yaptırımlarını akdin sıhhati ve uhrevi boyutu üzerinden şekillendirmesidir. Sonuç olarak çalışma; Hanefî

mezhebinin zengin fıkhî mirasının, özellikle finansal ürünler ve dijital e-ticaret gibi sözleşmelerin karmaşıklaştığı günümüz piyasalarında belirsizliklerin bütüncül olarak önlenmesinde, ticari ahlakın ve dürüstlük ilkelerinin güçlendirilmesinde, ayrıca arabuluculuk ve sulh gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin teşvik edilmesinde modern tüketici hukukuna ufuk açıcı, esnek ve niteliksel katkılar sunabilecek güçlü bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku, Hanefî Mezhebi, Tüketici Hukuku, Şeffaflık, Bilgilendirme Yükümlülüğü, Bilgi Asimetrisi, Garar, Cehalet, Tağrîr

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.11.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	İslam Hukuku
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	8. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 14.00-15.00
Telif Hakkı	© 2026 Adnan Hoyladı. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Hoyladı, Adnan. “Hanefî Mezhebi Özelinde Akitlerde Şeffaflık ve Bilgilendirme Yükümlülüğü: Türk Tüketici Hukuku Perspektifinden bir İnceleme”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 88-91. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Transparency and Information Obligation in Contracts Within the Context of the Ḥanafī School: An Analysis from the Perspective of Turkish Consumer Law

Adnan Hoyladı

orcid.org/0000-0002-8565-9941 | adnanhoyladi@hotmail.com

ror.org/00jga9g46

Sakarya Provincial Directorate of National Education, Sakarya, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: The structuring of contracts—which constitute the foundation of contemporary economic and commercial relations—in a fair, transparent, and protective manner regarding the rights of the parties is of vital importance for establishing legal certainty and social justice. In particular, the information asymmetry that inevitably arises between parties necessitates the protection of the weaker party to the contract, and this situation directly influences the development of modern consumer law. Accordingly, this study focuses on the projections of the universal principles developed for the sound formation of the declaration of intent in modern obligations and consumer law within classical Islamic law, specifically within the doctrine of the Ḥanafī school.

Significance of the Research: The research is significant as it presents the qualitative, moral, and conceptual vision that a historical and deep-rooted legal discipline can offer against deceptive commercial practices and hidden defects emerging in today's digitalized e-commerce markets and increasingly complex financial contracts.

Aim of the Research: The primary objective of the study is to identify the philosophical and legal foundations in Ḥanafī jurisprudence (fiqh) of fundamental building blocks in modern legal systems, such as informed consent, clarity and certainty, good faith, and the preliminary information obligation, and to present a comparative analysis by establishing a conceptual and structural bridge between Turkish Consumer Law and the Ḥanafī school.

Method of the Research: As for the methodology, literature review and comparative legal analysis within the scope of qualitative research methodology have been adopted. Classical Ḥanafī jurisprudence sources and positive law norms have been utilized as the primary data sources, and a thematic synthesis among doctrinal texts has been achieved through functional parallels between concepts.

Main Findings of the Research: According to the main findings of the research, it has been determined that both legal systems intrinsically aim to eliminate information asymmetry in contracts, prevent deception, and establish a fair contractual balance by protecting the weaker party. Although the concept of transparency is not directly used in Ḥanafī jurisprudence, it is observed that informed consent is indirectly guaranteed through the prohibitions of gharar (excessive risk and uncertainty in the contract), jahāla (ignorance of the parties), ghabn (exorbitant inequivalence between the counter-values), and taghrīr (vitiating consent by misleading the counterparty or concealing the defects of the subject matter). The most prominent structural and methodological difference between the two systems is that while Law No. 6502 prescribes concrete positive sanctions

such as mandatory provisions, the right of withdrawal, and administrative fines, Ḥanafī jurisprudence approaches the issue through moral responsibilities like honesty and trustworthiness (amāna) and shapes its sanctions around the validity of the contract and its eschatological (otherworldly) dimension. In conclusion, the study contributes to the literature by demonstrating that the rich jurisprudential heritage of the Ḥanafī school has a strong potential to offer enlightening, flexible, and qualitative contributions to modern consumer law, particularly in the holistic prevention of uncertainties in today's markets where contracts such as financial products and digital e-commerce have become increasingly complex, in the reinforcement of commercial ethics and principles of honesty, and in the promotion of alternative dispute resolution methods such as mediation and settlement (ṣulḥ).

Keywords

Islamic Law, Ḥanafī School, Consumer Law, Transparency, Information Obligation, Information Asymmetry, Gharar, Jahāla, Taghrīr

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-11-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Law
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 8 - Saturday, 29 August 2026 14.00-15.00
Copyright	© 2026 Adnan Hoyladı. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Hoyladı, Adnan. “Transparency and Information Obligation in Contracts Within the Context of the Ḥanafī School: an Analysis from the Perspective of Turkish Consumer Law”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 88-91. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Türk ve İslam Hukuku Açısından Gasbedilen Malda Meydana Gelen Ziyadelerin Akıbetine Dair Bir Mukayese

Gamze Arslan

orcid.org/0000-0001-8870-638X | gmzarslan@ankara.edu.tr

ror.org/01wntqw50

Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, gasbedilen malda meydana gelen artışların (ziyadelerin) gâsıbın elinde zayi olması hâlinde doğan tazmin sorumluluğunu İslâm hukuku ve Türk hukuku açısından karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bu kapsamda İslâm hukukundaki ziyadelerin hukukî statüsü ile Türk hukukundaki haksız zilyedin malda meydana gelen artışlardan sorumluluğuna ilişkin hükümler birlikte değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Önemi: Bu mesele, kişinin temel haklarından biri olan mülkiyet hakkının korunması ile haksız zilyedin sorumluluğunun sınırlarının belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu çerçevede başkasına ait malın zorla ele geçirilmesi halinde gerek İslâm hukukunda gerekse Türk hukukunda çeşitli müeyyideler öngörülmektedir. İslâm hukuk literatüründe konu mezhepler arasındaki ihtilaflar çerçevesinde ele alınırken, Türk hukukunda haksız zilyetlik, sebepsiz zenginleşme ve haksız fiil hükümleri bağlamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte iki hukuk sisteminin aynı meseleye ilişkin yaklaşımlarını mukayeseli olarak ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu yönüyle çalışma, aynı hukukî probleme ilişkin mukayeseli literatüre katkı sunması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çerçevede çalışmanın amacı, gasbedilen malda meydana gelen ziyadelerin hukukî statüsü ve bunların zayi olması hâlinde doğan tazmin sorumluluğuna ilişkin İslâm hukuk mezheplerinin yaklaşımlarını incelemek, bu yaklaşımları Türk hukukundaki haksız zilyetlik hükümleriyle karşılaştırmak ve iki hukuk sisteminin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Böylece konuya ilişkin teorik tartışmanın karşılaştırmalı hukuk perspektifinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Belirtilen amaca ulaşmak için çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, doküman incelemesi ve karşılaştırmalı hukuk yönteminden yararlanılmıştır. İslâm hukuku açısından gasbedilen maldaki ziyadeleri konu edinen klasik fıkıh kaynakları incelenmiş; Türk hukuku açısından ise Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu ile konuya ilişkin doktriner çalışmalar değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, ziyadelerin hukukî statüsü ve gâsıbın tazmin sorumluluğu ekseninde analiz edilerek iki hukuk sisteminin yaklaşımları karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Yapılan inceleme sonucunda, İslâm hukukunda gasbedilen malda meydana gelen ziyadelere ilişkin ihtilafın mülkiyet hakkından ziyade gasp sorumluluğu kapsamına girip girmediği meselesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Hanefî ve Mâlikî mezheplerinin ziyadeleri gasp kapsamında değerlendirmemeleri sebebiyle tazmin sorumluluğunu daha dar yorumladıkları; buna karşılık Şâfiî ve Hanbelî

mezheplerinin ziyadeleri de gasp sorumluluğuna dâhil ederek gâsıbın sorumluluğunu genişlettikleri görülmektedir. Türk hukukunda ise kötü niyetli zilyedin malda meydana gelen artışlardan ve malikin uğradığı zararlardan sorumlu tutulmasının sonuçları itibarıyla Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinin yaklaşımıyla daha fazla benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak her iki hukuk sisteminin de mülkiyet hakkını koruma ve haksız zenginleşmeyi önleme amacı etrafında birleştiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

İslâm Hukuku, Gasb, Ziyadeler, Haksız Zilyetlik, Mülkiyet Hakkı

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	İslam Hukuku
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	8. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 14.00-15.00
Telif Hakkı	© 2026 Gamze Arslan. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Arslan, Gamze. “Türk ve İslam Hukuku Açısından Gasbedilen Malda Meydana Gelen Ziyadelerin Akıbetine Dair Bir Mukayese”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 92-95. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

A Comparison of the Fate of Increments in Usurped Property from the Perspective of Turkish and Islamic Law

Gamze Arslan

orcid.org/0000-0001-8870-638X | gmzarslan@ankara.edu.tr

ror.org/01wntqw50

Ankara University, Faculty of Theology, Division of Islamic Law, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study comparatively examines the liability for compensation arising when increments in usurped property are lost while in the possession of the usurper from the perspectives of Islamic law and Turkish law. It evaluates the legal status of increments under Islamic law alongside the provisions governing the liability of an unlawful possessor for increments in property.

Significance of the Research: This issue is significant for protecting property rights and determining the limits of an unlawful possessor's liability. Both Islamic law and Turkish law provide legal consequences for the wrongful appropriation of another person's property. While Islamic legal literature discusses the issue within the framework of disagreements among the schools of Islamic law, Turkish law addresses it through the rules governing unlawful possession, unjust enrichment and tort liability. Comparative studies examining the approaches of these two legal systems remain limited. Therefore, this study contributes to the comparative literature on this legal issue.

Aim of the Research: The study aims to examine the approaches of the schools of Islamic law regarding the legal status of increments in usurped property and the liability arising from their loss, to compare these approaches with the rules governing unlawful possession in Turkish law and identify the similarities and differences between the two legal systems. It also seeks to evaluate the theoretical debate from a comparative law perspective.

Method of the Research: To achieve this objective, the study adopts a qualitative research design based on document analysis and the comparative legal method. Classical fiqh sources concerning increments in usurped property are examined alongside the Turkish Civil Code, the Turkish Code of Obligations, and relevant doctrinal studies. The findings are analysed with reference to the legal status of increments and the usurper's liability for compensation, and the approaches of the two legal systems are compared.

Main Findings of the Research: The findings indicate that the disagreement in Islamic law regarding increments in usurped property stems from whether such increments fall within the scope of liability for usurpation rather than from the right of ownership itself. The Ḥanafī and Mālikī schools adopt a narrower interpretation of liability because they exclude increments from the scope of usurpation, whereas the Shāfiʿī and Ḥanbalī schools extend the usurper's liability by including them within that scope. In Turkish law, the liability of a bad-faith possessor for increments and the owner's losses is closer, in terms of its legal consequences, to the Shāfiʿī and Ḥanbalī approach. Ultimately, both legal

systems share the objective of protecting property rights and preventing unjust enrichment.

Keywords

Islamic Law, Ghaṣb, Increments, Possession in Bad Faith, Property Rights

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Law
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 8 - Saturday, 29 August 2026 14.00-15.00
Copyright	© 2026 Gamze Arslan. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Arslan, Gamze. "A Comparison of the Fate of Increments in Usurped Property from the Perspective of Turkish and Islamic Law". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 92-95. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kādî Abdülcebbâr'da Hüsün-Kubuh'un Bilinmesi Mes'elesi

Ayşe Kaya

orcid.org/0009-0002-9440-7129 | ayshemelekkaya@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kelam Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Fatma Bayraktar Karahan

orcid.org/0000-0002-1624-9623 | hfzbayraktar@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, toplumlarda yaşanan ahlakî kötülüklerin Allah'a izafe edilmesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Akıl, hüsün-kubuh'un bilinmesi için yeterli midir? Vahiy olmadan hüsün-kubuhtan bahsedilebilir mi? Hüsün-kubuh bedîhî mi? Allah, kubuh olanı teklîf eder mi? Vahiy öğretisi ile karşılaşmamış, öğretiyi kabul etmemiş ya da öğretinin olumsuz ulaştığı birinin hüsün-kubuhtan haberdar olması mümkün mü? Hüsün-kubuh olarak bilinen şey iyi olduğu için mi emredilmiş ya da kötü olduğu için mi yasaklanmış; yoksa emre ve nehye konu olduğu için mi hüsün-kubuh olarak kabul edilmiş? Hüsün-kubuh'un kişi, toplum ve inançlara göre değişken bir yapıda olmasını kabul, ahlakî ilkelerin evrenselliğini engeller mi? Kādî'nın hüsün-kubuhu akılla temellendirmek istemesindeki amaç nedir? Şeklindeki sorulara cevap aranmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın Önemi: Toplumlarda yaşanan ahlakî kötülüklerin Allah'a izafe edilmesi noktasında Allah-İnsan ilişkisi zedelenmektedir. Bu çalışma, Kādî Abdülcebbâr'ın fikir dünyasında ahlakî ilke olan hüsün-kubuh'u ilahî iradeden bağımsız, nesnel ve rasyonel bir zemine oturtma çabasını ele almaktadır. Bu bağlamda hüsün-kubuh'un aklen bilinmesi durumu, ahlâkın evrenselliğine zemin hazırlamaktadır. Kādî, hüsün-kubuh'un akıl ile bilinebileceğini; Allah'ın adaleti gereği kubuh olanı teklîf etmeyeceğini ve kubuh olan bir fiili işlemeyeceğini de savunmaktadır. Allah, bir şeyi özü itibariyle iyi olduğu için emretmekte ve kötü olduğu için yasaklamaktadır. İnsanın özgür iradesi ile fiillerini hayata geçirecek güce sahip olması ve fiillerinden ahlâken sorumlu tutulmasının, Allah'ın sevap (ödül) veya ikāb (ceza) vermesinin ise adaletinin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma, ahlâken iyi ve kötünün kişi ve toplumlara göre değişebileceği fikri üzerinden şekillenen ve nihayetinde ahlakî rölativizme kadar varabilen anlayışı, hüsün-kubuh'un bilinmesinde aklın rolü ile irtibatlandırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılarak Kādî Abdülcebbâr'ın konuya ilişkin görüşleri öncelikli olarak kendi eserleri bağlamında tetkik edilmiş, konuya ilişkin ilgili literatür taraması yapılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Kādî Abdülcebbâr'a göre; vahiy öğretisi gelmeden de ahlâken bir fiilin hüsün ya da kubuh olduğu akılla bilebilir. Hüsün-kubuh'un bilgisi bedîhîdir. (apaçık, doğrudan) Hüsün-kubuh'un akıl ile bilinmesi sorumluluk alanını genişletir. Vahiy öğretisi kendisine ulaşmamış, eksik/yanlış ulaşmış veya öğretiyi kabul

etmemiş kişiler de hüsün-kubuhtan haberdardır ve sorumludur. Kādî, vahyin bir fiili sonradan hüsün ya da kubuh yapmayacağını, özü itibariyle hüsün ya da kubuh niteliği taşıdığını, insanda var olan hüsün-kubuh bilgisi üzerinden Allah'ın hüsün olanı emrettiğini ve kubuh olanı yasakladığını; dolayısıyla vahyin, nesnel nitelik taşıyan ahlakî değerlerin tescîli/tasdîki olduğunu, vahyin aklın onayladığı hüsün fiilleri teklîf ettiğini ve ahlâkın evrenselliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kelâm, Kādî Abdülcebbâr, Hüsün, Kubuh, Akıl, Vahiy

Etik Beyan

Bu çalışma Doç. Dr. Fatma Bayraktar Karahan danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Kādî Abdülcebbâr'da Hüsün-Kubuh Mes'elesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.04.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	9. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Ayşe Kaya - Fatma Bayraktar Karahan. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	CC BY NC
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Kaya, Ayşe - Bayraktar Karahan, Fatma. "Kādî Abdülcebbâr'da Hüsün-Kubuh'un Bilinmesi Mes'elesi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 96-99. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Problem of Knowing Ḥusn and Qubḥ in Al-Qāḍī ʿAbd Al-Jabbār

Ayşe Kaya

orcid.org/0009-0002-9440-7129 | ayshemelekkaya@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Kalām, Ankara, Türkiye

Fatma Bayraktar Karahan

orcid.org/0000-0002-1624-9623 | hfzbayraktar@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of Kalam, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study was prepared by taking as its starting point the attribution of moral evils experienced in societies to God. Is reason sufficient for knowing ḥusn (goodness) and qubḥ (badness)? Can one speak of ḥusn and qubḥ without revelation (waḥy)? Are ḥusn and qubḥ self-evident (badīhī)? Does God enjoin (taklīf) that which is qubḥ? Is it possible for someone who has not encountered the teachings of revelation, has not accepted them, or to whom these teachings have arrived negatively, to be aware of ḥusn and qubḥ? Is that which is known as ḥusn and qubḥ commanded because it is good, or forbidden because it is bad; or is it considered ḥusn and qubḥ simply because it is subject to command (amr) and prohibition (nahy)? Does accepting that ḥusn and qubḥ have a variable structure depending on individuals, societies, and beliefs hinder the universality of moral principles? What is al-Qāḍī's purpose in attempting to ground ḥusn and qubḥ through reason (ʿaql)? Answers to these questions will be sought.

Significance of the Research: The relationship between God and human beings is undermined by the attribution of moral evils experienced in societies to God. This study examines al-Qāḍī ʿAbd al-Jabbār's effort to ground ḥusn (goodness) and qubḥ (badness), as moral principles, on an objective and rational basis independent of the divine will. In this context, the epistemic status of knowing ḥusn and qubḥ through reason (ʿaql) paves the way for the universality of morality. Al-Qāḍī argues that ḥusn and qubḥ can be known through reason; by virtue of God's justice (ʿadl), He would neither enjoin (taklīf) that which is qubḥ nor perform a qubḥ act Himself. God commands a thing because it is inherently good (ḥasan), and forbids it because it is inherently bad (qabīḥ). He emphasizes that human beings possess the power (qudra) to realize their acts through free will and are held morally responsible for them, and that God's granting of reward (thawāb) or punishment (ʿiqāb) is a consequence of His justice.

Aim of the Research: This study aims to connect the perspective—which is shaped around the idea that morally good and bad can vary across individuals and societies, and which

ultimately reaches moral relativism—with the role of reason (ʿaql) in knowing ḥusn (goodness) and qubḥ (badness).

Method of the Research: In our study, employing a qualitative research method, al-Qāḍī ʿAbd al-Jabbār's views on the subject were examined primarily within the context of his own works, and evaluated by conducting a relevant literature review.

Main Findings of the Research: According to al-Qāḍī ʿAbd al-Jabbār, even before the arrival of the teachings of revelation (waḥy), the fact that an act is morally ḥusn (good) or qubḥ (bad) can be known through reason (ʿaql). The knowledge of ḥusn and qubḥ is self-evident (badīhī). Knowing ḥusn and qubḥ through reason expands the scope of moral responsibility (taklīf). Individuals to whom the teachings of revelation have not arrived, have arrived deficiently/incorrectly, or who have rejected the teachings are also aware of ḥusn and qubḥ, and are thus held responsible. Al-Qāḍī emphasizes that revelation does not subsequently render an act ḥusn or qubḥ; rather, acts inherently possess the quality of being ḥusn or qubḥ. Based on the inherent knowledge of ḥusn and qubḥ present within human beings, God commands that which is ḥusn and forbids that which is qubḥ. Consequently, revelation serves as the confirmation and ratification (taṣdīq) of objective moral values, enjoining (taklīf) those ḥusn acts already approved by reason, thereby underscoring the universality of morality.

Keywords

Kalām, Qāḍī ʿAbd Al-Jabbār, Ḥusn, Qubḥ, Reason, Revelation

Ethical Statement

This study is based on our ongoing master's thesis entitled "The Problem of Ḥusn and Qubḥ in al-Qāḍī ʿAbd al-Jabbār" under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Fatma Bayraktar Karahan.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-04-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 9 - Saturday, 29 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Ayşe Kaya - Fatma Bayraktar Karahan. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Kaya, Ayşe - Bayraktar Karahan, Fatma. "The Problem of Knowing Ḥusn and Qubḥ in Al-Qāḍī ʿAbd Al-Jabbār". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 96-99. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Mâtürîdîlikte Keramet Anlayışı

Fatma Demiray

orcid.org/0009-0004-3808-0912 | fatma.demiray81@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Mezhepleri Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Keramet Allah'ın sevdiği, takva yönünden kendisine daha yakın olan, velî kullarında ortaya çıkan olağanüstü bir hal olarak İslam düşüncesinde yerini bulmuştur. Gerek İslam dünyasında farklı düşünceye sahip olan İslam âlimleri arasında farklı şekillerde yorumlanmasıyla gerekse halk arasında merak edilerek konuşulan ve tartışılan bir konu olması dolayısıyla güncelliğini koruyan ve geçmişten günümüze kadar adından söz edilen bir kavram özelliği göstermektedir. Bu çalışmada ise Mâtürîdîlikte Keramet Anlayışı ele alınmakta, başta İmam Mâtürîdî olmak üzere diğer Mâtürîdî âlimlerin konuyla alakalı düşüncelerine yer verilmekte ve yalnızca Mâtürîdîlik mezhebi ekseninde sınırlı kalınıp diğer mezhep ya da tasavvufî gelenek yorumlarını içermemektedir. Konu İslam Mezhepleri Tarihi alanı bağlamında ele alınmaktadır.

Araştırmanın Önemi: Mâtürîdîliğin konuya bakış açısının belirlenmesinin günümüz düşünce dünyası açısından da konuya karşı yapılmış ve zihinlerde yer eden aşırılığa kaçan yorumlara karşın itidalli bir bakış açısı kazandıracağının düşünülmesi çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Yapılan literatür araştırmalarında daha önceden direkt konu başlığını esas alan bitmiş bir çalışmaya rastlanmadığından bu araştırmayla özgün bir çalışma ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmada temel amaç Mâtürîdîlik mezhebinin keramet konusunda ne düşündüğünü İslam Mezhepleri Tarihi açısından araştırarak Mâtürîdî düşüncenin karakteristik yapısıyla uyumlu olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Böylece akıl-nakil ilişkisine eşit noktada durmaya çalışan Mâtürîdîlik düşüncesinin keramet konusuna nasıl bir yaklaşım sergilediğinin belirlenmesine katkı sağlamaya çalışmaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel yöntemden yararlanılmış ve İslam Mezhepleri Tarihi'nce en önemli ilkelerden biri olan objektiflik ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Bunun içinde konuyla alakalı bilgiler açıklanırken başta ana kaynaklara gidilip incelenmiş sonrasında da ikincil ve günümüz modern kaynaklarından araştırmalar yapılmıştır. Çalışmanın sonunda yapılmış olan değerlendirmeler yine ulaşılan inceleme sonuçlarına göre objektif bir şekilde sunulmuştur. İslâm Mezhepleri Tarihinde üzerinde durulan metodik ilkeler yanında fenomenolojik yaklaşım esas alınarak doküman taraması ile elde edilen verilerden hareketle kavram tahlili ve içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Ebû Hanîfe *el-Fıkhü'l-Ekber* isimli eserinde evliyanın kerametinin hak olduğunu ifade etmiş, Hanefi Fakihler ile Mâtürîdî âlimlerince de bu görüş kabul görmüştür. İmam Mâtürîdî'nin eserlerinde konuya dair fazla bilgiler aktarmasa da velilerin kerametlerini kabul ettiği görülmüştür. Ona göre kerameti bir delilde bulunmaksızın velide zuhur eden mûcize nitelikli bir hadisedir. Mâtürîdî kerameti inkârın ise konuyla alakalı âyetleri inkâr olacağına dair görüşleri aktarılmıştır. Zira Kur'ân'da Hz.

Meryem ve Hz. Süleyman'ın kavminde bulunan bilgin kimsenin kerametlerinin anlatıldığına dair görüşleri vardır. Diğer Mâtürîdî âlimlerin de konuyla alakalı görüşlerini ifade ederken itidalli bir yaklaşımda bulundukları da araştırmalarda tespit edilmiştir. Kimi Mâtürîdî âlimler kerametin velîlere özel bir durum olduğu fakat peygamberlik için bir delil teşkil edemeyeceğini ifade etmiş ve mûcize ile karıştırılmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Bazı Mâtürîdîyye âlimleri de keramet bahsini sınırlı tutarak işlev ve etkinliğini azaltarak anlatmaya çalışmakta, bazıları da kerametin velâyet için bir delil olduğu görüşünü ortaya koymaktadır. Keramet tanım ve işlevi yönüyle âlimler arasında ihtilaflı bir konu olsa da Mâtürîdî ve Hanefî âlimleri kerametin âyetler ile sabit olduğu hususunda ortak görüş bildirmektedir. Fakat Mâtürîdî âlimler arasında kerameti kabul etmeyenlerin dinî açıdan durumları hakkında görüş bildirmeyen bazı âlimler de bulunmaktadır. Hem yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular hem de günümüz İslam dünyasındaki görüş ayrılıkları/yorumlar dikkate alındığında, keramet meselesine daha mutedil (ölçülü) bir yaklaşımın benimsenmesi, İslam inancı açısından daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Anahtar Kelimeler

İslam Mezhepleri Tarihi, Mâtürîdîlik, Mâtürîdî, Keramet, Mûcize

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Cenksu Üçer danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Mâtürîdîlikte Keramet Anlayışı" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	9. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Fatma Demiray. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	CC BY NC
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Demiray, Fatma. "Mâtürîdîlikte Keramet Anlayışı". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 100-103. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Concept of Karāmah in Māturīdism

Fatma Demiray

orcid.org/0009-0004-3808-0912 | fatma.demiray81@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: Karāmah has found its place in Islamic thought as an extraordinary state that manifests in the friends of Allah (awliyāʾ) whom He loves and who are closer to Him in terms of taqwā. It exhibits the characteristic of a concept that maintains its relevance and has been frequently mentioned from the past to the present, both due to its diverse interpretations among Islamic scholars with differing perspectives in the Islamic world, and because it is a topic of curiosity, discussion, and debate among the public. In this study, on the other hand, the understanding of karāmah in Māturīdism is addressed, and the views of Māturīdī scholars on the subject, particularly Imām al-Māturīdī, are included; furthermore, it remains limited solely to the axis of the Māturīdī school and does not encompass the interpretations of other schools (madhāhib) or Sufi traditions (taṣawwufī). The subject is addressed within the context of the field of the History of Islamic Sects.

Significance of the Research: The fact that determining the perspective of Māturīdism on the matter is thought to provide a moderate viewpoint for today's intellectual world—in contrast to the extreme interpretations that have become entrenched in minds—reveals the significance of the study. Since no completed master's thesis or doctoral dissertation directly based on this subject title has been encountered in the literature reviews conducted, this research aims to present an original study.

Aim of the Research: The main objective of this research is to investigate what the Māturīdī school thinks about karāmah from the perspective of the History of Islamic Sects, and to reveal whether it is compatible with the characteristic structure of Māturīdī thought. Thus, it aims to contribute to determining how Māturīdī thought, which strives to maintain an equal stance on the relationship between reason and revelation, approaches the subject of karāmah.

Method of the Research: A qualitative method was utilized in the research, and an effort was made to adhere to the principle of objectivity, which is one of the most important principles in the History of Islamic Sects. Accordingly, while analyzing information related to the subject, primary sources were first consulted and examined; subsequently, research was conducted using secondary and contemporary sources. The evaluations made at the end of the study are likewise presented objectively in accordance with the research findings obtained. In addition to the methodological principles emphasized in the History of Islamic Sects, conceptual analysis and content analysis were conducted based on the data obtained through document review, taking a phenomenological approach as a basis.

Main Findings of the Research: Abū Ḥanīfa stated in his work titled *al-Fiqh al-akbar* that the karāmāt al-awliyāʾ (miracles of the saints) are true, and this view has also been

accepted by Ḥanafī jurists and Māturīdī scholars. Although Imām al-Māturīdī did not provide extensive information on the subject in his works, it is observed that he accepted the karāmāt of the awliyāʾ. According to him, karāmah is a miracle-like phenomenon that manifests in a walī without being based on any proof. It has been reported that al-Māturīdī held the view that denying karāmah would amount to denying the Qurʾānic verses related to the subject. Indeed, he maintains the view that the Qurʾān narrates the karāmāt of Maryam and the knowledgeable person from the people of Sulaymān. Studies have also determined that other Māturīdī scholars maintained a moderate approach when expressing their views on the subject. Some Māturīdī scholars stated that karāmah is a phenomenon exclusive to the awliyāʾ, but it cannot constitute a proof for prophethood, emphasizing that it should not be confused with muʿjizah. Some Māturīdī scholars attempt to explain the issue of karāmah by limiting it and reducing its function and efficacy, while others put forward the view that karāmah is a proof of walāyah. Although karāmah is a controversial subject among scholars regarding its definition and function, Māturīdī and Ḥanafī scholars express a common opinion that karāmah is established by Qurʾānic verses. However, there are also some scholars among the Māturīdī tradition who do not express an opinion regarding the religious status of those who deny karāmah. Considering both the findings obtained from the research and the divergent views and interpretations in the contemporary Islamic world, adopting a more moderate approach to the issue of karāmah would be a more appropriate stance from the perspective of Islamic faith.

Keywords

History of Islamic Sects, Māturīdism, Māturīdī, Karāmah, Muʿjizah

Ethical Statement

This study is based on our ongoing master's thesis titled “The Concept of Karāmah in Māturīdism” conducted under the supervision of Prof. Dr. Cenksu Üçer.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 9 - Saturday, 29 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Fatma Demiray. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Demiray, Fatma. “The Concept of Karāmah in Māturīdism”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 100-103. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Takiyyüddin En-Necrânî'de Fenâ Mes'elesi

Hüsameddin Tarık Başbilen

orcid.org/0009-0006-3391-9293 | htarikbasbilen@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kelam Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada Behşemiye ve Hüseyniyye arasındaki temel bir ayrım olan fenânın oluş tarzının mahiyeti araştırılmaktadır. Behşemiyye için varlık mâhiyete zâid bir sıfat/emr olduğu için ma'dûm zâtlar ezelde mütemeyyiz sâbit ma'lûmlar olarak hem Allah'ın yaratma nesnesi (makdûrât) hem de bilme nesnesi (ma'lûmât) hâline gelmiştir. Bundan dolayı Behşemî ontolojiye göre bir cevherin hem yoklukta hem de varlıkta aynı fâideyi ihtiva ettiğini görmekteyiz. Cevherin varlık sıfatı ile var olması ile var olmasının aynı şekilde cevherin yokluk sıfatı ile (fenâ) yok olmasını gerektirmiştir. Hüseyniyye ise bu mes'elede Behşemîlerin cevher-araz anlayışını merkeze alarak çürütmeye gitmiştir. Bu argüman çürütme iki yönlüdür. Birincisi aklî, ikincisi ise naklîdir. Özellikle Rüknüddîn Mahmûd b. Muhammed el-Melâhimî el-Hârizmî (öl. 536/1141) gibi Hüseynî kelamcılar naklî ve lugavî mana delillerini daha fazla zikretmiştir. Fakat İbn Melâhimî'nin öğrencisi olduğu varsayılan Takiyüddin en-Necrânî ise bu mes'eleyi daha aklî bir pozisyondan eleştirmiştir. Ona göre bir cevherin yok olması demek cüzlerin parçalara ayrılmasını (tefrik) ve iâdenin ise o cüzlerin yine bir Fâil-i muhtar tarafından bir araya getirilmesini ifade etmiştir. Bundan dolayı mükellefin teklifi ölüm ile son bulmaktadır. Behşemiyye düşüncede fenâ arazı aynı irâde ve kerâhet arazları gibi mahallsiz sıfatlardır. Bu temel ontolojik kabul ile Behşemîler fenâ arazı ile varlık sıfatının birbirlerini sonsuza dek yok etmeleri gibi teselsüle düşülmemesi için çaba sarf etmişlerdir. Fenâ arazının cevheri yok etmesinin bir istidlâli olmadığını iddia eden Necrânî bütün yolları kapattıktan sonra bu konuda tevakkuf edilmesinin daha doğru olacağını da ifade etmiştir.

Araştırmanın Önemi: Bu çalışma Mu'tezile kelam literatüründeki Behşemiyye-Hüseyniyye arasındaki temel farkların Necrânî ekseninde belirginleşmesi ve ma'dûmun şeyiyyeti gibi genel kabullerin fenâ/teklîfin sonlanması mevzûsunda nasıl bir öneme sahip olduğu noktasında güncel Mu'tezile araştırmalarında yol gösterici bir niteliktedir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada temel amacım Behşemiyye ve Hüseyniyye arasındaki tartışmalardan birisi olan ifnâ mes'elesini Necrânî ekseninde incelemek ve karşılaştırmaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmada "el-Kâmil Fi'l İstiksâ fîmâ belegenâ el-kudemâ" adlı Behşemiyye ve Hüseyniyye arasındaki 13 temel tartışmadan birisi olan fenâ mes'elesini yine bu kitabın bir bölümü ekseninde diğer Hüseynî metinlere müracaat ederek metinsel analiz yapmaktadır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Bu çalışmada fenâ arazının bir mahallde olmaksızın kabulünün reddinin mahiyet-varlık ayrılmazlığı ve onun bir çıktısı olması hasebiyle

ma'dûmun şeyiyyeti mes'elesi ekseninde hem Behşemiyye hem de Meşşâiyye arasındaki Hüseynî kelâm ekolünün hüviyetini pekiştirmektir.

Anahtar Kelimeler

Kelâm, Mu'tezile, Behşemiyye, Hüseyniyye, Fenâ, Teklîf, Tefrik, En-Necrânî

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.12.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	9. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Hüsameddin Tarık Başbilen. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Başbilen, Hüsameddin Tarık. "Takiyyüddin En-Necrânî'de Fenâ Mes'elesi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 104-107. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Issue of Fanāʾ in Taqī Al-Dīn Al-Najrānī

Hüsameddin Tarık Başbilen

orcid.org/0009-0006-3391-9293 | htarikbasbilen@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Graduate School of Social Sciences, Department of Kalām, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study investigates the nature of the modality of fanāʾ's occurrence, which constitutes a fundamental distinction between al-Bahshamiyya and al-Ḥusayniyya. For al-Bahshamiyya, since existence is a ṣifa (attribute) or amr zāʾid (superadded entity) to māhiyya, maʿdūm dhawāt (non-existent entities) have become both objects of Allah's creation and objects of His knowledge as mutamayyiz and thābit knowns in eternity. Consequently, according to Bahshamī ontology, we observe that a jawhar entails the same fāʾida in both non-existence and existence. The existence of a jawhar through the attribute of existence likewise necessitated its annihilation through the attribute of non-existence.

Al-Ḥusayniyya, on the other hand, proceeded to refute this position by centering their critique on the Bahshamī understanding of jawhar and ʿaraḍ. This refutation is twofold: the first is ʿaqlī (rational), and the second is naqlī (scriptural). Ḥusaynī theologians in particular, such as Rukn al-Dīn Maḥmūd b. Muḥammad al-Malāḥimī al-Khwārazmī (d. 536/1141), cited naqlī and lughawī semantic evidences more frequently. However, Taqī al-Dīn al-Najrānī, who is presumed to be a student of Ibn al-Malāḥimī, criticized this issue from a more ʿaqlī standpoint. According to him, the annihilation of a jawhar signifies the separation and dispersion of its ajzāʾ termed tafrīq—while iʿāda signifies the reassembly of those ajzāʾ by a Fāʿil Mukhtār. Therefore, the taklīf (divine obligation) of the mukallaf concludes with death.

In Bahshamī thought, the ʿaraḍ of fanāʾ is an attribute that exists without a maḥall, just like the accidents of irāda (will) and karāha (aversion). By establishing this fundamental ontological premise, the Bahshamites strove to avoid falling into a tasalsul, such as the ʿaraḍ of fanāʾ and the attribute of existence mutually destroying one another ad infinitum. Arguing that there is no istidlāl demonstrating that the ʿaraḍ of fanāʾ destroys a jawhar, al-Najrānī ultimately stated that, after exhausting all explanatory avenues, it would be more appropriate to practice tawaqquf on this matter.

Significance of the Research: This study serves as a guiding work in contemporary Muʿtazilite research regarding how the fundamental differences between the Bahshamiyya and Husayniyya in Muʿtazilite kalām literature crystallize around Taqī al-Dīn

al-Najrānī, and how general axioms such as the thingness of the non-existent possess significance in the matter of fanāʾ and the termination of taklīf.
Aim of the Research: The primary objective of this study is to examine and compare the issue of ifnāʾ which constitutes one of the debates between the Bahshamiyya and the Husayniyya centering around Taqī al-Dīn al-Najrānī.
Method of the Research: This study conducts a textual analysis of the issue of fanāʾ one of the thirteen fundamental debates between the Bahshamiyya and the Husayniyya centering on a specific chapter of the work titled Al-Kāmil fī al-Istiqṣāʾ fīmā balaghanā al-qudamāʾ, by consulting other Husaynid texts.
Main Findings of the Research: The objective in this study is to consolidate the identity of the Husaynid theological school—situated between the Bahshamiyya and the Peripatetics within the framework of the issue of the thingness of the non-existent. This consolidation is achieved through the refutation of the premise that the accident of fanāʾ can exist without a substratum, by virtue of the inseparability of essence and existence and its status as a corollary of this principle.

Keywords

Kalām, Muʿtazila, Bahshamiyya, Ḥusayniyya, Fanāʾ, Taklīf, Tafrīq, Al-Najrānī

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-12-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 9 - Saturday, 29 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Hüsameddin Tarık Başbilen. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	CC BY NC
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Başbilen, Hüsameddin Tarık. "The Issue of Fanāʾ in Taqī Al-Dīn Al-Najrānī". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 104-107. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Almanya'da Selefîliğin Ortaya Çıkışında Etkili Olan Dinamikler Üzerine Bir Analiz

Emre Şimşek

orcid.org/0000-0001-8397-5222 | emresimsek05@hotmail.com

ror.org/007x4cq57

Diyanet İşleri Başkanlığı, Berlin, Almanya

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada, Almanya'da Selefîliğin ortaya çıkışında etkili olan sosyo-politik ve psiko-sosyal dinamikler İslam Mezhepler Tarihi disiplini çerçevesinde ele alınmaktadır.

Araştırmanın Önemi: 1990'lı yılların ortalarından itibaren Alman toplumunda görünürlük kazanmaya başlayan ve 2000'li yıllardan itibaren etki alanı giderek artan Selefîlik, son yıllarda özellikle göç, kimlik, uyum ve güvenlik eksenli tartışmaların merkezinde yer almakta ve Almanya'da İslam ve Müslümanlara ilişkin tartışmaların önemli başlıklarından birini teşkil etmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'de Almanya'da Selefîliğin ortaya çıkışında etkili olan bireysel, toplumsal ve siyasal dinamikleri konu edinen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Söz konusu dinamikleri bütüncül bir yaklaşımla ele alan bu çalışma, literatürdeki ilgili çalışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır

Araştırmanın Amacı: Çalışma, sosyo- politik ve psiko- sosyal faktörleri inceleyerek Almanya'da Selefîliğin ortaya çıkışına zemin hazırlayan ve etki eden faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Selefîliğin yalnızca dinî referanslarla açıklanabilecek bir olgu olmadığı; bireysel, toplumsal ve siyasal süreçlerin karşılıklı etkileşimi içerisinde şekillendiği varsayımından hareket edilmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup veri toplama sürecinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın verileri klasik ve güncel literatür, akademik yayınlar, resmî kurum raporları ve dijital medya içeriklerinden elde edilmiş ve veriler karşılaştırmalı ve betimleyici bir yaklaşımla değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma bulguları, Almanya'da Selefîliğin ortaya çıkışının yalnızca dinî saiklerle açıklanamayacağını göstermektedir. Göç deneyimi, İslamofobi, kültürlerarası iletişim sorunları, uyum problemleri, kimlik ve aidiyet arayışı, ayrımcılık ve dışlanmışlık hissi, mühtedilerin etkisi ile radikalleşme gibi sosyo- politik ve psiko- sosyal faktörlerin Selefî söylemin ortaya çıkmasında belirleyici rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, Selefîliğin yalnızca güvenlik eksenli bir olgu olarak değil, aynı

zamanda ferdî, ictimaî, siyasî ve dinî boyutları bulunan çok yönlü bir olgu olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

İslam Mezhepleri Tarihi, Almanya, Selefîlik, Selefîler, Psiko-Sosyal Faktörler, Sosyo-Politik Faktörler

Etik Beyan

Bu çalışma Metin Bozkuş danışmanlığında 2019 yılında tamamladığımız "Almanya'da Selefilik: NRW Örneği" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	10. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Emre Şimşek. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Şimşek, Emre. "Almanya'da Selefîliğin Ortaya Çıkışında Etkili Olan Dinamikler Üzerine Bir Analiz". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 108-111. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Analysis of the Dynamics Influencing the Emergence of Salafism in Germany

Emre Şimşek

orcid.org/0000-0001-8397-5222 | emresimsek05@hotmail.com

ror.org/007x4cq57

Presidency of Religious Affairs, Berlin, Almanya

Abstract

Subject of the Research: This study examines the socio-political and psycho-social dynamics that have contributed to the emergence of Salafism in Germany within the disciplinary framework of the History of Islamic Sects.

Significance of the Research: Having become increasingly visible in German society since the mid-1990s and expanding its sphere of influence throughout the 2000s, Salafism has recently emerged as one of the central issues in debates on migration, identity, integration, and security, constituting a significant aspect of discussions concerning Islam and Muslims in Germany. Despite this growing significance, studies in Türkiye focusing on the individual, social, and political dynamics underlying the emergence of Salafism in Germany remain limited. By addressing these dynamics through a holistic perspective, this study aims to contribute to the existing literature.

Aim of the Research: The study aims to identify the socio-political and psycho-social factors that have laid the groundwork for and contributed to the emergence of Salafism in Germany. In this context, it proceeds from the assumption that Salafism cannot be explained solely through religious references but has instead developed through the interaction of individual, social, and political processes.

Method of the Research: The study adopts a qualitative research approach and employs document analysis as the primary data collection technique. The data consist of classical and contemporary literature, academic publications, official institutional reports, and digital media content. These data were comparatively and descriptively examined and interpreted in line with the objectives of the study.

Main Findings of the Research: The findings demonstrate that the emergence of Salafism in Germany cannot be explained solely by religious motives. Psycho-social and socio-political factors, including migration experience, Islamophobia, intercultural communication problems, integration challenges, the search for identity and belonging, experiences of discrimination and social exclusion, the influence of converts to Islam, and radicalization, were found to play a decisive role in the emergence of Salafi discourse. These findings suggest that Salafism should be understood not merely as a security-related

phenomenon but also as a multidimensional phenomenon encompassing individual, social, political, and religious dimensions.

Keywords

History of Islamic Sects, Germany, Salafism, Salafis, Psycho-Social Factors, Socio-Political Factors

Ethical Statement

This study is based on the doctoral dissertation titled "Salafism in Germany: The Case of North Rhine-Westphalia," completed under the supervision of Metin Bozkuş in 2019 (Sivas: Sivas Cumhuriyet University, PhD Thesis, 2019).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 10 - Saturday, 29 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Emre Şimşek. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Şimşek, Emre. "Analysis of the Dynamics Influencing the Emergence of Salafism in Germany". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 108-111. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kur’an'da Hidayet ve Dalalet Konusunu Ele Alan Âyetler Hakkında Mezhepleri Tarihi Açısından Bir İnceleme

Efe Mücahid Çıtak

orcid.org/0000-0001-6751-3511 | mucahidcitak@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Mezhepleri Tarihi, Ankara, Türkiye

Cenksu Üçer

orcid.org/0000-0001-9874-2990 | cenksu.ucer@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepler Tarihi, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada Kur’ân-ı Kerîm’de hidayet ve dalalet olgularını içeren âyetler süreç takibi metodu esas alınarak faili ve kaynağı bakımından tematik biçimde ele alınmıştır.

Araştırmanın Önemi: İslam Mezhepleri Tarihi ve Kelam disiplinlerinde yapılan hidayet ve dalalet kavramlarını ele alan çalışmalar daha çok bir mezhep sistematiği üzerinden ele alınmıştır. Bu çalışmada ise temel kaynak olan Kur’ân âyetleri herhangi bir mezhep sistematiğine sokulmadan, İslam Mezhepleri Tarihinde üzerinde önemle durulan “süreç takibi” yaklaşımına göre ve olguların failleri dikkate alınarak nüzul sırası esasıyla incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada yalın haliyle âyetlerin hidayet ve dalalet konusundaki fail ve kaynak vurgularını incelemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Durum araştırması deseni tercih edilmiştir. Süreç takibi yaklaşımı esas alınmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırmada Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerindeki hidayet ve dalalet fiillerinin insan iradesinden bağımsız tutulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kur'ân'da hidayet kavramı; bir olgu olarak yer almaktadır. Hidayetin kaynağı, hidayete eren, hidayete erdiren, hidayeti engelleyen veya alıkoyan unsurlar bu olgunun farklı yönleri olarak dikkat çekmektedir. Hidayetin kaynağı anlamıyla Allah Tealâ, Kur'ân ve peygamberler ve buna benzer unsurlar zikredilmektedir. Hidayete erdiren olarak Allah Tealâ, Kur'ân, vahiy, hak yolu gösteren kavim, peygamberler ve Hz. Muhammed, mü'min kişiler, doğru yolu gösteren rehberler, helak edilen nesiller ve Mekke evi gibi unsurlar zikredilmektedir. Hidayetten alıkoyan unsurlar bağlamında Şeytan, Firavun gibi unsurlar belirtilmiştir. Hidayete erme noktasında fail olarak öncelikle ve fazlaca insanın kendisine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte hidayet olgusuna fail olarak Allah Tealâ'yı gösteren âyetler de yer almaktadır. Hidayet konusunda bütün unsurlar bir arada değerlendirildiğinde Allah Tealâ'nın konumu hidayetin kaynağı olması, hidayet olgusunu belirlemesi ve yaratması hususlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Dalalet konusunda da simetrik bir çerçeve söz konusudur. Kur'ân'da dalalet konusunda öncelikle 'kendi

sapanlar'ın zikredildiği dikkat çekmektedir. Saptıran unsurlar bağlamında sırasıyla Allah, nefis, şeytan, Firavun, yeryüzündekilerin çoğunluğu, kötü arzularına uyanlar vb. unsurlar zikredilmiştir. Gerek hidayet gerek dalalet hususunda Allah'ın fail olarak zikredildiği âyetlerin çoğunun öncesi veya sonrasında insanın; vahiy ve vahyin getirdiği iman esaslarına karşı olumlu-olumsuz tavrı ya da ameli sorumluluk doğuran fiiline dair bir akışın söz konusu olduğu gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler

İslam Mezhepleri Tarihi, Süreç Takibi, Kur'ân-ı Kerîm, Hidayet, Dalalet

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Cenksu Üçer danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "İslam Mezheplerinin Hidayet ve Dalalet Konusunu Ele Alışları" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.10.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	10. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Efe Mücahid Çıtak - Cenksu Üçer. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Çıtak, Efe Mücahid - Üçer, Cenksu. "Kur'an'da Hidayet ve Dalalet Konusunu Ele Alan Âyetler Hakkında Mezhepleri Tarihi Açısından Bir İnceleme". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 112-115. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

An Analytical Study of the Qurʾānic Verses on Hidāya and Ḍalāla from the Perspective of the History of Islamic Sects

Efe Mücahid Çıtak

orcid.org/0000-0001-6751-3511 | mucahidcitak@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Graduate School of Social Sciences, Department of History of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Cenksu Üçer

orcid.org/0000-0001-9874-2990 | cenksu.ucer@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of the History of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: In this study, the Qurʾānic verses regarding the phenomena of hidāya and Ḍalāla are examined thematically in terms of their agents and sources, utilizing the process-tracking methodology.

Significance of the Research: Studies addressing the concepts of hidāya and Ḍalāla within the disciplines of the History of Islamic Sects and kalām have predominantly been conducted through a sectarian systematization. This study, however, examines the Qurʾānic verses — the primary source — without confining them to any sectarian framework; instead, they are analyzed in accordance with the chronological order of revelation, based on the agents of the phenomena and employing the 'process-tracking' approach, which is highly emphasized in the History of Islamic Sects.

Aim of the Research: This study aims to examine the emphasis on agents and sources regarding the concepts of hidāyah and ḍalālah within the verses in their plain form.

Method of the Research: This study is a qualitative research employing a case study design, grounded in the process-tracking approach.

Main Findings of the Research: The research concludes that the verbs of hidāya and Ḍalāla in the Qurʾān are not independent of human free will. Hidāya appears as a multifaceted phenomenon in the Qurʾān. As its source, God, the Qurʾān, and the prophets are mentioned. As elements that guide to hidāya, God, the Qurʾān, revelation, the righteous community, the prophets and the Prophet Muḥammad, believers, guides who show the right path, destroyed generations, and the House of Mecca are cited. As elements that obstruct hidāya, Satan and Pharaoh are indicated. Regarding the attainment of hidāya, the human being is heavily emphasized as the primary agent, though verses presenting God as the agent also exist. When all elements are considered together, God's position stands out as the source of hidāya, the one who determines and creates it. A symmetrical framework applies to Ḍalāla. The Qurʾān primarily mentions 'those who go astray by themselves.' Misguiding factors include, respectively, God, the nafs (ego), Satan, Pharaoh, the majority on earth, and those who follow their evil desires. Notably, in the majority of the verses where God is mentioned as the agent of hidāya or Ḍalāla, the immediate context

invariably involves a flow regarding the human being's positive or negative attitude toward revelation and the principles of faith it brings, or their deeds that generate moral responsibility.

Keywords

History of Islamic Sects, Process-Tracking, the Qurʾān, Hidāya, Ḍalāla

Ethical Statement

This study is based on our ongoing master's thesis entitled "The Approaches of Islamic Sects to the Subjects of Hidāyah and Ḍalālah", under the supervision of Prof. Dr. Cenksu Üçer (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt University, Master's Thesis, 2026).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-10-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 10 - Saturday, 29 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Efe Mücahid Çıtak - Cenksu Üçer. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Çıtak, Efe Mücahid - Üçer, Cenksu. "An Analytical Study of the Qurʾānic Verses on Hidāya and Ḍalāla from the Perspective of the History of Islamic Sects". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 112-115. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kul Himmet Divanı'nda Hz. Peygamber Tasavvuru

Oğuzhan Fatih Ağlamaz

orcid.org/0009-0002-8419-6057 | ogzhnglmz@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Cenksu Üçer

orcid.org/0000-0001-9874-2990 | cenksu.ucer@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepler Tarihi, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma genelde Alevî nitelemeli gelenek ve ocak mensuplarınca önemli bir temsilci olarak kabul gören ve özellikle Sufiyân Süreği geleneği açısından önemli bir Hak aşığı/ozan olarak kabul edilen Kul Himmet'e atfedilen deyişlerdeki Hz. Peygamber tasavvurunu ele almaktadır. Zira İslâm'da iman esasları olarak kabul edilen unsurlardan; bir kişinin, grubun, mezhebî veya meşrebî yapının dinî kültürel aidiyetini belirleyen en önemlilerinden birisi de Peygamber olgusudur.

Araştırmanın Önemi: Günümüzde Alevîlik üzerine farklı görüşlerin artması ve bu alanda yaşanan kavramsal karmaşa, geleneğin temel kabullerine dayalı çalışmaların önemini artırmaktadır. Bu çalışma, Alevî geleneğin önemli sözlü kaynaklarından biri olan Kul Himmet adlı ozanın deyişleri üzerinden Hz. Peygamber anlayışını ele alarak, alandaki bilgi kirliliğinin giderilmesine ve daha sağlıklı değerlendirmeler yapılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, Alevî geleneğin önemli temsilcilerinden kabul edilen Kul Himmet'e atfedilen deyişlerde Hz. Peygamber'in nasıl anlaşıldığını ve tasavvur edildiğini, hangi isim ve sıfatlarla anıldığını iman esasları çerçevesinde ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle Alevî gelenek hakkında bir çerçeve çizilmesi hedeflenmiştir. Bildirinin diğer bir hedefi ise Kul Himmet ve yaşadığı dönem Anadolu'su hakkında genel bir bilgilendirme yapmaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Nitel hüviyetli bu çalışmamız durum araştırması deseninde planlanmıştır. Araştırmanın verileri doküman taraması yöntemiyle Kul Himmet'e ait deyişlerin taranarak ortaya çıkarılmasıyla oluşturulmuştur. Araştırmada deyişler metin tahlili tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bunun yanında Alevî nitelemeli gelenek, Tasavvuf, Kelâm ve İslam Mezhepleri Tarihi alanlarında kaleme alınmış temel eserler ile konuya ilişkin akademik çalışmalar incelenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda, Kul Himmet'in deyişlerinde Hz. Peygamber'in İslam'daki temel kabullere uygun şekilde ele alındığı görülmüştür. Hz. Peygamber'in son peygamber olduğu, ona iman etmenin gerekliliği, Nur-i Muhammed anlayışı, âlemlere rahmet oluşu, insanlığa rehberliği ve Allah'ın sevgili kulu (Habibullah) olduğu gibi birçok unsur vurgulanmaktadır. Bu yönüyle ortaya çıkan Hz. Peygamber

tasavvuru, hem genel İslam anlayışıyla hem de tasavvufî renkli geleneksel Alevilik telakkîleri ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

İslam Mezhepleri Tarihi, Alevîlik, Kul Himmet, Deyişler, Hz. Muhammed Tasavvuru

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Cenksu Üçer danışmanlığında "Kul Himmet Divanının İnanç Esasları Bakımından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Şehir: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2026).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.08.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam - Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	10. Oturum - 29 Ağustos 2026 Cumartesi 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Oğuzhan Fatih Ağlamaz - Cenksu Üçer. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Ağlamaz, Oğuzhan Fatih - Üçer, Cenksu. "Kul Himmet Divanı'nda Hz. Peygamber Tasavvuru". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 116-119. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Concept of the Prophet Muḥammad in the Dīvān of Kul Himmet

Oğuzhan Fatih Ağlamaz

orcid.org/0009-0002-8419-6057 | ogzhnglmz@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Cenksu Üçer

orcid.org/0000-0001-9874-2990 | cenksu.ucer@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of the History of Islamic Sects, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the conception of the Prophet Muhammad in the sayings (deyiş) attributed to Kul Himmet, who is generally recognized as a significant representative among the members of the Alevi tradition and hearths (ocak), and who is regarded as an important lover of Truth/ashik (Hak aşığı) and bard (ozan), particularly in terms of the Sufiyan Tradition (Sufiyân Süreği). Indeed, among the elements accepted as the principles of faith in Islam, the phenomenon of the Prophet constitutes one of the most crucial factors determining the religious and cultural identity of an individual, a group, or a sectarian and spiritual tradition.

Significance of the Research: The proliferation of differing views on Alevism today, along with the accompanying conceptual confusion in the field, underscores the growing importance of scholarly research grounded in the fundamental tenets of the tradition. This study examines the conception of the Prophet Muhammad through the deyiş (sacred poems/songs) of Kul Himmet, one of the prominent oral sources of the Alevis, thereby aiming to dispel the existing misinformation and contribute to more robust and accurate evaluations in the field.

Aim of the Research: The objective of this study is to reveal how the Prophet Muhammad is perceived and conceptualized, as well as the names and attributes by which he is invoked, within the framework of the tenets of faith in the deyiş attributed to Kul Himmet, who is recognized as an important representative of the Alevi tradition. The study primarily aims to establish a conceptual framework regarding the Alevi tradition. Another objective of this paper is to provide an overview of Kul Himmet and the Anatolia of his era.

Method of the Research: This qualitative study is designed as a case study. The research data were gathered through document analysis by scanning the deyış attributed to Kul Himmet. The collected deyış were analyzed using the textual analysis technique. In addition, fundamental works written in the fields of the Alevi tradition, Sufism (taṣawwuf),

kalām, and the History of Islamic Sects, along with relevant academic studies, were examined.

Main Findings of the Research: As a result of the research, it was observed that the Prophet Muhammad is portrayed in Kul Himmet's deyiş in accordance with the fundamental tenets of Islam. Numerous elements are emphasized, such as the Prophet's role as the final prophet, the necessity of faith in him, the concept of Nūr-i Muhammad, his status as a mercy to the worlds, his guidance to humanity, and his position as the beloved servant of Allah (Habībullāh). In this respect, the emerging conception of the Prophet demonstrates compatibility both with the mainstream understanding of Islam and with traditional Alevī interpretations, which possess a mystical (Sufi) character.

Keywords

History of Islamic Sects, Alevism, Kul Himmet, Deyış, the Conception of the Prophet Muḥammad

Ethical Statement

This study was prepared on the basis of the master's thesis entitled "An Examination of the Dīwān of Kul Himmet in Terms of the Principles of Faith," supervised by Prof. Dr. Cenksu Üçer (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt University, Master's Thesis, 2026).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-08-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 10 - Saturday, 29 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Oğuzhan Fatih Ağlamaz - Cenksu Üçer. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Ağlamaz, Oğuzhan Fatih - Üçer, Cenksu. "The Concept of the Prophet Muḥammad in the Dīvān of Kul Himmet". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 116-119. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey Vakfiyesi Tercümesi Üzerine Değerlendirme

Yusuf Tekin

orcid.org/0009-0009-0775-4108 | yusuftekintr24@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatlari Anabilim Dalı

Öz

Araştırmanın Konusu: 16. Y.Y'da Bursa'da faaliyet göstermiş olan Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey'in, vakfiyesinin tercümesi, vakıf tarihi ve vakıfların tasnifi, Bursa şehir tarihi, Bursa isminin menşei, Kiremitçi Sinan Bey'in biyografisi ve vakfiyesinin günümüzdeki durumu araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Önemi: Bu çalışma, bir vakfiye araştırması olmasının yanı sıra Bursa tarihi, vakıf ve vakfiyenin önemi, vakıfların çeşitleri gibi başlıkları ihtiva etmektedir. Ayrıca vakfın günümüzdeki varlığına ilişkin görsel materyaller ile de desteklenerek disiplinlerarası bir çalışma örneği olmaktadır. Bu yönüyle çalışma hem Osmanlı vakıf sistemi hem de Bursa şehir tarihi açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Çalışmada Kiremitçi Sinan Bey Vakfı'nın, vakfiye kayıtları ve arşiv belgeleri çerçevesinde incelenerek, vakfın kuruluş amacı, gelir kaynakları, yönetim yapısı, mütevelli sistemi, vakıf şartları ve toplumsal işlevlerinin değerlendirilmesi amaç edinilmiştir. Ayrıca vakfın Bursa şehir hayatına sağladığı katkılar ile vakfın aile fertleri ve toplum üzerindeki etkileri de analiz edilmiştir. Böylece Osmanlı vakıf sisteminin şehirleşme, sosyal dayanışma ve ekonomik düzen üzerindeki etkilerinin somut bir örnek üzerinden açıklanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada öncelikli olarak, araştırma konusu olan Pir Mehmetoğlu Kiremitçi Sinan Bey Vakfiyesi olmak üzere Osmanlıca, Arapça matbu ve el yazması, kayıtlı vakfiyeler, zeyl vakfiyeler ve diğer Osmanlı arşiv belgeleri ile diğer belgeler taranarak gerekli notlar alınmıştır. Diğer yandan vakfın Bursa'da kurulması ve bulunması sebebiyle, ilgili eserler taranmış ve kısaca da olsa Bursa tarihinin önemli olan yönleri hakkında gerekli bilgiler not edilmiştir.

Veriler toplandıktan sonra bir tasnife tabi tutularak vakfiye, arşiv belgeleri, diğer tarihî metinler ve kroniklerden elde edilen veriler üzerinde tarih ilminin metotları da göz önünde bulundurularak gerekli analizler yapılmış araştırmayla ilgili bilgiler yorumlanıp işlenmiş hale getirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda vakıf belgelerinin Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihinin anlaşılması bakımından önemli kaynaklar olduğu anlaşılmıştır. Vakfiyelerde yer alan taşınmazlar, gelir kaynakları, görevli tayinleri, ücretler ve idarî düzenlemeler; dönemin şehir yapısı, ekonomik ilişkileri ve toplumsal organizasyonu, tarihi ve hukuki vesikalar hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca vakfiyede adı geçen taşınmazlardan sadece Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey Camii, haziresi ve hamamı günümüze kadar ulaştığı bulgusuna rastlanmıştır. Bu yönüyle vakfiyeler, yalnızca

hukukî belge niteliği taşımamakta; aynı zamanda Osmanlı şehir tarihini ve toplumsal yapısını aydınlatan temel kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu neticeler çerçevesinde vakıfların İslam Medeniyetine olan katkısının önemi tarihsel bağlamda açıkça ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler

İslam Tarihi, Bursa, Osmanlı Devleti, Vakfiye, Zürrî ve Hayrî Vakıf

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Yasin Yılmaz danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Pir Mehmet oğlu Kiremitçi Sinan Bey Vakfiyesi Tercümesi Üzerine Değerlendirme" başlıklı yüksek lisans tezi, Prof. Dr. Yasin Yılmaz'ın Örfizâde Vakfı adlı çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	13.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	İslam Tarihi - Siyer
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	11. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 14.00-15.20
Telif Hakkı	© 2026 Yusuf Tekin. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	CC BY NC
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Tekin, Yusuf. “Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey Vakfiyesi Tercümesi Üzerine Değerlendirme”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 120-123. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

An Evaluation of the Translation of the Waqfiyya of Kiremitçi Sinan Bey, Son of Pir Mehmet

Yusuf Tekin

orcid.org/0009-0009-0775-4108 | yusuftekintr24@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic History and Arts, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: The subject of this study is the translation of the waqf deed of Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey, who was active in Bursa in the 16th century, as well as the history of the waqf, the classification of waqfs, the history of the city of Bursa, the origin of the name "Bursa," the biography of Kiremitçi Sinan Bey, and the current status of his waqf deed.

Significance of the Research: In addition to being a study of a waqfiyya, this work covers topics such as the history of Bursa, the importance of waqfs and waqfiyyas, and the different types of waqfs. Furthermore, supported by visual materials illustrating the waqf's continued existence today, it serves as an example of an interdisciplinary study. In this regard, the work serves as an important source both for the Ottoman waqf system and for the history of the city of Bursa.

Aim of the Research: This study examines the Kiremitçi Sinan Bey Waqf through its waqfiyya records and archival documents, with the aim of evaluating the waqf's founding purpose, sources of income, administrative structure, trusteeship (mutawallī) system, endowment conditions, and social functions. In addition, the waqf's contributions to urban life in Bursa, as well as its impact on family members and society, were analyzed. The goal was thus to illustrate, through a concrete example, the effects of the Ottoman waqf system on urbanization, social solidarity, and the economic order.

Method of the Research: For this study, the Pir Mehmetoğlu Kiremitçi Sinan Bey Waqf Deed the primary subject of the research was examined, along with Ottoman Turkish and Arabic printed and manuscript texts, registered waqf deeds, supplementary waqf deeds, other Ottoman archival documents, and additional materials; the necessary notes were taken. Furthermore, since the foundation was established and is located in Bursa, relevant works were reviewed, and necessary information regarding key aspects of Bursa's history albeit briefly was noted.

After the data was collected, it was organized, and the necessary analyses were conducted on the data obtained from the vakfiye, archival documents, other historical texts, and chronicles, taking into account the methods of historical science. The information related to the research was then interpreted and processed.

Main Findings of the Research: The research revealed that waqf documents are important sources for understanding Ottoman social and economic history. The real estate, sources of income, appointments of officials, salaries, and administrative regulations mentioned in the waqf deeds provide significant information about the urban

structure, economic relations, and social organization of the period, as well as historical and legal records. Furthermore, it was found that among the real estate properties mentioned in the waqf documents, only the Pir Mehmet Oğlu Kiremitçi Sinan Bey Mosque, its cemetery, and its bathhouse have survived to the present day. In this regard, waqf deeds are not merely legal documents; they also rank among the primary sources that shed light on Ottoman urban history and social structure. Within this framework, the significance of the waqfs' contribution to Islamic civilization has become clearly evident in its historical context.

Keywords

Islamic History, Bursa, Ottoman Empire, Waqfiyya, Dhurrī and Khayrī Waqf

Ethical Statement

This study is based on Prof. Dr. Yasin Yılmaz's work titled "The Örfizâde Foundation", and was prepared as part of our master's thesis titled "An Evaluation of the Translation of the Waqf Deed of Kiremitçi Sinan Bey, Son of Pir Mehmet," which we are currently conducting under the supervision of Prof. Dr. Yasin Yılmaz.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-13
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic History
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 11 - Sunday, 30 August 2026 14.00-15.20
Copyright	© 2026 Yusuf Tekin. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	CC BY NC
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Tekin, Yusuf. "An Evaluation of the Translation of the Waqfiyya of Kiremitçi Sinan Bey, Son of Pir Mehmet". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 120-123. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Osmanlı Dönemi'nde Şam ve Şam Süleymaniye Külliyesi'nin Hac Yolu Üzerindeki Rolü

Yurdagül Erdem

orcid.org/0009-0001-5716-903X | yurdagulerdemm@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, İslam tarihi disiplini çerçevesinde ve hac organizasyonu bağlamında, mukaddes topraklara açılan ana güzergâh olan Şam eyaletinin lojistik, siyasî ve sosyo-ekonomik rollerini, şehrin güney çıkışında bir ikmal ve menzil merkezi olarak işlev gören Şam Süleymaniye Külliyesi odağında incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Araştırmanın önemi, Osmanlı dönemi hac organizasyonunu Şam eyaleti ve Şam Süleymaniye Külliyesi örneği üzerinden lojistik, sosyo-ekonomik ve idari boyutlarıyla bir bütün olarak ele almasından kaynaklanmaktadır. Literatürde genellikle statik bir yapıda incelenen Osmanlı taşra idaresi ve hac güzergâhları, bu çalışmada küresel ticaret ağları ve kentsel dinamizm bağlamında yeniden yorumlanmaktadır. Böylelikle çalışma, kaynak verileri ışığında hem İslam tarihine yeni bir veri sunmayı hem de bölge tarihçiliğindeki metodolojik boşluğu ölçülü bir yaklaşımla desteklemeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu doğrultuda çalışmanın amacı; kutsal topraklara açılan ana kapı niteliğindeki Şam eyaletinin hac kervan organizasyonundaki yönetsel konumunu ve bu ağın merkez üssü haline gelen Şam Süleymaniye Külliyesi'nin menzil-ikmal sistemindeki lojistik rolünü kurumsal tarih perspektifinden çözümlemektir.

Araştırmanın Yöntemi: Belirlenen amaçlar doğrultusunda araştırma, tarihsel yöntem çerçevesinde basılı birincil kaynakların ve ikincil akademik literatürün nitel doküman analizi tekniğiyle incelenmesine dayanmaktadır. Konuyla ilgili modern araştırmalar (kitap, makale), dönem kronikleri ve seyahatnamelerden elde edilen veriler; mekân, lojistik ve merkezi otorite ilişkisini esas alan teorik yaklaşım kapsamında lojistik, askeri ve sosyo-ekonomik boyutlarıyla tematik olarak çözümlenmiş, terminolojide TDV İslâm Ansiklopedisi esas alınmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Çalışmanın ulaştığı temel sonuçlar, Şam şehri ve Süleymaniye Külliyesi'nin statik birer geçiş noktası olmayıp Osmanlı merkez-taşra entegrasyonunu sağlayan dinamik birer mekanizma olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda; Surre Alayı'nın çöl şartlarına göre yeniden organize edildiği ana lojistik üssün Külliye olduğu, kervan güvenliğinin menzil kaleleri ve bedevilere yönelik surre ödemeleriyle sistematik bir askeri-mali koruma stratejisine dönüştürüldüğü, kente kurulan Hac Pazarı ve vakıf yapıları vasıtasıyla da Şam'ın fiziki ve ekonomik yapısının tamamen hac kurumu odaklı bir dinamizm kazandığı somut verilerle ortaya konmuştur.

Külliye, devletin 'Hâdimü'l-Haremeyn' unvanını taşrada temsil eden en somut mimari ve ideolojik sembol haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler

İslam Tarihi, Osmanlı Devleti, Şam, Hac Yolu, Lojistik, Surre Alayı, Hicaz

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Yasin Yılmaz danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Şam Süleymaniye Külliyesi -Dini ve Kültürel Yönü-" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2026).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	24.05.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	İslam Tarihi - Siyer
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	11. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 14.00-15.20
Telif Hakkı	© 2026 Yurdagül Erdem. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Erdem, Yurdagül. "Osmanlı Dönemi'nde Şam ve Şam Süleymaniye Külliyesi'nin Hac Yolu Üzerindeki Rolü". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 124-127. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Role of Damascus and the Damascus Sulaymāniyya Complex on the Pilgrimage Route During the Ottoman Period

Yurdagül Erdem

orcid.org/0009-0001-5716-903X | yurdagulerdemm@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yildirim Beyazit University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic History and Arts, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: Within the framework of the discipline of Islamic history and in the context of the ḥajj organization, this study examines the logistical, political, and socio-economic roles of the Damascus province, which served as the main gateway to the holy lands, with a specific focus on the Damascus Sulaymāniyya Complex, which functioned as a supply and staging centre at the southern exit of the city.

Significance of the Research: The significance of this research stems from its holistic examination of the Ottoman-era ḥajj organization through its logistical, socio-economic, and administrative dimensions, using the case of the Damascus province and the Damascus Sulaymāniyya Complex. While Ottoman provincial administration and pilgrimage routes are generally examined within a static framework in the literature, this study reinterprets them in the context of global trade networks and urban dynamism. Thus, based on source materials, it aims to contribute new data to Islamic history and to offer a balanced contribution to the methodological gap in regional historiography.

Aim of the Research: Accordingly, the purpose of this study is to analyse, from an institutional history perspective, the administrative position of the Damascus province -- acting as the main gateway to the holy lands -- within the ḥajj caravan organisation, and the logistical role of the Damascus Sulaymāniyya Complex, which became the hub of this network's station-supply system.

Method of the Research: To achieve these objectives, this study employs a historical method, analysing published primary sources and secondary academic literature through qualitative document analysis. Data derived from modern studies (books and articles), period chronicles, and travelogues are analysed thematically across logistical, military, and socio-economic dimensions. This analysis is grounded in a theoretical framework that examines the relationship between space, logistics, and central authority. For terminology, the TDV Encyclopaedia of Islam has been taken as the standard.

Main Findings of the Research: The primary findings of this study demonstrate that Damascus and the Sulaymāniyya Complex were not static transit points, but rather dynamic mechanisms facilitating Ottoman centre-periphery integration. Specifically, concrete data reveal that the Complex served as the main logistical base where the Surre Procession was reorganised for desert conditions. Furthermore, caravan security was transformed into a systematic military-financial protection strategy through station fortresses and surre payments to Bedouins. Additionally, the establishment of the Ḥajj Bazaar and pious endowments (awqāf) injected a distinct dynamism into the physical and

economic structure of Damascus, orienting the city entirely around the institution of pilgrimage. Ultimately, the Complex became the most tangible architectural and ideological symbol representing the state's title of Khādim al-Ḥaramayn in the provinces.

Keywords

Islamic History, Ottoman Empire, Damascus, Ḥajj Route, Logistics, Surre Procession, Ḥijāz

Ethical Statement

This study was prepared based on the master's thesis titled "The Sulaymāniyya Complex in Damascus: Its Religious and Cultural Aspects" which we are currently conducting under the supervision of Prof. Dr. Yasin Yılmaz. (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt University, Master's Thesis, 2026).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-24
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic History
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 11 - Sunday, 30 August 2026 14.00-15.20
Copyright	© 2026 Yurdagül Erdem. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Erdem, Yurdagül. "The Role of Damascus and the Damascus Sulaymāniyya Complex on the Pilgrimage Route During the Ottoman Period". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 124-127. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Emevî Devleti'nde Merkez-Taşra İlişkisi

Olcay Karabiber

orcid.org/0009-0002-6475-4971 | olcaykarabiber06@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, Emevî Devleti'nde merkezî yönetim ile taşra yönetimi arasındaki ilişkilerin tarihsel gelişimini, idarî yapısını ve işleyişini incelemektedir. Çalışmada, devletin genişleyen siyasî sınırları içerisinde merkezî otoritenin taşra üzerindeki denetim mekanizmaları ile valilerin idarî, askerî, malî ve adlî görevleri ele alınmaktadır. Ayrıca merkez ile taşra arasındaki karşılıklı etkileşimin devlet yönetiminin sürdürülebilirliği üzerindeki etkileri, klasik İslam tarihi kaynakları ve güncel akademik çalışmalar ışığında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Emevî yönetim anlayışının taşra politikaları üzerinden şekillenen idarî karakteri ortaya konulmaktadır.

Araştırmanın Önemi: Emevî Devleti, İslam tarihinde geniş coğrafyaları tek merkezden yönetmeye çalışan ilk büyük siyasî teşkilatlanmalardan biri olması bakımından merkez-taşra ilişkilerinin incelenmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Devletin farklı dinî, etnik ve kültürel toplulukları bünyesinde barındırması, merkezî yönetimin taşra üzerindeki denetimini hem zorlaştırmış hem de yeni idarî uygulamaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu araştırma, valilik kurumunun işleyişini ve merkezî otoritenin taşra üzerindeki uygulamalarını bütüncül bir yaklaşımla değerlendirerek Emevî idarî sistemine ilişkin literatüre katkı sunmaktadır. Ayrıca çalışma, İslam idare tarihindeki merkezîleşme sürecinin ve sonraki İslam devletlerinin idarî yapılanmalarının tarihsel arka planının daha sağlıklı anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın temel amacı, Emevî Devleti'nde merkez ile taşra arasındaki idarî ilişkilerin yapısını ortaya koymak, valilik kurumunun tarihsel gelişimini incelemek ve merkezî otorite ile taşra yönetimi arasındaki etkileşimin devletin siyasî ve idarî yapısına etkilerini değerlendirmektir. Bunun yanında valilerin yalnızca merkezî yönetimin temsilcileri olarak değil, aynı zamanda yerel şartlara göre karar alabilen ve idarî uygulamaları şekillendiren aktörler olarak üstlendikleri rolün açıklanması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Klasik İslam tarihi kaynakları, tabakat ve biyografi eserleri ile modern akademik literatür birlikte değerlendirilmiş; elde edilen veriler tarihsel araştırma yöntemi çerçevesinde betimleyici, karşılaştırmalı ve analitik yaklaşımlarla incelenmiştir. Bulgular yorumlanırken dönemin siyasî, sosyal ve idarî şartları dikkate alınmış; merkez-taşra ilişkilerinin gelişim süreci tarihsel bağlam içerisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda Emevî Devleti'nin genişleyen sınırlarının merkez ile taşra arasındaki idarî ilişkileri çok katmanlı ve dinamik bir yapıya dönüştürdüğü tespit edilmiştir. Merkezî otorite, taşra üzerindeki hâkimiyetini sürdürebilmek amacıyla valilere geniş askerî, malî ve adlî yetkiler tanımış; ancak bu durum

bazı bölgelerde valilerin yerel şartlara göre hareket edebilen güçlü idarî aktörlere dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle mevâlî politikası, kabile dengeleri ve bölgesel farklılıklar merkez-taşra ilişkilerinin niteliğini doğrudan etkilemiştir. Bazı bölgelerde ortaya çıkan yarı özerk idarî uygulamalar uzun vadede merkezî otoritenin zayıflamasına katkıda bulunmuştur. Sonuç olarak çalışma, Emevî Devleti'nde merkez-taşra ilişkilerinin yalnızca idarî bir organizasyon meselesi olmadığını, aynı zamanda devletin siyasî istikrarını ve yönetim anlayışını belirleyen temel unsurlardan biri olduğunu ortaya koymakta ve İslam idare tarihi literatürüne yeni değerlendirmeler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İslam Tarihi, Emevîler, Merkez-Taşra İlişkisi, Valiler, İdari Yapı, Mevali Politikası

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Mustafa Özkan danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Emevî Devleti'nde merkez-taşra ilişkisi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	İslam Tarihi - Siyer
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	11. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 14.00-15.20
Telif Hakkı	© 2026 Olcay Karabiber. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Karabiber, Olcay. "Emevî Devleti'nde Merkez-Taşra İlişkisi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 128-131. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Center-Periphery Relationship in the Umayyad State

Olcay Karabiber

orcid.org/0009-0002-6475-4971 | olcaykarabiber06@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Graduate School of Social Sciences, Department of Islamic History and Arts, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the historical development, administrative structure, and functioning of the relationship between the central administration and the provincial administration in the Umayyad State. It focuses on the mechanisms through which the central authority exercised control over the provinces, as well as the administrative, military, financial, and judicial responsibilities of governors. Furthermore, the study evaluates the impact of the interaction between the center and the provinces on the sustainability of state administration through the analysis of classical Islamic historical sources and contemporary academic literature. Within this framework, it aims to reveal the administrative character of the Umayyad system of governance as reflected in its provincial policies.

Significance of the Research: The Umayyad State constitutes one of the earliest large-scale political organizations in Islamic history that sought to govern vast territories through a centralized administrative structure. Its multicultural, multiethnic, and multireligious composition made the relationship between the central authority and the provinces increasingly complex, necessitating the development of new administrative practices. By examining the functioning of the governorship institution and the implementation of central authority in the provinces from a holistic perspective, this study contributes to the existing literature on the Umayyad administrative system. It also provides a broader understanding of the process of centralization in Islamic administrative history and offers a historical framework for evaluating the administrative organization of later Islamic states.

Aim of the Research: The primary aim of this study is to explain the structure of the administrative relationship between the central government and the provinces in the Umayyad State, to examine the historical development of the governorship institution, and to evaluate the effects of the interaction between the central authority and provincial administration on the political and administrative structure of the state. In addition, the study seeks to demonstrate that governors were not merely representatives of the central authority but also influential administrative actors capable of making decisions and shaping policies according to local conditions.

Method of the Research: This research adopts a qualitative research method. Classical Islamic historical sources, biographical works, and contemporary academic studies have been examined together, and the collected data have been analyzed through descriptive, comparative, and analytical approaches within the framework of historical research methodology. The findings have been interpreted by taking into consideration the political, social, and administrative conditions of the period, enabling the development of

a comprehensive understanding of the evolution of center–province relations in the Umayyad State.

Main Findings of the Research: The findings demonstrate that the territorial expansion of the Umayyad State transformed the relationship between the central administration and the provinces into a dynamic and multilayered administrative structure. In order to maintain effective control over the provinces, the central authority granted governors extensive military, financial, and judicial powers. However, these powers also enabled governors to emerge as influential administrative actors capable of acting according to local circumstances rather than functioning solely as representatives of the central government. In particular, the policies toward the mawālī, tribal dynamics, and regional differences significantly influenced the nature of center–province relations. In some provinces, the emergence of semi-autonomous administrative practices gradually weakened the authority of the central government. Consequently, the study concludes that center–province relations in the Umayyad State were not merely an administrative arrangement but one of the fundamental factors shaping political stability and governance. In this respect, the research offers new perspectives for understanding the Umayyad administrative system and contributes to the broader literature on Islamic administrative history.

Keywords

Islamic History, Umayyads, Center-Periphery Relations, Governors, Administrative Structure, Mawālī Policy

Ethical Statement

This study has been prepared based on the master's thesis titled “The Center-Periphery Relationship in the Umayyad State,” which is being conducted under the supervision of Prof. Dr. Mustafa Özkan.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic History
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 11 - Sunday, 30 August 2026 14.00-15.20
Copyright	© 2026 Olcay Karabiber. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Karabiber, Olcay. “The Center-Periphery Relationship in the Umayyad State”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 128-131. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Tecvîd ve Kıraat İlmi Çerçevesinde Med Kavramı: Teorik Yaklaşımlar ve Literatürdeki İhtilafların Değerlendirilmesi

Abdullah Giray

orcid.org/0000-0003-3105-4127 | abdullahgiray@trakya.edu.tr

ror.org/00xa0xn82

Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye

Öz

Subject of the Research: This study examines the ʿAṭāʾAllāh school—which took shape around Ibn al-Jazarī's (d. 833/1429) taḥrīrāt legacy and continues to exist today in Istanbul and Anatolia—and seeks to identify, based on the primary sources of the ʿashr al-ṣughrā and ʿashr al-kubrā stages, the methodological balance between the principles of rukhṣa and ʿazīma, the differences in uṣūl, and its unique position within the tradition of qirāʾāt.

Significance of the Research: The originality of this study lies in its firsthand comparison of the school's primary sources, thereby revealing the balance between rukhṣa and ʿazīma during the ʿashr al-ṣughrā and ʿashr al-kubrā stages. By identifying the flexible structure of the ʿAṭāʾAllāh school compared to other ʿazīma-centered schools (Iʾtilāf and Mutqin), this research aims to provide a theoretical framework for the scholarly choices underlying the qirāʾāt tradition practiced today.

Aim of the Research: The purpose of this study is to comparatively elucidate the balance between rukhṣa and ʿazīma in the ʿAṭāʾAllāh school during the ʿashr al-ṣughrā and ʿashr al-kubrā stages, based on the school's foundational texts. Accordingly, this study aims to methodologically explain the school's structural flexibility, to ground its success in surviving to the present day by comparing it to schools that adhere to the ʿazīma principle (Iʾtilāf and Mutqin), and to clearly identify the distinctive differences in their uṣūl and farsh principles.

Method of the Research: This study was conducted using document review and comparative text analysis methods, in accordance with the principles of qualitative research. The research material (sample) consists of the foundational texts of the ʿAṭāʾAllāh tradition.

The rules of uṣūl and farsh derived from these works were analyzed by categorizing them according to the rukhṣa-ʿazīma framework—inspired by Islamic legal methodology—and the findings were compared with those of other schools of thought of the period. The research is based on the taḥrīrāt theory in the science of qirāʾāt and the approach of flexibility and continuity in educational methodology as its theoretical framework.

Main Findings of the Research: Staged Methodology: It has been concretely established that the ʿAṭāʾAllāh school applied the rukhṣa principle in the sources of the ʿashr al-ṣughrā

with an eye toward pedagogical ease, and the principle of ʿazīma in the sources of the ʿashr al-kubrā to ensure the authenticity of the narrations.
The Talfiq Solution: It has been observed that the school completely prevents the risk of falling into error arising from the indirāj method through a clearly delineated chronology of variant unification.
The Secret of Survival: While schools centered on ʿazīma—such as Iʾtilāf and Mutqin—have faded from the educational scene, it has been proven that the ʿAṭāʾAllāh tradition, thanks to its flexible structure—free from dogmatism and shaped according to pedagogical needs—has endured in Anatolia and Istanbul to this day and has become the backbone of education.

Anahtar Kelimeler

Kıraat, İndirâc, Tahrîrât, Şeyh Atâullah Mesleği, Ruhsat, Azimet

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	12. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Abdullah Giray. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	CC BY NC
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Giray, Abdullah. “Tecvîd ve Kıraat İlmi Çerçevesinde Med Kavramı: Teorik Yaklaşımlar ve Literatürdeki İhtilafların Değerlendirilmesi”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 132-135. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Concept of Madd Within the Framework of the Science of Tajwīd and Qirāʾāt: Theoretical Approaches and an Evaluation of Disagreements in the Literature

Abdullah Giray

orcid.org/0000-0003-3105-4127 | abdullahgiray@trakya.edu.tr

ror.org/00xa0xn82

Trakya University, Faculty of Theology, Department of the Science of Reading and Recitation of the Holy Qurʾān, Edirne, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the ʿAṭāʾAllāh school—which took shape around Ibn al-Jazarī's (d. 833/1429) taḥrīrāt legacy and continues to exist today in Istanbul and Anatolia—and seeks to identify, based on the primary sources of the ʿashr al-ṣughrā and ʿashr al-kubrā stages, the methodological balance between the principles of rukhṣa and ʿazīma, the differences in uṣūl, and its unique position within the tradition of qirāʾāt.

Significance of the Research: The originality of this study lies in its firsthand comparison of the school's primary sources, thereby revealing the balance between rukhṣa and ʿazīma during the ʿashr al-ṣughrā and ʿashr al-kubrā stages. By identifying the flexible structure of the ʿAṭāʾAllāh school compared to other ʿazīma-centered schools (Iʾtilāf and Mutqin), this research aims to provide a theoretical framework for the scholarly choices underlying the qirāʾāt tradition practiced today.

Aim of the Research: The purpose of this study is to comparatively elucidate the balance between rukhṣa and ʿazīma in the ʿAṭāʾAllāh school during the ʿashr al-ṣughrā and ʿashr al-kubrā stages, based on the school's foundational texts. Accordingly, this study aims to methodologically explain the school's structural flexibility, to ground its success in surviving to the present day by comparing it to schools that adhere to the ʿazīma principle (Iʾtilāf and Mutqin), and to clearly identify the distinctive differences in their uṣūl and farsh principles.

Method of the Research: This study was conducted using document review and comparative text analysis methods, in accordance with the principles of qualitative research. The research material (sample) consists of the foundational texts of the ʿAṭāʾAllāh tradition.

The rules of uṣūl and farsh derived from these works were analyzed by categorizing them according to the rukhṣa-ʿazīma framework—inspired by Islamic legal methodology—and the findings were compared with those of other schools of thought of the period. The research is based on the taḥrīrāt theory in the science of qirāʾāt and the approach of flexibility and continuity in educational methodology as its theoretical framework.

Main Findings of the Research: Staged Methodology: It has been concretely established that the ʿAṭāʾAllāh school applied the rukhṣa principle in the sources of the ʿashr al-ṣughrā

with an eye toward pedagogical ease, and the principle of ʿazīma in the sources of the ʿashr al-kubrā to ensure the authenticity of the narrations.
The Talfiq Solution: It has been observed that the school completely prevents the risk of falling into error arising from the indirāj method through a clearly delineated chronology of variant unification.
The Secret of Survival: While schools centered on ʿazīma—such as Iʾtilāf and Mutqin—have faded from the educational scene, it has been proven that the ʿAṭāʾAllāh tradition, thanks to its flexible structure—free from dogmatism and shaped according to pedagogical needs—has endured in Anatolia and Istanbul to this day and has become the backbone of education.

Keywords

Qirāʾāt, Indirāj, Taḥrīrāt, the Tradition of Shaykh ʿAṭāʾAllāh, Rukhṣa, ʿAzīma

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 12 - Sunday, 30 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Abdullah Giray. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Giray, Abdullah. “The Concept of Madd Within the Framework of the Science of Tajwīd and Qirāʾāt: Theoretical Approaches and an Evaluation of Disagreements in the Literature”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 132-135. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kıraat İlminde Ehl-i Tevessütün Ortak Özellikleri ve Farklılıklarının Analizi

Mehmet Tunç

orcid.org/0009-0004-8203-4403 | mt602301@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kıraat Anabilin Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, kıraat ilminde "ehl-i tevessüt" olarak adlandırılan ölçülü okuyuş anlayışının temel özelliklerini ve kıraat-i aşere imamları ile râvilerinin med, idgâm, imâle, taklîl, hemze ve nakil gibi usûl meselelerindeki farklı uygulamalarını incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Klasik kıraat kaynaklarında ehl-i tevessüt kavramı çoğunlukla belirli usûl meseleleri çerçevesinde ve dağınık biçimde ele alınmıştır. Bu nedenle kavramın kapsamı, dayandığı esaslar ve temsil ettiği okuyuş anlayışı müstakil ve sistematik biçimde yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Çalışma, tevessütü yalnızca medlerin orta miktarda uzatılmasıyla ilgili teknik bir terim olarak değil; rivâyete bağlılık, tilavette denge, edada ölçülülük ve öğretimde kolaylık ilkeleriyle bağlantılı bütüncül bir okuyuş yaklaşımı olarak değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı, ehl-i tevessüt anlayışının dayandığı temel esasları ortaya koymak, bu anlayışın hangi kıraat imamları ve rivâyetlerinde belirginleştiğini belirlemek, imamlar ve râviler arasındaki ortak özellikleri tespit etmek ve usûl meselelerinde görülen farklılıkların kıraat ilmi açısından anlamını açıklamaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Başta İbn Mücâhid, Ebû Amr ed-Dânî ve İbnü'l-Cezerî olmak üzere klasik kıraat âlimlerinin eserleri incelenmiş; bu kaynaklardan elde edilen bilgiler çağdaş akademik çalışmalarla birlikte değerlendirilmiştir. Veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda karşılaştırmalı, betimsel ve analitik yöntemlerle çözümlenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırmada, ehl-i tevessüt kavramının yalnızca medlerin orta miktarda uzatılmasını ifade etmediği; sahih rivâyete bağlılık, aşırılıktan kaçınma ve tilavette dengeli eda ilkelerine dayanan kapsamlı bir okuyuş anlayışını temsil ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Sahih rivâyete dayanma, mushaf resmine uygunluk, Arap dilinin kurallarını gözetme ve tilavette ölçülülük bu anlayışın ortak özellikleri olarak belirlenmiştir. Med, idgâm, imâle, taklîl, hemze ve nakil meselelerinde görülen

farklılıkların ise çelişki oluşturmadığı; sahih kıraatler arasındaki meşru çeşitliliğin ve rivâyet zenginliğinin doğal sonucu olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kıraat İlmi, Ehl-i Tevessüt, Kıraat-i Aşere, İsnad, Rivâyet, Tilavet, Usûl, Tevatür

Etik Beyan

Bu çalışma, Doç. Dr. Aydın Kudat danışmanlığında 2026 yılında tamamlanan "Kıraat İlminde Ehl-i Tevessütün Ortak Özellikleri ve Farklılıklarının Analizi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2026).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	12. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Mehmet Tunç. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Tunç, Mehmet. "Kıraat İlminde Ehl-i Tevessütün Ortak Özellikleri ve Farklılıklarının Analizi". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 136-139. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Analysis of the Common Characteristics and Differences of Ahl al-Tawassuṭ in the Science of Qirāʾāt

Mehmet Tunç

orcid.org/0009-0004-8203-4403 | mt602301@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Qirāʾāt, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the fundamental characteristics of the balanced recitation approach known as ahl al-tawassuṭ in the science of qirāʾāt and the different practices of the imams and transmitters of the ten canonical qirāʾāt concerning uṣūl issues such as madd, idghām, imāla, taqlīl, hamza, and naql.

Significance of the Research: In classical qirāʾāt sources, ahl al-tawassuṭ is generally discussed in a fragmented manner within the context of particular uṣūl issues. Consequently, the scope of the concept, its underlying principles, and the recitation approach it represents have not been sufficiently clarified in an independent and systematic way. The study is significant because it treats tawassuṭ not merely as a technical term denoting the moderate prolongation of madd, but as a comprehensive approach associated with adherence to transmission, balance in recitation, moderation in performance, and ease of instruction.

Aim of the Research: The study aims to identify the principal foundations of ahl al-tawassuṭ, determine the qirāʾāt imams and transmissions in which this approach becomes prominent, establish the common characteristics of the imams and transmitters, and explain the significance of their different practices in matters of uṣūl for the science of qirāʾāt.

Method of the Research: A qualitative research design was adopted, and document analysis was used as the data collection method. The works of classical qirāʾāt scholars, particularly Ibn Mujāhid, Abū ʿAmr al-Dānī, and Ibn al-Jazarī, were examined, and the information obtained from these sources was evaluated together with relevant contemporary academic studies. The data were analysed through comparative, descriptive, and analytical methods in accordance with the aim of the study.

Main Findings of the Research: The findings demonstrate that ahl al-tawassuṭ is not limited to the moderate prolongation of madd; rather, it represents a comprehensive recitation approach based on adherence to authentic transmission, avoidance of extremes, and balance in performance. Reliance on authentic transmission, conformity with the rasm al-muṣḥaf, observance of the rules of the Arabic language, and moderation in recitation emerged as its common characteristics. The differences observed in madd,

idghām, imāla, taqlīl, hamza, and naql do not constitute contradiction; instead, they reflect the legitimate diversity and richness of transmission among authentic qirāʾāt.

Keywords

Science of Qirāʾāt, Ahl al-Tawassuṭ, Ten Canonical Readings, Isnād, Transmission, Recitation, Uṣūl, Tawātur

Ethical Statement

This study is based on the master's thesis entitled "Analysis of the Common Characteristics and Differences of Ahl al-Tawassuṭ in the Science of Qirāʾāt," completed in 2026 under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Aydın Kudat (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt University, Master's Thesis, 2026).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 12 - Sunday, 30 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Mehmet Tunç. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Tunç, Mehmet. "Analysis of the Common Characteristics and Differences of Ahl al-Tawassuṭ in the Science of Qirāʾāt". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts*. ed. Abdullah Demir. 136-139. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Afganistan'da Hafızlık Eğitimi ve Kur'ân Taliminde Takip Edilen Yöntemler

Sayed Yunus Mahmoodi

orcid.org/0009-0001-4162-5694 | sayedyunusmahmoodi1@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kır'aat İlmi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, Afganistan'da Kur'ân talimi ve hafızlık eğitiminde uygulanan yöntemleri tarihsel, pedagojik ve uygulamalı boyutlarıyla incelemektedir. Çalışmada medrese geleneği, cami merkezli Kur'ân eğitimi, özel ders halkaları ve hafızlık kurumlarında kullanılan tecvid, tashih-i hurûf, mukabele, tekrar ve ezber teknikleri ele alınmış; ayrıca Herat, Kabil, Kandahar, Mezar-ı Şerif ve Cevizcan'daki eğitim uygulamaları değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Önemi: Afganistan, köklü bir dinî eğitim geleneğine sahip olmasına rağmen, savaşlar, siyasi istikrarsızlık ve toplumsal dönüşümler Kur'ân eğitimi süreçlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çalışma, Afganistan'daki Kur'ân talimi ve hafızlık geleneğini akademik bir bakış açısıyla ortaya koyarak mevcut literatüre katkı sunmakta ve dinî eğitim mirasının korunmasına yönelik bilimsel bir kaynak oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı, Afganistan'da Kur'ân talimi ve hafızlık eğitiminde uygulanan yöntemleri tarihsel ve güncel bağlamda incelemek; bu yöntemlerin eğitim süreçlerindeki işlevini, uygulanış biçimlerini ve toplumsal etkilerini ortaya koymaktır. Ayrıca Taliban sonrası dönemde dinî eğitim kurumlarında yaşanan değişimler ile eğitimde karşılaşılan sorunların değerlendirilmesi de hedeflenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; literatür taraması, tarihsel ve betimleyici analiz, karşılaştırmalı inceleme ile saha gözlemlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler analitik ve sistematik bir yaklaşımla değerlendirilerek Afganistan'daki Kur'ân eğitiminin tarihsel gelişimi ve güncel uygulamaları bütüncül bir perspektifle analiz edilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda Afganistan'da Kur'ân talimi ve hafızlık eğitiminin güçlü bir dinî ve kültürel gelenek olarak tarihsel sürekliliğini koruduğu belirlenmiştir. Medreseler, camiler ve özel eğitim halkaları toplumun dinî kimliğinin korunmasında önemli rol üstlenirken, geleneksel öğretim yöntemlerinin etkinliğini sürdürdüğü görülmüştür. Taliban sonrası dönemde dinî eğitim kurumlarının yeniden yapılandığı ve hafızlık eğitimine verilen önemin arttığı tespit edilmiştir. Buna karşılık ekonomik yetersizlikler, öğretici eksikliği, güvenlik sorunları, eğitim materyallerine erişim

güçlüğü ve standart bir öğretim programının bulunmaması, eğitimin temel sorunları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler

Afganistan, Hafızlık Eğitimi, Kur'ân Talimi, Medrese Geleneği, Kıraat, Tecvid, Dinî Eğitim, Kur'ân Eğitimi

Etik Beyan

Bu çalışma Sn. hocamız, Doç. Dr. Aydın Kudat danışmanlığında 2026 yılında hazırladığımız "Afganistan'da Hafızlık Eğitimi ve Kur'ân Taliminde Takip Edilen Yöntemler" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2026).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	13.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	12. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Sayed Yunus Mahmoodi. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Mahmoodi, Sayed Yunus. "Afganistan'da Hafızlık Eğitimi ve Kur'ân Taliminde Takip Edilen Yöntemler". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 140-143. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Methods Followed in Qurʾānic Memorization (Ḥifẓ) Education and Qurʾān Instruction in Afghanistan

Sayed Yunus Mahmoodi

orcid.org/0009-0001-4162-5694 | sayedyunusmahmoodi1@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Qurʾānic Recitation and the Science of Qirāʾa, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the methods employed in Qurʾān instruction and ḥifẓ (Qurʾān memorization) education in Afghanistan from historical, pedagogical, and practical perspectives. It explores the madrasa tradition, mosque-based Qurʾān education, private study circles, and the instructional methods used in ḥifẓ institutions, including tajwīd, taṣḥīḥ al-ḥurūf (correct pronunciation of Arabic letters), muqābalah (reciprocal recitation), repetition, and memorization techniques. In addition, educational practices in the provinces of Herat, Kabul, Kandahar, Mazar-i-Sharif, and Jowzjan are evaluated.

Significance of the Research: Although Afghanistan possesses a deeply rooted tradition of religious education, decades of war, political instability, and social transformation have significantly affected the processes of Qurʾān education. By examining the tradition of Qurʾān instruction and ḥifẓ education in Afghanistan from an academic perspective, this study contributes to the existing literature and provides a scholarly resource for preserving the country's religious educational heritage.

Aim of the Research: The primary objective of this study is to examine the methods employed in Qurʾān instruction and ḥifẓ education in Afghanistan within both historical and contemporary contexts and to reveal their functions, modes of implementation, and social impact. Furthermore, the study aims to evaluate the changes experienced by religious educational institutions in the post-Taliban period, as well as the major challenges encountered in the field of religious education.

Method of the Research: This study adopts a qualitative research design. Data were collected through a comprehensive literature review, historical and descriptive analyses, comparative examination, and field observations. The collected data were analyzed using a systematic and analytical approach to provide a comprehensive assessment of the historical development and contemporary practices of Qurʾān education in Afghanistan.

Main Findings of the Research: The findings indicate that Qurʾān instruction and ḥifẓ education in Afghanistan have maintained their historical continuity as a strong religious and cultural tradition. Madrasas, mosques, and private study circles continue to play a significant role in preserving the religious identity of society, while traditional teaching methods remain effective. The study also reveals that, in the post-Taliban period, religious educational institutions have undergone restructuring and greater emphasis has been placed on ḥifẓ education. Nevertheless, economic constraints, shortages of qualified instructors, security challenges, limited access to educational materials, and the absence

of a standardized curriculum remain among the major problems affecting the educational process.

Keywords

Afghanistan, Ḥifẓ Education, Qurʾān Instruction, Madrasa Tradition, Qirāʾāt, Tajwīd, Religious Education, Qurʾānic Education

Ethical Statement

This study was prepared based on the master's thesis titled “Methods Followed in Qurʾānic Memorization Education and Qurʾān Instruction in Afghanistan,” completed in 2026 under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Aydın Kudat (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Master's Thesis, 2026).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-13
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 12 - Sunday, 30 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Sayed Yunus Mahmoodi. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Mahmoodi, Sayed Yunus. “Methods Followed in Qurʾānic Memorization (Ḥifẓ) Education and Qurʾān Instruction in Afghanistan”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 140-143. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kur'ân'da Müennes İsmin Müzekkere Takdimi: Nûr 24/2. Âyeti Bağlamında Bir İnceleme

Sefa Erkmen

orcid.org/0000-0002-3430-0162 | sefaerkmen@osmaniye.edu.tr

ror.org/03h8sa373

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, Osmaniye, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Kur'ân'daki genel üslup incelendiğinde, peşi sıra kullanılan müzekker (eril) ve müennes (dişil) isimlerden lafız bakımından önceliğin müzekker isimlere verildiği görülmektedir. Bu çalışmada, Nûr 24/2. âyeti nahiv ilminin alt başlıklarından olan takdim-tehir konusu bağlamında ele alınmıştır. Nitekim âyetin başında yer alan "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي" (zina eden kadın ve zina eden erkek) ifadesinde, benzer örneklerin aksine müennes isim olan "اَلزَّانِيَةُ" kelimesi, müzekker isim olan "الزَّانِي" üzerine takdim edilerek başta zikredilmiştir. Bazı müfessirler bu takdimden dolayı âyeti, Mâide 5/38. âyetindeki "وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ" (hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadın) ifadesiyle mukayese ederek, ilgili âyette yapılan takdimin zina eyleminin gerçekleşmesinde kadının daha etkin bir role sahip olduğu yönündeki yorumlarla gerekçelendirme yoluna gitmişlerdir. Örneğin Ebü'l-Leys es-Semerkandî (öl. 373/983) "اَلزَّانِيَةُ" kelimesinin takdimini, zina suçunun kadınlar arasında daha yaygın olması ve kadınların erkekleri zinaya yönelten taraf olmalarıyla gerekçelendirmiştir.

Araştırmanın Önemi: Gelenekte kadınların erkeklere nispetle zina suçuna daha meyyal olduğu gibi yorumlara kapı aralayan bu takdim-tehir üslubunun inceleme konusu yapılması, konuya dair daha nesnel değerlendirmelerin yapılmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmanın Amacı: Bu bağlamda çalışma, Nûr 24/2. âyetini merkeze alarak takdim-tehir üslubunun bu tür yorumlara imkân tanıyıp tanımadığını benzer örnekler üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak ilgili âyetin yorumuna dair bilgi içeren eserler taranmış ve söz konusu takdim-tehirin hangi yaklaşımlarla yorumlandığı incelenmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Yapılan incelemede, ilgili ifadeyi dilbilimsel bakış açısıyla yorumlayan müfessirlerin daha çok âyetin i'râbına odaklandıkları görülmüştür. Bu yorumlarda takdim-tehirin âyetin anlamında belirgin bir değişiklik meydana getirmediği ifade edilmektedir. Âyetteki üslup farklılığını, zina eylemine kadınların daha meyyal olmalarıyla ilişkilendiren bazı müfessirlerin aksine "اَلزَّانِيَةُ" kelimesinin takdim edilmesini diğer kullanımlarla eşit gören yaklaşımlar da mevcuttur. Neticede "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي" isimleri, âyetin devamında bulunan "فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ" (Her birine yüzer değnek vurun) hükmüyle ilişkilidir. İki isim arasındaki "vâv" (وَ) bağlacı, isimleri âyetteki hükümle eşit bir şekilde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Öte yandan İbn Mes'ûd'a (öl. 32/652-53) nispet edilen bir kıraatte "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي" ifadelerinin tek bir isimle "الزَّانِ" şeklinde okunduğu görülmüştür. Bunlara binaen ifadenin "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي", "الزَّانِي وَاَلزَّانِيَةُ" ya da "الزَّانِ" şeklinde gelmesi arasında anlam bakımından bariz bir farklılığın görülmediği anlaşılmaktadır.

Buradaki takdim-tehir üslubundan hareketle zina suçunda kadın cinsinin daha etkin ve bu suça daha meyyal olması gibi çeşitli yorumların yapılmasının isabetli olmadığı düşünülmektedir. Sonuç olarak âyette, zina fiilinin kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın her iki cins açısından da kaçınılması gereken bir davranış olduğunun vurgulandığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Takdim-Tehir, Müzekker-Müennes, Zina, Nûr 24/2. Âyeti

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	24.05.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	13. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Sefa Erkmen. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Erkmen, Sefa. "Kur'ân'da Müennes İsmin Müzekkere Takdimi: Nûr 24/2. Âyeti Bağlamında Bir İnceleme". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 144-147. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Presentation of Feminine Nouns Before Masculine Nouns in the Qurʾān: an Examination in the Context of Verse 24/2 of Al-Nūr

Sefa Erkmen

orcid.org/0000-0002-3430-0162 | sefaerkmen@osmaniye.edu.tr

ror.org/03h8sa373

Osmaniye Korkut Ata University, Faculty of Theology, Department of Tafsīr, Osmaniye, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: When examining the general style of the Qurʾān, it is observed that when masculine and feminine nouns are used consecutively, lexical priority is given to the masculine noun. In this study, verse 24/2 of Sūrat al-Nūr is examined within the context of taqdīm-taʾkhīr (preposing and postposing), a subtopic of naḥw (Arabic syntax). In the phrase "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي" (the adulteress and the adulterer) at the beginning of the verse, unlike similar examples, the feminine noun "اَلزَّانِيَةُ" is preposed before the masculine noun "الزَّانِي". Some exegetes have compared this verse to the expression "وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ" (the male thief and the female thief) in Q. 5:38 al-Māʾida, and have justified the preposing in the former verse by arguing that the woman plays a more active role in the act of zinā. For example, Abū al-Layth al-Samarqandī (d. 373/983) justified the preposing of "اَلزَّانِيَةُ" by arguing that zinā is more common among women and that women are often the ones who incite men to commit it.

Significance of the Research: Examining this taqdīm-taʾkhīr usage, which has opened the door to interpretations suggesting that women are more prone to zinā than men, could contribute to more objective assessments of the issue.

Aim of the Research: In this context, the study aims to analyse, focusing on verse 24/2 of Sūrat al-Nūr, whether the taqdīm-taʾkhīr technique permits such interpretations, by examining similar examples in the Qurʾān.

Method of the Research: In this study, using document analysis as a qualitative research method, works containing information on the interpretation of the relevant verse were examined, and the different approaches used to interpret the aforementioned taqdīm-taʾkhīr (word-order transposition) were investigated.

Main Findings of the Research: The examination revealed that exegetes who interpreted the expression from a linguistic perspective mostly focused on its iʿrāb (grammatical parsing). These interpretations state that the taqdīm-taʾkhīr does not significantly alter the meaning of the verse. Unlike some exegetes who attribute the stylistic difference to women being more prone to zinā, there are also approaches that consider the preposing of the word "اَلزَّانِيَةُ" to be equivalent to other usages. Ultimately, the nouns "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي" are related to the ruling that follows: "فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ" (Flog each of them with a hundred lashes). It has been determined that the conjunction wāw (وَ) between the two nouns equally relates them to the ruling in the verse. On the other hand, in a qirāʾa attributed to Ibn Masʿūd (d. 32/652-53), the expressions "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي" are read as a single noun, "الزَّانِ". Based on this, it is understood that there is no significant difference in meaning among the forms "اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي", "الزَّانِي وَالزَّانِيَةُ", and "الزَّانِ". It is therefore

considered inaccurate to derive interpretations -- such as the claim that women are more active in or more prone to committing zinā -- from the taqdīm-taʾkhīr used here. In conclusion, the verse emphasises that zinā is an act to be avoided by both sexes, without distinction between men and women.

Keywords

Tafsīr, Taqdīm-Taʾkhīr, Masculine-Feminine (Mudhakkar-Muʾannath), Zinā, Verse 24/2 of Sūrat Al-Nūr

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-24
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 13 - Sunday, 30 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Sefa Erkmen. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Erkmen, Sefa. "The Presentation of Feminine Nouns Before Masculine Nouns in the Qurʾān: an Examination in the Context of Verse 24/2 of Al-Nūr". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 144-147. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Mushaf ve Kırâ'âtuh Adlı Eser Bağlamında Yûnus Sûresindeki Resmu'l-Mushaf'a Aykırı Kıraatlerin Tespit ve Tahlili

Merve Şimşek

orcid.org/0009-0009-1605-4779 | 202321300016@ogr.oku.edu.tr

ror.org/03h8sa373

Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı, Osmaniye, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, *Muṣḥaf ve Ḳırâ'âtuh* adlı çağdaş derleme ekseninde Yûnus sûresine ilişkin Resmu'l-Muṣḥaf'a aykırı şâzz kıraat nakillerini tespit ederek bunları ʿÂṣım b. Behdele'nin Ḥafṣ b. Süleyman rivayetiyle mukayeseli biçimde incelemektedir. Araştırmada söz konusu nakillerin gramatik yapıları ve âyetlerin anlamına etkileri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Önemi: Resmu'l-Muṣḥaf'a aykırı kıraat nakilleri klasik kaynaklarda dağınık hâlde bulunmakta ve bunların sistematik biçimde tespiti önemli bir güçlük oluşturmaktadır. Türkçe literatürde Yûnus sûresi özelinde bu nakilleri bütüncül biçimde ele alan müstakil bir araştırmanın bulunmaması çalışmanın önemini artırmaktadır. Ayrıca nakiller yalnızca derleme eserden aktarılmamış, ilgili rivayetler birincil kaynaklardan yeniden kontrol edilerek doğrulanmıştır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı, Yûnus sûresine dair Resmu'l-Muṣḥaf'a aykırı kıraat nakillerini tespit etmek, bunları isnad edildikleri şahıslara göre tasnif etmek ve Ḥafṣ rivayetiyle karşılaştırarak gramatik ve anlamsal farklılıklarını ortaya koymaktır. Böylece söz konusu varyantların tefsir ve kıraat literatüründeki yeri ile yorum geleneğine katkısı değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve betimsel analiz kullanılmıştır. *Muṣḥaf ve Ḳırâ'âtuh* eserindeki Yûnus sûresine ilişkin bütün nakiller taranmış; tespit edilen rivayetler klasik kaynaklarla karşılaştırılarak isnad ve metin açısından tahkik edilmiştir. Ardından farklı lafızlar Ḥafṣ rivayetiyle mukayese edilmiş, gramatik yapıları incelenmiş ve gerekli görülen yerlerde anlam farklılıklarını göstermek amacıyla meâllendirmeler yapılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: İnceleme neticesinde Yûnus sûresinde Resmu'l-Muṣḥaf'a aykırı 16 âyete ilişkin kıraat nakli tespit edilmiştir. Bunların 12'sinin âyetlerin anlamını doğrudan etkilediği, 4'ünün ise biçimsel farklılık niteliğinde olduğu belirlenmiştir. Anlama etki eden nakillerin büyük kısmının tefsirî rivayetler ve terâdüfî okumalar mahiyetinde olduğu görülmüştür. Nakiller ağırlıklı olarak ʾUbey b. Kaʿb, İbn Mesʿûd, İbn Abbâs ve Ebû Derdâ'ya isnad edilmektedir. Ayrıca bazı rivayetlerin hem Sünnî hem de Şiî kaynaklarda müştereken yer alması, erken dönem kıraat malzemesinin mezhepler üstü ortak bir rivayet havzasından beslendiğine işaret etmektedir. Araştırma, Resmu'l-Muṣḥaf'a aykırı kıraat

nakillerinin Kurʾân'ın anlam ve yorum dünyasına katkı sağlayan önemli tarihî veriler içerdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Kıraat, Resmu'l-Mushaf, Şâzz Kıraat, Yûnus Sûresi

Etik Beyan

Bu çalışma Doç. Dr. Orhan Güvel danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Muṣḥaf Ve Kırâ'âtuh Adlı Eser Bağlamında Sebʿu'ṭ-Ṭıvâl Sûrelerdeki Resmu'l-Mushaf'a Aykırı Kıraatlerin Tespit ve Tahlili" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.04.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	13. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Merve Şimşek. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Şimşek, Merve. "Mushaf ve Kırâ'âtuh Adlı Eser Bağlamında Yûnus Sûresindeki Resmu'l-Mushaf'a Aykırı Kıraatlerin Tespit ve Tahlili". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 148-151. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Identification and Analysis of Recitations Contrary to the Rasm al-Muṣḥaf in Sūrat Yūnus Within the Context of the Work Entitled Muṣḥaf and Qirāʾātuhū

Merve Şimşek

orcid.org/0009-0009-1605-4779 | 202321300016@ogr.oku.edu.tr

ror.org/03h8sa373

Korkut Ata University, Institute of Social Sciences, Department of Tafsīr, Osmaniye, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study identifies anomalous (shādhdh) qirāʾāt transmissions contrary to the rasm al-muṣḥaf (the ʿUthmānic orthography) within the framework of the contemporary compilation *al-Muṣḥaf wa-Qirāʾātuhū*, and examines them comparatively with the riwāya of Ḥafṣ b. Sulaymān from ʿĀṣim b. Bahdalah regarding Sūrat Yūnus. The study evaluates the grammatical structures of the aforementioned transmissions and their impact on the meaning of the verses.

Significance of the Research: Transmissions of qirāʾāt contrary to the rasm al-muṣḥaf are scattered throughout classical sources, and their systematic identification poses a significant challenge. The absence of an independent study in Turkish-language scholarship that holistically addresses these transmissions specifically in the context of Sūrat Yūnus enhances the significance of this work. Furthermore, the transmissions were not merely extracted from the compilation; rather, the relevant narrations were re-checked and verified against primary sources.

Aim of the Research: The purpose of this study is to identify the transmissions of qirāʾāt contrary to the rasm al-muṣḥaf regarding Sūrat Yūnus, to classify them according to the individuals to whom they are attributed, and to reveal their grammatical and semantic differences by comparing them with the riwāya of Ḥafṣ. Thus, the place of the aforementioned variants in the literature of tafsīr and qirāʾāt, and their contribution to the exegetical tradition, have been evaluated.

Method of the Research: The study utilises document analysis and descriptive analysis, which are qualitative research methods. All transmissions regarding Sūrat Yūnus in the work *al-Muṣḥaf wa-Qirāʾātuhū* were surveyed; the identified narrations were verified in terms of isnād (chain of transmission) and matn (text) by comparing them with classical sources. Subsequently, the different wordings were compared with the riwāya of Ḥafṣ, their grammatical structures were examined, and where deemed necessary, renderings (maʿānī) were provided to demonstrate the differences in meaning.

Main Findings of the Research: As a result of the examination, qirāʾāt transmissions contrary to the rasm al-muṣḥaf were identified regarding 16 verses in Sūrat Yūnus. It was determined that 12 of these directly affect the meaning of the verses, while 4 are in the nature of formal differences. It was observed that the majority of the transmissions affecting meaning are exegetical (tafsīrī) narrations and synonymous (tarādufī) readings. The transmissions are predominantly attributed to Ubayy b. Kaʿb, Ibn Masʿūd, Ibn ʿAbbās, and Abū al-Dardāʾ. Furthermore, the joint appearance of certain narrations in both Sunnī

and Shīʿī sources indicates that early qirāʾāt material drew from a common, trans-sectarian reservoir of transmission. The study demonstrates that qirāʾāt transmissions contrary to the rasm al-muṣḥaf contain important historical data that contribute to the semantic and exegetical world of the Qurʾān.

Keywords

Tafsīr, Qirāʾāt, Rasm Al-Muṣḥaf, Shādh Qirāʾāt, Sūrah Yūnus

Ethical Statement

This study is based on our ongoing master's dissertation entitled "Muṣḥaf ve Ḳırâʾâtuh Adlı Eser Bağlamında Sebʿu'ṭ-Ṭıvâl Sûrelerdeki Resmu'l-Mushaf'a Aykırı Kıraatlerin Tespit ve Tahlili" under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Orhan Güvel.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-04-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 13 - Sunday, 30 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Merve Şimşek. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Şimşek, Merve. "Identification and Analysis of Recitations Contrary to the Rasm al-Muṣḥaf in Sūrat Yūnus Within the Context of the Work Entitled Muṣḥaf and Qirāʾātuhū". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 148-151. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Kur'ân'ın Yahudilerle Yoğun Teması ve Bunun Nedenleri

Azime Doğan

orcid.org/0009-0004-3008-5348 | azimedogan5@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, Kur'ân-ı Kerîm'de en fazla zikredilen topluluk olan Yahudilerin bu denli geniş biçimde ele alınmasının nedenlerini ve amaçlarını tespit etmeye yöneliktir.

Araştırmanın Önemi: Kur'ân-ı Kerîm'de Yahudilerden "Yahudi" adıyla 19, "İsrailoğulları" adıyla 43, "Ehl-i kitap" adıyla 24 âyet-i kerimede yer verilmektedir. Bunların yanı sıra 340 adet âyetin açık ve doğrudan bir biçimde Yahudilerle ilgili olduğu görülmektedir. Yahudilere dolaylı olarak değinen âyetler, onlara gönderilen peygamberlere dair pasajlar ve Yahudilerle birlikte yaşanan olaylara ilişkin anlatımlar da hesaba katıldığında bu sayının Kur'ân-ı Kerîm'de kapsamlı bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu veriler söz konusu âyetlerin doğru biçimde anlaşılması ve yorumlanması meselesinin başlı başına bir araştırma konusu teşkil ettiğini göstermektedir.

Araştırmanın Amacı: Son ilahi kitap olması itibarıyla Kur'ân-ı Kerîm evrensel bir nitelik taşımakta ve hükümleri kıyamete kadar geçerliliğini korumaktadır. Bu temel özelliği doğrultusunda Kur'ân, kendisinden önceki ilahi kitapları tasdik edip tashih ettiği gibi o kitapların mensuplarını da söz, eylem ve davranış bakımından değerlendirip irdelemektedir. Bu durum hem Ehl-i Kitap hem de müminler için büyük bir öğüt ve rahmet niteliği taşımaktadır. Çalışmanın temel amacı, Ehl-i Kitap içinde yer alan Yahudilerin Kur'ân'da hangi konularda uyarıldığını, eleştirildiğini ve İslam'a davet edildiğini sistematik biçimde tespit etmektir.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmanın odak noktasını Yahudilerle ilgili âyetler oluşturduğundan temel başvuru kaynağı Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bu doğrultuda çeşitli tefsir eserlerine, âyetlerin nüzul sebeplerine ve âyetlerden istinbat edilmiş farklı manalara yer verilmiştir. Mukayese ve teyit maksadıyla Kitab-ı Mukaddes'e de başvurulmuş; konunun tarihsel ve dini arka planının aydınlatılması için tarih, siyer ve hadis literatüründen, Diyanet İslam Ansiklopedisi'nden ve çeşitli akademik çalışmalardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Kur'ân'ın Yahudilere ilişkin ayrıntılı bilgiler içermesi, onların dini konumlarından kaynaklanan istisnai bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu bilgiler aynı zamanda Yahudilerin hatalarını düzeltmeleri ve Müslümanların benzer tutumlardan kaçınmaları için bir uyarı işlevi taşımaktadır. Kur'ân'ın Yahudilere özel hitap biçimleri kullanması ise onların peygamber soyundan gelmeleri ve son ilahi vahye tanıklık etmiş olmalarıyla açıklanmakta; onlardan beklenen tutum vurgulanmaktadır. Ancak vahyin canlı tanıkları olmalarına karşın Hz. Peygamber'e iman etmemeleri ve inananlara

engel olmaya çalışmaları eleştirilmekte; bu tutumun günümüzde de sürdüğü ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Yahudiler, İsrâiloğulları, Ehl-i Kitap, Yahudileşme

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. M. Halil Çiçek danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Kur'ân-ı Kerîm'de Yahudilere Fazla Yer Verilmesinin Nedenleri" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	17.05.2026
Kabul Tarihi	14.07.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	13. Oturum - 30 Ağustos 2026 Pazar 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Azime Doğan. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Doğan, Azime. "Kur'ân'ın Yahudilerle Yoğun Teması ve Bunun Nedenleri". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 152-155. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Qur'ān's intensive engagement with the Jews and the reasons behind it

Azime Doğan

orcid.org/0009-0004-3008-5348 | azimedogan5@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Tafsīr, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study aims to identify the reasons and purposes behind the extensive treatment of Jews — the community most frequently mentioned in the Qurʾān.

Significance of the Research: In the Qurʾān, Jews are referred to by the designation "Yahūd" (Jews) in 19 verses, "Banū Isrāʾīl" (Children of Israel) in 43 verses, and "Ahl al-Kitāb" (People of the Book) in 24 verses. In addition, 340 verses are observed to be directly and explicitly related to Jews. When verses that refer to Jews indirectly, passages concerning the prophets sent to them, and accounts of events involving Jews are also taken into consideration, it becomes evident that the Qurʾān devotes a remarkably substantial portion of its content to this subject. These data demonstrate that the proper understanding and interpretation of these verses constitutes a significant research topic in its own right.

Aim of the Research: As the final divine scripture, the Qurʾān carries a universal character and its rulings remain valid until the Day of Judgment. A fundamental feature of the Qurʾān is that, in line with its nature, it both confirms and corrects the preceding divine scriptures, while also evaluating the adherents of those scriptures in terms of their words, actions, and conduct. This makes the Qurʾān both a source of great counsel and mercy for the People of the Book and for believers. The primary aim of this study is to systematically identify the issues on which the Jews among the People of the Book are warned, criticized, and invited to Islam in the Qurʾān.

Method of the Research: Since the study centres on verses concerning Jews, the primary reference source is the Qurʾān. Accordingly, various works of tafsīr, the occasions of revelation (asbāb al-nuzūl) of the verses, and different meanings derived (istinbāṭ) from the verses have been examined. The Bible was also consulted for purposes of comparison and verification. In addition, works from the fields of history, sīra, and ḥadīth literature, the Diyanet İslām Ansiklopedisi, and various academic studies were utilized to illuminate the historical and religious background of the subject.

Main Findings of the Research: The Qurʾān's inclusion of detailed information concerning the Jews is regarded as an exceptional feature arising from their religious status. This information also serves as a warning, encouraging the Jews to correct their errors and Muslims to avoid adopting similar attitudes. The Qurʾān's use of specific forms of address directed toward the Jews is explained by their descent from a line of prophets and their having witnessed the final divine revelation, thereby emphasizing the conduct expected of them. Nevertheless, despite having been direct witnesses to the revelation,

they are criticized for not believing in the Prophet Muḥammad and for attempting to prevent others from believing, and it is argued that this attitude continues to the present day.

Keywords

Tafsīr, Jews, Children of Israel, People of the Book, Judaization

Ethical Statement

This study is based on the master's thesis entitled "The Reasons for the Extensive Coverage of Jews in the Qurʾān," currently being conducted under the supervision of Prof. Dr. M. Halil Çiçek.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-17
Accepted	2026-07-14
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 13 - Sunday, 30 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Azime Doğan. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Doğan, Azime. "The Qur'ān's intensive engagement with the jews and the reasons behind it". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 152-155. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Stoacı Düşüncenin Rasyonel Tefsire İzdüşümleri: Fahreddin er-Râzî'nin Mefâtîhu'l-gayb'ında Logos, Erdem ve Sabır

Murat Aktepe

orcid.org/0000-0001-7164-0214 | murat.aktepe@asbu.edu.tr

ror.org/025y36b60

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, Helenistik felsefenin köklü ekollerinden biri olan Stoacılığın logos, erdem ve sabır kavramlarının, İslâm tefsir geleneğinin klasik dönem temsilcilerinden Faḫreddin er-Râzî'nin dirâyet tefsiri niteliğindeki *Mefâtîḥu'l-gayb* adlı eserindeki kavramsal ve yapısal izlerini konu edinmektedir. Araştırma, söz konusu izleri karşılaştırmalı hermenötik yöntemiyle incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Mevcut literatürde Faḫreddin er-Râzî'nin felsefeyle ilişkisi ağırlıklı olarak Aristocu, Yeni-Eflatuncu ve İbn Sînâcı gelenekler ekseninde ele alınmış; Stoacı düşüncenin onun tefsir pratiğindeki kavramsal ve yapısal izleri ise büyük ölçüde inceleme dışı kalmıştır. Oysa Stoacılık, tercümeler aracılığıyla İslâm dünyasına intikal eden Helenistik mirasın ayrılmaz bir damarını oluşturmakta; bu mirasın kelâm ve tefsir literatürüne nasıl eklemlendiği sorusu ise hâlâ tam anlamıyla yanıt bulamamış bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmaya yönelik bir girişim olarak İslâm düşünce tarihinde felsefe-tefsir ilişkisinin şimdiye kadar göz ardı edilmiş bir boyutuna ışık tutmayı hedeflemektedir. Râzî gibi kuşatıcı bir figürün rasyonel yorum geleneğinin yalnızca İbn Sînâcı ya da Aristocu kaynaklarla açıklanamayacağını, Stoacı izlerin de bu geleneğin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamış olabileceğini tartışmaya açması bakımından çalışma, alanına özgün ve doldurulmayı bekleyen bir katkı sunma iddiasını taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırma, Stoacı düşüncenin temel kavramları olan logos, erdem ve sabrın, tercümeler aracılığıyla İslâm dünyasına intikal eden Helenistik miras üzerinden Faḫreddin er-Râzî'nin *Mefâtîḥu'l-gayb* adlı tefsirinde kavramsal ve yapısal düzeyde nasıl iz bıraktığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, söz konusu kavramların İslâm düşüncesinin özgün diliyle nasıl yeniden yorumlandığını ve yeniden üretildiğini karşılaştırmalı hermenötik yöntemiyle analiz etmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Veri toplama ve analiz sürecinde doküman incelemesi, metin analizi ve karşılaştırmalı hermenötik yaklaşımdan yararlanılmıştır. İncelenen birincil kaynaklar iki ana eksen üzerinde şekillenmektedir: Stoacı gelenek adına Epiktetos'un *Encheiridion*'u, Marcus Aurelius'un *Düşünceler*'i ve H. von Arnim'in derlediği *Stoicorum Veterum Fragmenta*; İslâm tefsir geleneği adına ise Faḫreddin er-Râzî'nin *Mefâtîḥu'l-gayb*, *el-Metâlibu'l-Âliye* ve *Kitâbü'l-Erbaîn* adlı eserleri. İkincil kaynak olarak Richard Walzer'ın İslâm düşüncesindeki Yunan mirasına ilişkin çalışmaları ile kelâm ve felsefî tefsir tarihini ele alan güncel akademik araştırmalardan istifade edilmiştir. Analiz sürecinde Stoacı metinlerdeki kavramsal

çerçeve öncelikle kendi tarihsel ve felsefî bağlamı içinde tespit edilmiş; ardından Râzî'nin ilgili tefsir pasajlarıyla tematik paralellikler ve kavramsal dönüşümler ekseninde karşılaştırmalı bir okumaya tâbi tutulmuştur. Kuramsal çerçeve olarak Hans-Georg Gadamer'in hermenötik döngü ilkesinden ve metinlerarası anlam aktarımına ilişkin yorumbilim yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırmada dört temel sonuca ulaşılmıştır. İlk olarak, Kition'lu Zenon ve Khrysippos'un evreni kuşatan ilâhî aklı ifade eden logos tasarımının, Râzî'nin kevnî âyetleri yorumlarken başvurduğu "'âdetullah" ve "ilâhî hikmet" kavramlarıyla yapısal düzeyde örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu örtüşmeyle, Stoacı kozmolojik akıl tasarımının İslâm teolojisindeki ilâhî takdir ve kâinatın rasyonel düzeni anlayışıyla işlevsel bir zemin paylaştığına işaret edilmektedir. İkinci olarak, Râzî'nin Stoacı logos anlayışından beslenen rasyonel okuma biçiminin, naklî metni aklî ilkelerle uzlaştırma çabasında belirleyici bir işlev üstlendiği ve ẓâhir-bâtın gerilimini rasyonel argümanlarla çözme eğiliminin doğrudan beslendiği görülmüştür. Üçüncü olarak, Stoacılığın doğaya uygun erdemli yaşam ilkesinin, Râzî'nin nefsin arınması ve amelî yetkinliğe ilişkin yorumlarında yapısal bir karşılık bulduğu, dahası bu karşılığın salt kavramsal bir benzeşme olmanın ötesine geçerek ahlâkî pratiğe dair ortak bir zemine işaret ettiği saptanmıştır. Son olarak, Zenon ve Khrysippos'tan itibaren Erken Stoacılığın kader anlayışının temel kavramı olan heimarmene'nin (εἱμαρμένη), Roma Stoacılığında fatum karşılığıyla Epiktetos ve Marcus Aurelius'un dayanıklılık öğretisine de zemin oluşturduğu; bu anlayışın er-Râzî'nin kaza-kader pasajlarında insan iradesini rasyonel bir teslimiyetle harmanlayan sabır yorumuyla içerik düzeyinde örtüştüğü ortaya konmuştur. Tüm bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, er-Râzî'nin tefsirinin, Stoacı kavramsal mirasın İslâm teolojisine eklemlenerek dönüştürüldüğü ve yeniden üretildiği melez bir entelektüel zemin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Faḫreddin Er-Râzî, Stoacılık, Mefâtîḥu'l-gayb, Logos, Erdem, Sabır

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	13.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	14. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 14.00-15.20
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Aktepe, Murat. "Stoacı Düşüncenin Rasyonel Tefsire İzdüşümleri: Fahreddin er-Râzî'nin Mefâtîhu'l-gayb'ında Logos, Erdem ve Sabır". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 156-161. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Reflections of Stoic Thought in Rational Tafsīr: Logos, Virtue, and Patience in Fakhr Al-Dīn Al-Rāzī's Mafātīḥ Al-ghayb

Murat Aktepe

orcid.org/0000-0001-7164-0214 | murat.aktepe@asbu.edu.tr

murat.aktepe@asbu.edu.tr

Social Sciences University of Ankara, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study takes as its subject the conceptual and structural traces of the Stoic concepts of logos, virtue, and patience (ṣabr)—Stoicism being one of the foundational schools of Hellenistic philosophy—within Fakhr al-Dīn al-Rāzī's *Mafātīḥ al-ghayb*, a dirāya-based tafsīr representative of the classical period of the Islamic exegetical tradition. The research examines these traces through a comparative hermeneutical method.

Significance of the Research: In the existing literature, Fakhr al-Dīn al-Rāzī's relationship with philosophy has predominantly been addressed within the axes of the Aristotelian, Neoplatonic, and Avicennian traditions, whereas the conceptual and structural traces of Stoic thought within his exegetical practice have largely remained outside the scope of examination. Yet Stoicism constitutes an integral vein of the Hellenistic heritage transmitted to the Islamic world through translations, and the question of how this heritage became articulated within the literature of kalām and tafsīr continues to persist as an issue that has not yet found a fully satisfactory answer. As an attempt to fill this gap, the present study aims to shed light on a hitherto neglected dimension of the relationship between philosophy and exegesis in the history of Islamic thought. By opening for discussion the possibility that the rational exegetical tradition of a comprehensive figure such as al-Rāzī cannot be accounted for solely through Avicennian or Aristotelian sources, and that Stoic traces may also have played a decisive role in shaping this tradition, the study claims to offer a distinctive and much-needed contribution to its field.

Aim of the Research: This research aims to demonstrate how the fundamental Stoic concepts of logos, virtue, and patience (ṣabr) left their traces at the conceptual and structural level within Fakhr al-Dīn al-Rāzī's tafsīr *Mafātīḥ al-ghayb*, through the Hellenistic heritage transmitted to the Islamic world by means of translations. In this respect, the study seeks to analyze, through a comparative hermeneutical method, how these concepts were reinterpreted and reproduced within the distinctive language of Islamic thought.

Method of the Research: This research adopts a qualitative research method. Document review, textual analysis, and a comparative hermeneutical approach were employed in the process of data collection and analysis. The primary sources examined are structured along two main axes: on behalf of the Stoic tradition, Epictetus's *Encheiridion*, Marcus Aurelius's *Meditations*, and H. von Arnim's compilation *Stoicorum Veterum Fragmenta*; on behalf of the Islamic exegetical tradition, Fakhr al-Dīn al-Rāzī's *Mafātīḥ al-ghayb*, *al-Maṭālib al-ʿāliya*, and *Kitāb al-Arbaʿīn*. As secondary sources, Richard Walzer's studies on the Greek heritage within Islamic thought and recent academic research addressing the history of

kalām and philosophical exegesis were utilized. In the process of analysis, the conceptual framework within the Stoic texts was first identified within its own historical and philosophical context, and subsequently subjected to a comparative reading with al-Rāzī's relevant exegetical passages along the axes of thematic parallels and conceptual transformations. As a theoretical framework, Hans-Georg Gadamer's principle of the hermeneutical circle and hermeneutical approaches concerning the transmission of meaning across texts were utilized.

Main Findings of the Research: Four main findings were reached in the research. First, it was determined that the conception of logos articulated by Zeno of Citium and Chrysippus, expressing the divine reason pervading the universe, corresponds at a structural level with the concepts of ʿādat Allāh and divine wisdom (al-ḥikma al-ilāhiyya) to which al-Rāzī resorts in interpreting the cosmic verses (āyāt kawniyya). This correspondence indicates that the Stoic conception of cosmological reason shares a functional grounding with the understanding of divine decree and the rational order of the universe within Islamic theology. Second, it was observed that al-Rāzī's rational mode of reading, nourished by the Stoic conception of logos, assumes a decisive function in his effort to reconcile the transmitted text with rational principles, and that his tendency to resolve the tension between the literal (ẓāhir) and the esoteric (bāṭin) through rational argumentation is directly sustained by this mode of reading. Third, it was established that the Stoic principle of a virtuous life in accordance with nature finds a structural counterpart in al-Rāzī's interpretations concerning the purification of the soul and practical perfection, and moreover that this counterpart extends beyond a merely conceptual resemblance to indicate a shared grounding in moral practice. Finally, it was demonstrated that heimarmenē (εἱμαρμένη), the foundational concept of fate in Early Stoic thought since Zeno and Chrysippus, which corresponds to fatum in Roman Stoicism and underlies the doctrine of endurance in Epictetus and Marcus Aurelius, converges at the level of content with al-Rāzī's interpretation of patience (ṣabr) in his passages on qaḍāʾ and qadar, an interpretation that blends human will with rational submission. When all these findings are considered together, it is concluded that al-Rāzī's tafsīr constitutes a hybrid intellectual ground in which the Stoic conceptual heritage is articulated with, transformed within, and reproduced through Islamic theology.

Keywords

Tafsīr, Fakhr al-Dīn al-Rāzī, Stoicism, Mafātīḥ Al-ghayb, Logos, Virtue, Patience

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-13
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs

Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 14 - Monday, 31 August 2026 14.00-15.20
Copyright	© 2026 Murat Aktepe. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Aktepe, Murat. "The Reflections of Stoic Thought in Rational Tafsīr: Logos, Virtue, and Patience in Fakhr Al-Dīn Al-Rāzī's Mafātīḥ Al-ghayb". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 156-161. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin Tefsirinde Sosyokültürel Bozulma ve Eleştirel Söylem

Zehra Yılmaz

orcid.org/0000-0001-6193-5158 | zuheyrun42@gmail.com

ror.org/013s3zh21

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Ali Akpınar

orcid.org/0000-0001-5188-3884 | aakpinar@erbakan.edu.tr

ror.org/013s3zh21

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Tefsir Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, Endülüs'ün önemli âlimlerinden olan Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin (öl. 543/1148) Ahkâmu'l-Kur'ân'ında, toplumda gözlemlediği birtakım sosyokültürel bozulmalara yönelik tespitlerini ve eleştirel söylemlerini konu edinmektedir.

Araştırmanın Önemi: Klasik tefsir literatürüne dair yapılan araştırmalarda, genellikle metin veya müfessir merkezli çalışmalara ağırlık verildiği; tefsir metinleri ile müfessirin sosyal bağlamı arasındaki ilişkinin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu araştırma, müfessirin yaşadığı çevrenin âyetlere yaklaşımına doğrudan etki ettiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı: Çalışmanın amacı, İbnü'l-Arabî'nin tefsirinde yer verdiği toplumsal bozulmaya dair tespitlerini ve eleştirel söylemlerini inceleyerek, onun tefsir faaliyetinin salt rivayetlerle ve ahkama dair meselelerle sınırlı olmadığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda, müfessirin âyeti yorum süreci ile toplumun sosyokültürel bağlamı arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu göstermeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada, metodolojik olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup İbnü'l-Arabî'nin Ahkâmu'l-Kur'ân'ı esas alınmıştır. Müfessirin bazı âyet yorumları incelenerek dönemine dair tenkit ve tavsiyeleri, yaşadığı tarihi arka planla birlikte değerlendirilerek analiz edilmiştir. İbnü'l-Arabî'nin tefsirinde, döneminde gözlemlediği ahlakî ve dinî zafiyetlere dair birçok değerlendirmesi bulunmaktadır. Çalışmanın kapsamının sınırlı olması sebebiyle yalnızca toplumsal düzeyde yaygınlaşan bazı batıl inanış ve bid'atlere yönelik tenkitleri, "mütezehhid" olarak nitelendirdiği dindarlık tipine yönelik eleştirisi ve toplumun eğitim anlayışı ile ilim metoduna yönelik tenkitleri üzerinde yoğunlaşılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Sonuç olarak İbnü'l-Arabî'nin genellikle ahkam ağırlıklı olarak değerlendirilen tefsirinin, ahkama dair konularla sınırlı kalmadığı; âyet yorumlarının müfessirin içinde bulunduğu sosyokültürel bağlamla sıkı bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. İbnü'l-Arabî'nin bazı âyetleri yorumlarken, âyeti nüzûl döneminden kendi bağlamına taşıyarak toplumdaki yanlış inanış ve uygulamalara dikkat çektiği ve eleştirel bir söylem geliştirdiği görülmüştür. Nitekim o, kimi zaman toplumda

gördüğü yanlış dindarlık anlayışına karşı sert eleştiriler yöneltmiş, kimi zaman da eğitim anlayışı ve ilim tahsili çerçevesinde tasvip etmediği konularda değişime yönelik tavsiyelerde bulunmuştur. Bu durum, müfessirin toplumda gözlemlediği yanlışlara duyarsız kalmadığını; sosyokültürel bağlamın bu yönüyle müfessirin yorum sürecini etkilediğini göstermektedir. Böylelikle tefsir faaliyetinin, sadece âyette kastedilen manayı tespit etmeye yönelik pasif bir süreç olmadığı; müfessirin yaşadığı dönemin meselelerini yansıttığı aktif bir yorum alanı olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışma sonucunda, Ahkâmu'l-Kur'ân'ın, Kur'ân âyetlerinin yorumunu ihtiva eden bir metin olmasının yanı sıra, aynı zamanda kaleme alındığı dönemin sosyal görünümüne dair okura fikir veren bir kaynak niteliğinde olduğu tespit edilmiştir. Bu yönüyle çalışma, klasik tefsir metinlerinin sadece lafzî düzeyde değil yazıldığı tarihsel arka plan dikkate alınarak değerlendirilmesinin önemine işaret etmekte ve bu çerçevede bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, Eleştirel Söylem, Yorum, Sosyokültürel Bozulma

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. Ali Akpınar danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Sosyokültürel Bağlamın Tefsire Yansımaları: Ebû Bekir İbnü'l-Arabî Örneği" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Konya: Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2026).

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	14.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Tefsir - Kıraat
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	14. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 14.00-15.20
Telif Hakkı	© 2026 Zehra Yılmaz - Ali Akpınar. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Yılmaz, Zehra - Akpınar, Ali. "Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin Tefsirinde Sosyokültürel Bozulma ve Eleştirel Söylem". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 162-165. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Sociocultural Degeneration and Critical Discourse in Abū Bakr Ibn Al-ʿArabī's Qurʾānic Commentary

Zehra Yılmaz

orcid.org/0000-0001-6193-5158 | zuheyrun42@gmail.com

ror.org/013s3zh21

Necmettin Erbakan University, Institute of Social Sciences, Department of Tafsīr, Konya, Türkiye

Ali Akpınar

orcid.org/0000-0001-5188-3884 | aakpinar@erbakan.edu.tr

ror.org/013s3zh21

Necmettin Erbakan University, Department of Tafsīr Studies, Konya, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the observations and critical discourse of Abū Bakr Ibn al-ʿArabī (d. 543/1148), one of the prominent scholars of al-Andalus, regarding various forms of sociocultural degeneration that he identified in society, as reflected in his Aḥkām al-Qurʾān.

Significance of the Research: Research on classical Qurʾānic exegesis has predominantly focused on either the exegetical text or the exegete, while the relationship between exegetical works and the exegete's sociocultural context has not been adequately explored. By demonstrating that the social environment in which the exegete lived directly shaped his interpretation of the Qurʾānic verses, this study contributes to a more contextual understanding of classical tafsīr.

Aim of the Research: The aim of this study is to examine Ibn al-ʿArabī's observations of social degeneration and his critical discourse as presented in Aḥkām al-Qurʾān, thereby demonstrating that his exegetical activity was not confined solely to transmitted reports (riwāyāt) and legal issues (aḥkām). In this context, the study seeks to demonstrate the close relationship between the exegete's interpretation of the Qurʾānic verses and the sociocultural context of the society in which he lived.

Method of the Research: This study adopts a qualitative research methodology, with Ibn al-ʿArabī's Aḥkām al-Qurʾān serving as its primary source. Selected interpretations of Qurʾānic verses are examined, and the exegete's criticisms and recommendations concerning his own period are analyzed in light of the historical context in which he lived. Ibn al-ʿArabī's commentary contains numerous observations on the moral and religious shortcomings that he identified in his society. Given the limited scope of the study, the analysis focuses exclusively on his critiques of certain superstitious beliefs and religious innovations (bidʿah) that had become widespread in society, his criticism of the type of piety that he characterizes as "mutazahhid", and his critiques of prevailing approaches to education and scholarly methodology.

Main Findings of the Research: The findings of this study indicate that Ibn al-ʿArabī's Aḥkām al-Qurʾān, generally regarded as a commentary focusing primarily on legal rulings (aḥkām), is not confined to legal issues. Rather, his interpretations of the Qurʾānic verses

are closely related to the sociocultural context in which he lived. The analysis shows that, in interpreting certain verses, Ibn al-ʿArabī related them to the social context of his own time, drawing attention to erroneous beliefs and practices prevalent in society and developing a critical discourse in response to them. At times, he directed severe criticism toward forms of religiosity that he regarded as misguided, while at other times he offered recommendations concerning prevailing approaches to education and scholarly learning. These findings demonstrate that the exegete did not remain indifferent to the problems he observed in society and that the sociocultural context influenced his interpretive activity. Accordingly, Qurʾānic exegesis emerges not merely as a passive process of identifying the intended meaning of the verses, but also as an interpretive activity that reflects the social realities of the exegete's own time. Furthermore, the study shows that Aḥkām al-Qurʾān is not only a work of Qurʾānic exegesis but also an important source that provides insight into the social conditions of the period in which it was composed. In this respect, the study emphasizes the importance of evaluating classical tafsīr works not only at the textual level but also in light of the historical context in which they were written, thereby offering a contextual perspective.

Keywords

Tafsīr, Abū Bakr Ibn Al-ʿArabī, Critical Discourse, Qurʾānic Interpretation, Sociocultural Degeneration

Ethical Statement

This study was prepared based on the doctoral thesis titled "Reflections of the Sociocultural Context on Tafsīr: The Case of Abū Bakr Ibn al-ʿArabī" which is being conducted under the supervision of Prof. Dr. Ali AKPINAR (Konya: Necmettin Erbakan University, Doctoral Dissertation, 2026).

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-14
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Tafsīr - Qirāʾah
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 14 - Monday, 31 August 2026 14.00-15.20
Copyright	© 2026 Zehra Yılmaz - Ali Akpınar. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Yılmaz, Zehra - Akpınar, Ali. "Sociocultural Degeneration and Critical Discourse in Abū Bakr Ibn Al-ʿArabī's Qurʾānic Commentary". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 162-165. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Allah ile Şeytan Diyaloglarının Tefsiri Bağlamında Kötülük Problemi: İrade, İmtihan ve Ahlâkî Sorumluluk

Büşra Kınalı

orcid.org/0009-0009-7473-123X | busrakinali19@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu bildirinin konusu, Kur'ân'da Allah ile Şeytan arasında geçen diyalogların tefsir ilmi bağlamında kötülük problemi açısından incelenmesidir. Çalışmada İblîs'in secde emrine karşı çıkışı, üstünlük iddiası, mühlet talebi, insanı saptırma vaadi; kötülüğün mahiyeti, insanın özgür tercihi ve imtihan bilinciyle ilişkisi bakımından değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Önemi: Kötülük problemi, Allah'ın mutlak kudreti ve adaleti ile dünyadaki kötülüklerin varlığı arasındaki ilişkinin nasıl anlaşılacağı sorusu etrafında şekillenen temel bir teolojik meseledir. Kur'ân'da Allah ile Şeytan arasında geçen diyaloglar bu meseleye, kötülüğün kaynağını Allah'a nispet eden değil, insanın iradesini ve sorumluluğunu görünür kılan sınırlı bir imtihan alanı olarak sunması bakımından dikkat çekici bir katkı sağlamaktadır. Bu nedenle konu, tefsir ilminin yanında kelâmın kader, cebr-ihtiyar ve insan fiilleri tartışmalarıyla da doğrudan ilişkilidir.

Araştırmanın Amacı: Çalışmanın amacı, Allah–Şeytan diyaloglarında kötülük probleminin hangi kavramsal çerçeve içinde anlamlandırıldığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Şeytan'ın insan üzerindeki etkisinin sınırları, insanın çağrı ve telkin karşısındaki tercih sorumluluğu, İblîs'in kibir temelli isyanı ve Hz. Âdem'in tövbesi, tefsir merkezli bir yaklaşımla ele alınacaktır. Böylece kötülük probleminin, irade ve ahlâkî bilinçle aşılması gereken bir imtihan zemini olduğu gösterilecektir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; doküman incelemesi, metin analizi ve tematik karşılaştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Bakara, A'râf, Hicr, İsrâ, Kehf, Tâhâ, Sâd ve İbrâhîm sûrelerinde yer alan ilgili âyetler Kur'ân bütünlüğü içinde incelenmiş; klasik tefsir kaynakları ile çağdaş tefsir kaynaklarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Kur'ân'da şeytan, insanı zorlayan mutlak bir fail değil; çağıran, telkin eden ve aldatmaya çalışan sınırlı bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Bu nedenle kötülük problemi, insanın sorumluluğunu ortadan kaldırmamakta, özgür tercihin ve ahlâkî imtihanın ortaya çıktığını göstermektedir. Bu yönüyle Allah ile şeytan

diyalogları, kötülük problemine ilahi merkezli değil, bilinç, irade ve sorumluluk merkezli Kur'ânî bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kur'an, Allah ile Şeytan Arasındaki Diyaloglar, Kötülük Problemi, Özgür İrade, İmtihan, Ahlaki Sorumluluk, Kur'an Tefsiri

Etik Beyan

Bu çalışma Prof. Dr. M. Halil Çiçek danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Kur'ân-ı Kerîm'de Allah ile Şeytan Arasında Geçen Diyalogların Tespiti ve Tarihsel Süreçte Yansımaları" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	13.05.2026
Kabul Tarihi	14.07.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Din Psikolojisi
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	14. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 14.00-15.20
Telif Hakkı	© 2026 Büşra Kınalı. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Kınalı, Büşra. "Allah ile Şeytan Diyaloglarının Tefsiri Bağlamında Kötülük Problemi: İrade, İmtihan ve Ahlâkî Sorumluluk". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 166-169. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Problem of Evil in the Context of the Exegesis of the Dialogues Between God and Satan: Free Will, Trial, and Moral Responsibility

Büşra Kınalı

orcid.org/0009-0009-7473-123X | busrakinali19@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Tafsīr, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This paper examines the dialogues between God and Satan in the Qurʾān within the framework of Qurʾānic exegesis and in relation to the problem of evil. It analyses Iblīs's refusal to obey the command to prostrate, his claim of superiority, his request for respite, and his pledge to lead human beings astray. These themes are evaluated in relation to the nature of evil, human free choice, and the concept of trial.

Significance of the Research: The problem of evil is a fundamental theological question concerning how the existence of evil in the world can be understood in relation to God's absolute power and justice. The dialogues between God and Satan in the Qurʾān offer a significant perspective on this question by presenting evil not as something that negates human agency, but within a limited sphere of trial in which human will and responsibility become manifest. The subject is therefore directly related not only to Qurʾānic exegesis but also to theological debates in kalām concerning divine decree (qadar), compulsion and free will (jabr and ikhtiyār), and human acts.

Aim of the Research: This study aims to identify the conceptual framework through which the problem of evil is addressed in the dialogues between God and Satan. In this context, it examines the limits of Satan's influence over human beings, human responsibility in responding to satanic invitation and suggestion, Iblīs's rebellion rooted in arrogance, and the repentance of Ādam from a tafsīr-centred perspective. The study thus seeks to demonstrate that the problem of evil is presented as part of a sphere of trial in which human will and moral consciousness play a central role.

Method of the Research: The study adopts a qualitative research approach and employs document analysis, textual analysis, and thematic comparison. The relevant verses in Sūrat al-Baqara, al-Aʿrāf, al-Ḥijr, al-Isrāʾ, al-Kahf, Ṭā Hā, Ṣād, and Ibrāhīm are examined within the broader context and coherence of the Qurʾān. The study also draws on both classical and contemporary works of Qurʾānic exegesis.

Main Findings of the Research: In the Qurʾān, Satan is depicted not as an absolute agent who coerces human beings, but as a limited being who invites, suggests, and attempts to deceive. Consequently, the problem of evil does not eliminate human responsibility; rather, it reveals the emergence of free choice and moral trial. In this respect, the dialogues

between God and Satan offer a Qurʾānic perspective on the problem of evil that is centred not on divine causation but on consciousness, will, and responsibility.

Keywords

Qurʾān, Dialogues Between God and Satan, Problem of Evil, Free Will, Trial, Moral Responsibility, Qurʾānic Exegesis

Ethical Statement

This study is based on the master's thesis entitled "The Identification of the Dialogues between God and Satan in the Qurʾān and Their Reflections throughout the Historical Process," currently being conducted under the supervision of Prof. Dr. M. Halil Çiçek.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-05-13
Accepted	2026-07-14
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Psychology of Religion
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 14 - Monday, 31 August 2026 14.00-15.20
Copyright	© 2026 Büşra Kınalı. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Kınalı, Büşra. "The Problem of Evil in the Context of the Exegesis of the Dialogues Between God and Satan: Free Will, Trial, and Moral Responsibility". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 166-169. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Câhiliye Şiirinin Orijinalliği Tartışmaları: Tâhâ Hüseyin'in Metodolojisi ve İntihal İddiaları

Büşra Gürpınar

orcid.org/0000-0002-1317-235X | 205221402@ybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Tâhâ Hüseyin'in *Fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî* adlı eseri, modern Arap edebiyatı incelemelerinin odağına yerleşerek telif edildiği tarihten (1926) günümüze kadar etkisini sürdüren hararetli tartışmalara sebep olmuştur. Bu çalışmanın konusunu, müellifin Câhiliye şiirinin doğruluğuna ve güvenilirliğine yönelttiği eleştiriler ile bu eleştirilerin dayandığı temel gerekçeler oluşturmaktadır.

Araştırmanın Önemi: Câhiliye dönemine ait edebî mirasın güvenilirliği meselesi salt edebî bir tartışma olmanın ötesinde, dönemin tarihî, dinî ve sosyal yapısıyla da doğrudan ilişkilidir. Yazarın şiir uydurma faaliyetleri bağlamında öne sürdüğü siyasî çekişmeler, kabile kavgaları, dinî sebepler ve Şu'ûbiyye hareketi gibi dış faktörlerin analizi, ilgili dönemin tarihsel arka planını aydınlatması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Tâhâ Hüseyin'in Câhiliye şiirine dair iddialarını derli toplu bir şekilde sunan bu çalışma, konuya daha bütüncül bir perspektif kazandırmayı ve alan literatürüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, yazarın şiirlerin şifâhî aktarımı, lehçe farklılıklarını yansıtmaması, şiirlerdeki ortak dil problemi ve Kur'ân-ı Kerîm ile olan benzerlikleri üzerinden kurduğu mantığı çözümlemek çalışmanın temel hedeflerindendir.

Araştırmanın Yöntemi: Mezkûr hedefleri gerçekleştirmek için çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Temel kaynak olarak müellifin bu konudaki görüşlerini ve argümanlarını kaleme aldığı *Fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî* adlı eseri merkeze alınmıştır. Yazarın argümanları klasik rivayet kültürüyle karşılaştırılarak metin analizi yoluyla objektif bir şekilde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Yapılan bu incelemeler sonucunda, Tâhâ Hüseyin'in iddialarının büyük bir kısmını edebî bir temelden ziyade, tarihsel gerçeklerle şifâhî aktarım arasındaki tutarsızlıklara dayandırdığı tespit edilmiştir. İncelemeler neticesinde yazarın, şiir intihali sorununun merkezinde kabilecilik, siyasî kavgalar ve dinî meşruiyet arayışlarının yer aldığını savunduğu, râvilerin rivayet kusurlarını ise bu durumu derinleştiren bir etken olarak gördüğü anlaşılmıştır. Ancak yazarın zaman zaman kendi ön kabullerini doğrulamak adına bazı tarihsel hakikatleri gölgelediği ve kendi içinde çelişkilere düşerek metodolojik zaaflar sergilediği de görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçlar, Tâhâ Hüseyin'in iddialarını mutlak doğru kabul etmekten ziyade, onun eleştiri yöntemini,

dönemin edebî mirasına yaklaşımını ve çelişkilerini objektif bir biçimde anlamamıza imkân tanımaktadır.

Anahtar Kelimeler

Arap Dili ve Belagati, Tâhâ Hüseyin, Fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî, Câhiliye Şiiri, İntihal

Etik Beyan

Bu çalışma Doç. Dr. Muhammet Mücahit Asutay danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Tâhâ Hüseyin'in Câhiliye Şiirinin Mevsûkiyeti Meselesine Bakışı ve Ona Yöneltilen Eleştiriler" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Arap Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	15. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Büşra Gürpınar. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Gürpınar, Büşra. "Câhiliye Şiirinin Orijinalliği Tartışmaları: Tâhâ Hüseyin'in Metodolojisi ve İntihal İddiaları". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 170-173. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Debates on the Authenticity of Pre-Islamic Poetry: Ṭāhā Ḥusayn's Methodology and Claims of Fabrication

Büşra Gürpınar

orcid.org/0000-0002-1317-235X | 205221402@ybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Graduate School of Social Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: Ṭāhā Ḥusayn's work titled *Fī al-shiʿr al-jāhilī* has positioned itself at the center of modern Arabic literature studies, sparking heated debates that have maintained their impact from its publication in 1926 to the present day. The focus of this study is the criticisms directed by the author against the authenticity and reliability of pre-Islamic poetry, as well as the fundamental justifications upon which these criticisms are based.

Significance of the Research: The issue of the reliability of the pre-Islamic literary heritage transcends a mere literary debate; it is directly connected to the historical, religious, and social dynamics of the period. The analysis of external factors such as political rivalries, tribal conflicts, religious motives, and the Shuʿūbiyya movement, which the author asserts in the context of poetry fabrication, is of great significance for illuminating the historical context of the period.

Aim of the Research: This study, which systematically presents Ṭāhā Ḥusayn's assertions regarding pre-Islamic poetry, aims to provide a more holistic perspective on the subject and contribute to the relevant literature. Accordingly, one of the primary objectives of this study is to analyze the rationale the author constructs based on the oral transmission of the poems, their failure to reflect dialectal variations, the issue of a common language within the poetry, and their similarities to the Qurʾān.

Method of the Research: To achieve the aforementioned objectives, document analysis, a qualitative research method, was employed in this study. The author's work titled *Fī al-shiʿr al-jāhilī*, in which he articulated his views and arguments on this subject, was taken as the primary source. The author's arguments were objectively evaluated through textual analysis by comparing them with the classical oral transmission tradition.

Main Findings of the Research: As a result of these examinations, it was determined that Ṭāhā Ḥusayn based a significant portion of his claims on the inconsistencies between historical realities and oral transmission, rather than on a purely literary foundation. The findings revealed that the author argues tribalism, political conflicts, and the search for religious legitimacy are at the core of the poetry fabrication problem, and he regards the transmission flaws of the transmitters as a factor exacerbating this situation. However, it was also observed that the author occasionally obscured certain historical facts to validate his own preconceptions, exhibiting methodological weaknesses by falling into internal contradictions. These conclusions, rather than accepting Ṭāhā Ḥusayn's claims as absolute

truth, allow us to objectively understand his critical method, his approach to the literary heritage of the era, and his inherent contradictions.

Keywords

Arabic Language and Rhetoric, Ṭāhā Ḥusayn, Fī Al-shiʿr Al-jāhilī, Pre-Islamic Poetry, Fabrication

Ethical Statement

This study has been prepared based on our ongoing doctoral dissertation titled "Taha Hussein's Perspective on the Authenticity of Pre-Islamic Poetry and the Criticisms Directed at Him" conducted under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Muhammet Mücahit Asutay.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Arabic Language and Literature
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 15 - Monday, 31 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Büşra Gürpınar. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Gürpınar, Büşra. "Debates on the Authenticity of Pre-Islamic Poetry: Ṭāhā Ḥusayn's Methodology and Claims of Fabrication". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 170-173. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Erken Abbâsî Dönemi Arap Edebî Tenkidinde Dil Âlimlerinin Rolü

Malik Çalık

orcid.org/0000-0002-7755-5317 | mlkclk83@gmail.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagati Anabili Dalı, Ankara, Türkiye

Abdullah Hacibekiroğlu

orcid.org/0000-0002-1495-9728 | ahacibekiroglu@aybu.edu.tr

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu araştırma, Erken Abbâsî döneminde Arap edebiyatı tenkidinin fıtrî beğeniye dayalı değerlendirmelerden uzaklaşarak dil âlimlerinin gramer, sözlük ve sentaks merkezli yaklaşımlarıyla daha kurallı bir filolojik tenkit faaliyetine dönüşme sürecini Arap dili ve belagatı bağlamında incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Bu süreç, klasik Arap edebiyatı tenkidinin anlık beğenilere dayalı yapısından daha nesnel ve ölçütlü bir zemine geçişini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Erken Abbâsî döneminde dilde bozulma endişesinin artması, şiir ve edebî metinlerin gramer, sözlük anlamı ve kullanım doğruluğu açısından değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Mevcut çalışmalarda bu dönem çoğunlukla genel edebiyat tarihi içinde ele alınırken, bu araştırma özellikle dil âlimlerinin kuralcı tenkit anlayışına ve bu anlayışın belagat düşüncesinin erken gelişimiyle ilişkisine odaklanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, filolojik tenkit ile belagat ilmi arasındaki bağlantının daha açık biçimde anlaşılmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı, Erken Abbâsî döneminde dil âlimlerinin edebî metinler üzerinde kurdukları filolojik otoriteyi ve kuralcı tenkit anlayışını incelemektir. Çalışma, dil âlimlerinin şiiri gramer ve sözlük kuralları çerçevesinde değerlendirmesinin Arap edebî tenkidinin gelişiminde nasıl bir işlev üstlendiği sorusundan hareket etmektedir. Bu çerçevede, kelimelerin sözlük anlamları, sentaktik yapıları ve bağlam içindeki kullanımlarına odaklanan bu yaklaşımın edebî değerlendirmeyi nasıl daha sistematik bir yapıya taşıdığını tespit etmek hedeflenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış; Erken Abbâsî dönemine ilişkin temel kaynaklar tarihsel bağlamı içinde doküman incelemesi yoluyla analiz edilmiştir. İSNAD atıf sisteminin benimsendiği araştırmada Abdülaziz Atîk'in *Târîhu'n-Nakdi'l-Edebî*, Tâhâ Ahmed İbrâhim'in *Târîhu'n-Nakdi'l-Edebî 'inde'l-'Arab* ve Ahmed eş-Şâyib'in *Usûsü'n-Nakdi'l-Edebî* adlı eserleri temel kaynaklar olarak kullanılmıştır. Erken Abbâsî dönemindeki lügaviyyûn ve nuhâtın tenkit pratikleri karşılaştırmalı metin analizi

yoluyla incelenmiş; elde edilen bulgular, nahiv ve lafız merkezli değerlendirmelerin belagat düşüncesine etkisi açısından yorumlanmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Yapılan inceleme sonucunda, Erken Abbâsî döneminde dil âlimlerinin kuralcı filolojik yaklaşımlarının yalnızca edebiyatı sınırlayan bir tutum olarak değerlendirilemeyeceği görülmüştür. Bu yaklaşımlar, dilde bozulma endişesine karşı edebî metinlerin daha güvenilir ve ölçütlü biçimde değerlendirilmesine katkı sağlamıştır. Dil âlimlerinin şiiri sentaks, irab, sözlük anlamı ve kullanım doğruluğu çerçevesinde incelemeleri, edebî tenkidin fıtrî beğeniye dayalı yapısından daha sistematik bir zemine geçmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca bu çözümlemelerin, klasik Arap belagatinde anlamın bağlam içindeki kuruluşunu ele alan yaklaşımlar için erken bir teorik zemin oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Arap Dili ve Belagatı, Arap Edebiyatı, Edebî Tenkit, Dilbilimsel Tenkit, Dilbilimciler, Metin Tenkidi, Belagat Kuramları

Etik Beyan

Bu çalışma Doç. Dr. Abdullah Hacibekiroğlu danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Edebî Tenkit Çalışmalarının Belagat İlminin Gelişimine Katkıları" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.11.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Arap Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	15. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Malik Çalık - Abdullah Hacibekiroğlu. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Çalık, Malik - Hacibekiroğlu, Abdullah. "Erken Abbâsî Dönemi Arap Edebî Tenkidinde Dil Âlimlerinin Rolü". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 174-177. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Role of Linguists in Arabic Literary Criticism During the Early ʿAbbāsid Period

Malik Çalık

orcid.org/0000-0002-7755-5317 | mlkclk83@gmail.com
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Arabic Language and Rhetoric, Ankara, Türkiye

Abdullah Hacibekiroğlu

orcid.org/0000-0002-1495-9728 | ahacibekiroglu@aybu.edu.tr
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of Arabic Language and Rhetoric, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This research examines, within the context of Arabic language and rhetoric, the process by which Arabic literary criticism in the Early ʿAbbāsid period moved away from evaluations based on innate taste and developed into a more rule-based form of philological criticism through the approaches of linguists centered on grammar, lexicon, and syntax.

Significance of the Research: This process is significant because it shows the transition of classical Arabic literary criticism from a structure based on spontaneous judgments to a more objective and criteria-based foundation. In the Early ʿAbbāsid period, growing concerns about linguistic corruption made it necessary to evaluate poetry and literary texts in terms of grammar, lexical meaning, and correctness of usage. While existing studies usually discuss this period within the general framework of literary history, this research specifically focuses on the rule-based critical approach of linguists and its relationship with the early development of rhetorical thought. In this respect, the study aims to contribute to a clearer understanding of the relationship between philological criticism and the science of rhetoric.

Aim of the Research: In this regard, the main aim of the research is to examine the philological authority established by linguists over literary texts in the Early ʿAbbāsid period and their rule-based critical approach. The study proceeds from the question of what function the evaluation of poetry by linguists within the framework of grammar and lexical rules played in the development of Arabic literary criticism. In this context, it aims to determine how this approach, which focuses on the lexical meanings, syntactic structures, and contextual uses of words, carried literary evaluation into a more systematic structure.

Method of the Research: A qualitative research method was used in the study, and the main sources related to the Early ʿAbbāsid period were analyzed within their historical context through document analysis. In the research, which adopts the ISNAD citation system, the works of ʿAbd al-ʿAzīz ʿAtīq, *Tārīkh al-naqd al-adabī*; Ṭāhā Aḥmad Ibrāhīm, *Tārīkh al-naqd al-adabī ʿinda al-ʿArab*; and Aḥmad al-Shāyib, *Uṣūl al-naqd al-adabī*, were used as the

main sources. The critical practices of the lughawiyyūn and nuḥāt in the Early ʿAbbāsid period were examined through comparative textual analysis, and the findings were interpreted in terms of the effects of naḥw- and wording-centered evaluations on rhetorical thought.

Main Findings of the Research: As a result of the analysis, it was observed that the rule-based philological approaches of linguists in the Early ʿAbbāsid period cannot be regarded merely as an attitude that restricted literature. These approaches contributed to a more reliable and criteria-based evaluation of literary texts in response to concerns about linguistic corruption. The examination of poetry by linguists within the framework of syntax, iʿrāb, lexical meaning, and correctness of usage helped Arabic literary criticism move from a structure based on innate taste to a more systematic foundation. It was also concluded that these analyses formed an early theoretical basis for approaches in classical Arabic rhetoric that deal with the construction of meaning within context.

Keywords

Arabic Language and Rhetoric, Arabic Literature, Literary Criticism, Linguistic Criticism, Linguists, Textual Criticism, Theories of Rhetoric

Ethical Statement

This study is based on the ongoing doctoral dissertation entitled “The Contributions of Literary Criticism Studies to the Development of the Science of Rhetoric,” which we are conducting under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Abdullah Hacibekiroğlu.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-11-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Arabic Language and Literature
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 15 - Monday, 31 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Malik Çalık - Abdullah Hacibekiroğlu. The authors retain the copyright and provide the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Çalık, Malik - Hacibekiroğlu, Abdullah. “The Role of Linguists in Arabic Literary Criticism During the Early ʿAbbāsid Period”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 174-177. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

İbn Câbir el-Endelüsî ve İbn Tûlûn ed-Dımaşkî'nin Elfiyye Şerhlerinde Nahiv Anlayışları

Fatih Sögüt

orcid.org/0009-0004-7773-0439 | fatihsogut6363@gmail.com

ror.org/05teb7b63

Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, Elazığ, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, Arap dili ve belâgatı disiplini içinde, İbn Câbir el-Endelüsî ve İbn Tûlûn ed-Dımaşkî'nin İbn Mâlik'e ait *Elfiyye* üzerine kaleme aldıkları şerhleri karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırma; iki eserin şerh mimarisi, şevâhid kullanımı, kaynak çeşitliliği ve ekol eğilimleri ekseninde yapılandırılan metodolojik unsurlarla sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Önemi: Literatürde yeterince incelenmemiş olan bu iki şerhin yapısal özelliklerinin ortaya konulması çalışmanın temel önemini oluşturmaktadır. Eserlerin şerh mimarisi, kaynak kullanımı ve ekol eğilimleri bakımından mukayese edilmesi, klasik nahiv literatüründeki yerlerini belirleyecektir. Bu durum, şerh geleneğine yönelik karşılaştırmalı araştırmalara metodolojik bir zemin hazırlayarak ilgili alana yeni bir bakış açısı kazandıracaktır.

Araştırmanın Amacı: Çalışmanın temel amacı ise; İbn Tûlûn ve İbn Câbir'in *Elfiyye* şerhlerini yapısal ve yöntemsel açıdan mukayese ederek benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, literatürde yeterince incelenmemiş bu iki eseri akademik araştırmalara kazandırmak, şerhlerin mimari ve ekol özelliklerini belirleyerek klasik Arap dili şerh geleneğinin daha net anlaşılmasına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Belirlenen amaçlara ulaşmak için yürütülen bu nitel araştırmada, doküman analizi tekniği tercih edilmiştir. Araştırmanın temel materyalini oluşturan şerhlerin mimarisini, şevâhid kullanımını ve kaynaklarını tespit etmek amacıyla klasik kaynaklar taranmıştır. Elde edilen veriler; kaynak çeşitliliği, istişhâd biçimleri ve ekol eğilimleri kriterleri üzerinden mukayeseli analize tabi tutulmuştur.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Karşılaştırmalı analiz neticesinde, her iki müellifin de taklitçi bir üsluptan uzak, eleştirel birer şârih olduğu; İbn Câbir'in metindeki eksik kayıtları tamamlamaya, İbn Tûlûn'un ise kıyaslamalı bir yöntemle İbn Mâlik'in görüşlerini diğer nahivcilerle karşılaştırmaya odaklandığı tespit edilmiştir. Kaynak çeşitliliği bakımından, en fazla müracaat edilen ortak otorite Sîbeveyh olmakla birlikte, İbn Tûlûn'un daha kapsamlı bir literatür kullandığı belirlenmiştir. Nitekim İbn Câbir yaklaşık 40 nahiv âlimine atıf yapıp özellikle Ebû Hayyân'a ağırlık verirken; İbn Tûlûn yaklaşık 60 nahivcinin görüşüne başvurarak daha geniş bir yelpaze sunmuştur. Müelliflerin Kur'ân, hadis ve şiir istişhâdında ortak bir çizgide buluştuğu, hadislerin delil değerinde ise rivayet yönünden ziyade dilsel ve nahivsel şâhid niteliğini ön planda tuttukları görülmüştür. Terminoloji ve usul açısından her iki müellif de temelde Basra ekolünü benimsemiş, ancak tek bir mektebe bütünüyle bağlı kalmayıp yer yer Kûfe ekolünün tercihlerine de yer veren seçmeci bir duruş sergilemişlerdir. Doğu ve Batı İslam dünyasının şerh geleneğindeki bu yöntemsel

benzerlik ve kaynaksal ayrışmaları somut verilerle ortaya koyan çalışma, klasik nahiv literatürünün coğrafi ve metodolojik haritasının daha net anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Arap Dili ve Belagatı, Nahiv, Elfiyye, İbn Tûlûn, İbn Cabir El-Endülüsî, İbn Malik

Etik Beyan

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Özli danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "İbn Tûlûn ile İbn Câbir el-HevvarîeEl-Endelüsî'nin Elfiyye Şerhlerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	13.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Arap Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	15. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 17.00-18.20
Telif Hakkı	© 2026 Fatih Sögüt. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Sögüt, Fatih. "İbn Câbir el-Endelüsî ve İbn Tûlûn ed-Dımaşkî'nin Elfiyye Şerhlerinde Nahiv Anlayışları". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 178-181. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Grammatical Approaches in the Commentaries on the Alfiya by Ibn Jabir al-Andalusi and Ibn Tulun al-Dimashqi

Fatih Sögüt

orcid.org/0009-0004-7773-0439 | fatihsogut6363@gmail.com

ror.org/05teb7b63

Fırat University, Graduate School of Social Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric, Elazığ, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study comparatively examines the commentaries written by Ibn Jābir al-Andalusī and Ibn Ṭūlūn al-Dimashqī on Ibn Mālik's *al-Alfiyya* within the discipline of Arabic language and rhetoric. The research is delimited by methodological elements structured around the commentary architecture, the use of shawāhid, the diversity of sources, and the school (madhhab) tendencies of the two works.

Significance of the Research: Revealing the structural characteristics of these two commentaries, which have not been sufficiently examined in the literature, constitutes the primary significance of this study. Comparing the works in terms of commentary architecture, use of sources, and school (madhhab) tendencies will determine their place in classical naḥw literature. This will provide a new perspective to the relevant field by preparing a methodological ground for comparative research on the commentary tradition.

Aim of the Research: The primary objective of the study is to reveal the similarities and differences between the *al-Alfiyya* commentaries of Ibn Ṭūlūn and Ibn Jābir by comparing them from a structural and methodological perspective. In this regard, it aims to introduce these two works, which have not been sufficiently examined in the literature, to academic research and to contribute to a clearer understanding of the classical Arabic commentary tradition by determining the architectural and school (madhhab) characteristics of the commentaries.

Method of the Research: In this qualitative research conducted to achieve the specified objectives, the document analysis technique was preferred. Classical sources were scanned to determine the architecture, use of shawāhid, and sources of the commentaries, which constitute the primary material of the research. The obtained data were subjected to comparative analysis based on the criteria of source diversity, forms of istishhād, and school (madhhab) tendencies.

Main Findings of the Research: As a result of the comparative analysis, it was determined that both authors were critical commentators (shāriḥ) rather than followers of an imitative style; Ibn Jābir focused on completing the missing records in the text, whereas Ibn Ṭūlūn focused on comparing Ibn Mālik's views with those of other grammarians through a comparative method. In terms of diversity of sources, although Sībawayh was the most frequently consulted common authority, it was determined that Ibn Ṭūlūn utilized a more comprehensive literature. Indeed, while Ibn Jābir cited approximately 40 grammar scholars, giving particular weight to Abū Ḥayyān, Ibn Ṭūlūn offered a wider

spectrum by resorting to the opinions of approximately 60 grammarians. It was observed that the authors met on a common line regarding the istishhād of the Qur'ān, hadith, and poetry, and that in terms of the evidential value of hadiths, they prioritized the linguistic and grammatical evidence (shāhid) quality rather than the aspect of narration (riwāya). In terms of terminology and methodology (uṣūl), both authors fundamentally adopted the Başra school, yet they did not remain entirely bound to a single school, exhibiting an eclectic stance that occasionally included the preferences of the Kūfa school. Revealing these methodological similarities and source-based divergences in the commentary tradition with concrete data, the study contributes to a clearer understanding of the geographical and methodological map of classical syntax (naḥw) literature.

Keywords

Arabic Language and Rhetoric, Naḥw, Al-Alfiyya, Ibn Ṭūlūn, Ibn Jābir Al-Andalusī, Ibn Mālik

Ethical Statement

This study has been prepared based on the ongoing master's thesis titled A Comparatıve Analysıs of the Commentarıes on al-Aliıyya by Ibn Ṭūlūn and Ibn Jābır al-Hawwārī Al-Andalusī", conducted under the supervision of Asst. Prof. Muzaffer ÖZLİ.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-13
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Arabic Language and Literature
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 15 - Monday, 31 August 2026 17.00-18.20
Copyright	© 2026 Fatih Sögüt. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Sögüt, Fatih. "Grammatical Approaches in the Commentaries on the Alfiya by Ibn Jabir al-Andalusi and Ibn Tulun al-Dimashqi". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 178-181. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Modern Arap Edebiyatında Minimalist Bir Devrim: Vamda Şiiri Üzerine Bir İnceleme

Muhammed Aşantoğrul

orcid.org/0000-0003-1024-6293 | muhammed.asantogrul@hbv.edu.tr

ror.org/05mskc574

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Klasik Arap şiirinin çok beyitli, katı aruz ve kafiye sistemine dayalı geleneksel yapısına karşı modern dönemde Şi'ru'l-Hur (serbest şiir) önemli bir alternatif olarak doğmuştur. Ancak yirminci yüzyılın son çeyreğinde ivme kazanan küresel modern yaşam kültürü ve coğrafyadaki sosyo-politik krizler, şairleri uzun uzadıya yazmak yerine derin acıyı, öfkeyi ve ironiyi en hızlı şekilde aktaracak daha özlü, dinamik ve vurucu formlar aramaya sevk etmiştir. Bu estetik arayışın bir ürünü olarak ortaya çıkan "Vamda" (الومضة) şiiri; kelime sayısını asgariye indirerek anlam yoğunluğunu azamiye çıkarma felsefesine dayanan minimalist bir edebi türdür. Sözlükte "ani ışık parlaması, parıltı, kıvılcım veya şimşek çakması" anlamına gelen ve kuramsal temelleri Filistinli şair İzzeddîn el-Menâsıra tarafından atılan bu tür; şairin zihninde beliren bir anı, sahneyi ya da felsefi bir düşünceyi, betimlemelere girişmeden, çok az sözcükle ve tek bir çarpıcı imgede yoğunlaştırarak okura aktardığı son derece kısa bir biçimdir.

Araştırmanın Önemi: Bu çalışmada, öncelikle Vamda şiirinin kavramsal ve terminolojik çerçevesi ele alınmış; türün doğuşuna zemin hazırlayan tarihsel süreç ile toplumsal-estetik faktörler analiz edilmiştir. Vamda'nın Türkçe akademik literatürde henüz bakir bir alan olması ve doğrudan bu türe odaklanan müstakil bir çalışmanın bulunmaması, araştırmanın temel özgün değerini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın temel amacı; Vamda şiirinin estetik ve yapısal anatomisini ortaya koymak, şiirin okuyucuda yarattığı anlık sarsıntı ve aydınlanma etkisinin hangi dilsel araçlarla üretildiğini açıklamaktır. Bu hedef doğrultusunda çalışmanın kapsamı; türün kavramsal sınırlarını belirlemek, klasik kaside ile serbest şiirden ayrışan yönlerini görünür kılmak ve yapısal özelliklerini metinler üzerinden çözümlemekle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi: Yöntem olarak nitel araştırma modelinin benimsendiği çalışmada, verilerin incelenmesinde metin analizi ve üslup çözümlemesi (retorik analiz) teknikleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda Adonis, Nizâr Kabbânî, Mahmud Derviş, Ahmed Matar ve Muzaffer el-Nevvâb gibi çağdaş Arap şiirinin öncü isimlerinin divanlarından seçilen Vamda örnekleri; kavramsal, yapısal ve şiirsellik düzeylerinde bütüncül bir tahlile tabi tutulmuştur.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırma sonucunda; Vamda türünün Batı edebiyatındaki Epigram veya Japon şiirindeki Haiku'nun yüzeysel bir taklidi olmadığı, aksine Arap dilinin köklü îcâz geleneği ile klasik mukatta'ât mirasının modern bir ihyası olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Vamda'nın, geleneksel bağları koparmadan modern

nitelikleri harmanlayan, günümüz insanın varoluşsal krizlerine hitap eden, kendine has, müstakil ve çağdaş bir edebi form olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Arap Dili ve Belâgatı, Îcâz, Modern Arap Edebiyatı, Vamda Şiiri, Minimalizm

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	15.06.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Arap Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	16. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Muhammed Aşantoğrul. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Aşantoğrul, Muhammed. “Modern Arap Edebiyatında Minimalist Bir Devrim: Vamda Şiiri Üzerine Bir İnceleme”. *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 182-185. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

A Minimalist Revolution in Modern Arabic Literature: A Study on Wamda Poetry

Muhammed Aşantoğrul

orcid.org/0000-0003-1024-6293 | muhammed.asantogrul@hbv.edu.tr

ror.org/05mskc574

Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Theology, Department of Arabic Language and Rhetoric, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: In contrast to the traditional structure of classical Arabic poetry, which was based on a rigid system of meter and rhyme with many couplets, free verse (Shi'ru'l-Hur) emerged as an important alternative in the modern era. However, the global modern life culture and socio-political crises in the geography that gained momentum in the last quarter of the twentieth century led poets to seek more concise, dynamic, and striking forms that would convey deep pain, anger, and irony most quickly, instead of writing at length. Emerging as a product of this aesthetic search, "Vamda" (الومضة) poetry is a minimalist literary genre based on the philosophy of maximizing the density of meaning by minimizing the number of words. This genre, whose theoretical foundations were laid by the Palestinian poet Izzeddin al-Manasira, and whose meaning in the dictionary is "a sudden flash of light, a gleam, a spark, or a flash of lightning," It is an extremely concise form in which the poet conveys a memory, scene, or philosophical thought that arises in their mind to the reader without resorting to descriptions, using very few words and concentrating it in a single striking image.

Significance of the Research: In this study, firstly, the conceptual and terminological framework of Vamda poetry is discussed; The historical process and social-aesthetic factors that paved the way for the birth of the genre were analyzed. The fact that Vamda is still a virgin field in Turkish academic literature and there is no independent study focusing directly on this genre constitutes the main original value of the research.

Aim of the Research: The primary aim of this research is to reveal the aesthetic and structural anatomy of Vamda poetry, and to explain the linguistic tools used to produce the immediate shock and enlightenment it evokes in the reader. To this end, the scope of the study is limited to defining the conceptual boundaries of the genre, highlighting its differences from classical qasida and free verse, and analyzing its structural characteristics through the texts themselves.

Method of the Research: In this study, which adopted a qualitative research model as its methodology, textual analysis and stylistic analysis (rhetoric analysis) techniques were used in the examination of the data. Accordingly, selected examples of Vamda from the divans of leading figures of contemporary Arabic poetry such as Adonis, Nizar Kabbani, Mahmoud Darwish, Ahmed Matar, and Muzaffar al-Nawwab were subjected to a holistic analysis at the conceptual, structural, and poetic levels.

Main Findings of the Research: The research concluded that Vamda is not a superficial imitation of the Epigram in Western literature or the Haiku in Japanese poetry, but rather

a modern revival of the deep-rooted tradition of conciseness in the Arabic language and the classical muqatta'at heritage. Therefore, it was determined that Vamda is a unique, independent, and contemporary literary form that blends modern qualities without severing traditional ties, addressing the existential crises of modern man.

Keywords

Arabic Language and Rhetoric, Ijaz, Modern Arabic Literature, Vamda Poetry, Minimalism

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-06-15
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Arabic Language and Literature
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 16 - Monday, 31 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Muhammed Aşantoğrul. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Aşantoğrul, Muhammed. “A Minimalist Revolution in Modern Arabic Literature: A Study on Wamda Poetry”. *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 182-185. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Suudi Arabistan Çocuk Edebiyatının Gelişim Sürecinde Abdülkerîm El-Cüheymân'ın Katkıları

Gülsüm Topal

orcid.org/0009-0005-4673-6982 | gulsum_sgm@windowslive.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Kültürel değerlerin ve toplumsal mirasın yeni nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynayan çocuk edebiyatı, dünya genelinde eğitimcilerin, yayınevlerinin ve araştırmacıların ilgi gösterdiği bir çalışma alanıdır. Bununla birlikte, çocuk edebiyatının gelişim süreci her ülkenin tarihsel ve kültürel şartlarına göre farklılık göstermektedir. Bu çalışma, söz konusu gelişim sürecini Suudi Arabistan özelinde ele almakta ve Abdülkerîm el-Cüheymân'ın halk anlatılarını çocuk edebiyatına kazandırarak bu alana sunduğu katkıları incelemektedir.

Araştırmanın Önemi: Suudi Arabistan'da çocuk edebiyatı özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ivme kazanmıştır. Bu dönemde eğitim imkânlarının yaygınlaşması, okullaşma oranının artması ve süreli yayınların basılması çocuk edebiyatının gelişimine uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu edebi ortamda, sahanın ilk örneklerini veren bazı önemli şahsiyetler öne çıkmaya başlamıştır. Abdülkerîm el-Cüheymân da bu süreçteki öncü isimlerden biri olmuştur. Yazarın *Esâtîr Şaʿbiyye min Kalbi Cezîreti'l-Arab* ile *el-Emsâlü'ş-Şaʿbiyye* adlı eserleri, Suudi Arabistan folklorunun derlenip korunmasının yanı sıra çocuk edebiyatına kaynaklık etmeleri bakımından da dikkat çekmektedir. Cüheymân, bu kaynaklardan hareketle iki çocuk öykü dizisi oluşturmuş ve bu hikâyeler aracılığıyla halk kültürüne ait unsurları yeni nesillere aktarmayı başarmıştır. Suudi çocuk edebiyatındaki bu gelişmeler ve yazarın katkıları, Türkiye'deki akademik çalışmalarda henüz ele alınmamıştır. Zira Türkiye'de Arap çocuk edebiyatına yönelik araştırmaların ya genel nitelikte olduğu ya da farklı Arap ülkelerini konu edindiği görülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma, literatürdeki söz konusu eksikliğin giderilmesine katkı sunmak amacıyla Suudi Arabistan çocuk edebiyatının tarihsel gelişim evrelerini sistematik olarak incelemeyi ve Cüheymân'ın bu süreçteki özgün konumunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülen çalışmanın veri tabanını, Suudi Arabistan çocuk edebiyatına ilişkin literatür ile Cüheymân'ın eserleri, biyografisi ve hakkındaki incelemelere dair kaynaklar oluşturmaktadır. Bu kaynaklar ışığında araştırmada öncelikle Suudi Arabistan çocuk edebiyatının ortaya çıkışı ve geçirdiği tarihsel dönemler ele alınmış, ardından Abdülkerîm el-Cüheymân'ın hayatı, eserleri ve faaliyetleri incelenmiştir. Son aşamada ise yazarın çocuk hikâyelerinden seçilen

örnekler, içerik analizi yoluyla dinî, ahlaki ve folklorik unsurlar bakımından incelenmiş ve elde edilen bulgular betimsel bir yaklaşımla sunulmuştur.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Elde edilen bulgular ışığında, Cüheymân'ın, çocukların edebiyatı halk anlatılarındaki sıra dışı unsurlar sayesinde daha çok seveceğini ve eğleneceğini düşündüğü görülmüştür. Yazarın halk anlatılarını çocuk dünyasına yansıtırken, günümüz çocuk yayıncılığı kriterlerinden ziyade kendi döneminin edebiyat anlayışına göre hareket ettiği belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın, Suudi Arabistan çocuk edebiyatının tarihsel seyrinin anlaşılmasına ve yazarın daha yakından tanınmasına katkı sağlayarak bu alanda yapılabilecek araştırmalara zemin hazırlaması ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Arap Dili ve Edebiyatı, Arap Çocuk Edebiyatı, Suudi Arabistan Çocuk Edebiyatı, Abdülkerîm El-Cüheymân, Halk Anlatıları

Etik Beyan

Bu çalışma Doç. Dr. Muhammet Mücahit Asutay danışmanlığında sürdürmekte olduğumuz "Suudi Arabistan'da Çocuk Edebiyatının Gelişimi ve Önde Gelen Temsilcileri" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.12.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Arap Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	16. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Gülsüm Topal. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Topal, Gülsüm. "Suudi Arabistan Çocuk Edebiyatının Gelişim Sürecinde Abdülkerîm El-Cüheymân'ın Katkıları". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 186-189. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

The Contributions of Abd Al-Karīm Al-Juhaymān to the Development Process of Saudi Arabian Children's Literature

Gülsüm Topal

orcid.org/0009-0005-4673-6982 | gulsum_sgm@windowslive.com

ror.org/05ryemn72

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Graduate School of Social Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric, Ankara, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: Children's literature, which plays an important role in transmitting cultural values and social heritage to new generations, is a field of study that attracts the attention of educators, publishers, and researchers worldwide. However, the development process of children's literature varies according to the historical and cultural conditions of each country. This study examines this developmental process specifically in Saudi Arabia and analyzes the contributions of Abd al-Karīm al-Juhaymān to children's literature by incorporating folk narratives into the field.

Significance of the Research: Children's literature in Saudi Arabia has gained momentum, particularly since the second half of the 20th century. The expansion of educational opportunities, the increase in school enrollment rates, and the publication of periodicals during this period created a suitable environment for the development of children's literature. In this literary environment, some important figures who produced the first examples in the field began to stand out. ʿAbd al-Karīm al-Juhaymān was one of the leading figures in this process. The author's works, *Asāṭīr shaʿbiyya min qalb Jazīrat al-ʿArab* and *al-Amthāl al-shaʿbiyya*, are noteworthy not only for their compilation and preservation of Saudi Arabian folklore but also for their contribution as sources for children's literature. Al-Juhaymān created two series of children's stories based on these sources, and through these stories, he succeeded in transmitting elements of folk culture to new generations. These developments and the author's contributions to Saudi children's literature have not yet been addressed in academic studies in Türkiye. This is because research on Arabic children's literature in Türkiye is either general in nature or focuses on other Arab countries.

Aim of the Research: This study aims to contribute to filling the aforementioned gap in the literature by systematically examining the historical development stages of Saudi Arabian children's literature and evaluating Juhaymān's unique position within this process.

Method of the Research: The database for this qualitative research study consists of literature on Saudi Arabian children's literature, as well as sources related to the works, biography, and studies about Abd al-Karīm al-Juhaymān. In light of these sources, the research first examines the emergence and historical periods of Saudi Arabian children's literature, and then investigates the life, works, and activities of Juhaymān. In the final stage, selected examples from the author's children's stories were examined in terms of

religious, moral, and folkloric elements through content analysis, and the findings were presented using a descriptive approach.
Main Findings of the Research: In light of the findings, it appears that Juhaymān believed that children would enjoy and appreciate literature more through the unusual elements found in folk narratives. It has been determined that the author, while reflecting folk narratives in the world of children, acted according to the literary understanding of his own time rather than the criteria of contemporary children's publishing. In this context, it is hoped that the study will contribute to understanding the historical development of Saudi Arabian children's literature and to getting to know the author better, thus laying the groundwork for future research in this field.

Keywords

Arabic Language and Literature, Arabic Children's Literature, Saudi Arabian Children's Literature, Abd Al-Karīm Al-Juhaymān, Folk Narratives

Ethical Statement

This study is based on the master's thesis titled "The Development and Leading Representatives of Children's Literature in Saudi Arabia" which we are conducting under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Muhammet Mücahit Asutay.

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-12-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Arabic Language and Literature
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 16 - Monday, 31 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Gülsüm Topal. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Topal, Gülsüm. "The Contributions of Abd Al-Karīm Al-Juhaymān to the Development Process of Saudi Arabian Children's Literature". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 186-189. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Modern Arap Romanında Yeni bir Ses: Yahya Sinvar'ın Dili ve Üslubu Üzerine bir İnceleme (Diken ve Karanfil)

Yakup Tozlu

orcid.org/0009-0004-7766-5235 | yakuptozlu@gmail.com

ror.org/05teb7b63

Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, Elazığ, Türkiye

Öz

Araştırmanın Konusu: Bu çalışma, Filistin direnişinin simge isimlerinden ve en kıdemli saha komutanlarından biri olan Yahya Sinvar'ın kaleme aldığı *eş-Şevku ve'l-Ḳaranful* adlı romanı incelemeyi konu edinmektedir. Söz konusu çalışmada, toplum nezdinde Yahya Sinvar kadar etkili bir isim tarafından kaleme alınan roman edebi ve retorik olarak incelenmiş, Sinvar'ın edebiyatı nasıl bir direniş aracı olarak kullandığını tespit edilmiştir.

Araştırmanın Önemi: Söz konusu roman, Filistin'de halen devam eden direnişin tarihi boyutunu ele alması ve Gazze halkının yaşadığı zulmü bizzat sahada olan biri tarafından aksettirmesi bakımından kayda değerdir. Ayrıca yazarın, Gazze İslam Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olması da eserin edebî ve belâgî yönünü güçlendirmektedir. Buna rağmen, 7 Ekim 2023 öncesinde söz konusu eser geniş ölçüde dikkat çekmemiş ve üzerine yapılmış herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. 7 Ekim sonrasında ise eser, Vahdettin İnce tarafından Türkçeye tercüme edilmiş ve bu tercüme Ekin Yayınları tarafından Nisan 2024'te yayımlanmıştır. Bununla birlikte, eserin edebî ve belâgî yönlerini ele alan akademik bir çalışmanın henüz yapılmadığı görülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, *eş-Şevku ve'l-Ḳaranful* romanının içeriğini ve kısa bir özetini sunduktan sonra Arap belagatı çerçevesinde edebî ve retorik yönleriyle incelemek, eserdeki anlatım tekniklerini, dilsel unsurları ve klasik belagat sanatlarını tespit ve tahlil etmektir. Buna binaen çalışmanın temel problemi söz konusu romanda yer alan edebî ve retorik unsurların hangi yöntemlerle kullanıldığı tespit etmek ve çağdaş bir roman üzerinden belagatın direniş söylemini nasıl desteklediğini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Bu amaca hizmet edebilmek için araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve içerik analizi kullanılmıştır. Eserin içerdiği anlatım teknikleri, dilsel unsurlar, söz sanatları ve retorik yönler analiz edilerek sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın Temel Sonuçları: Araştırmanın temel bulgularına göre, Yahya Sinvar'ın *eş-Şevku ve'l-Ḳaranful* adlı romanında klasik Arap belagatı unsurlarını çağdaş roman tekniği içerisinde başarılı bir şekilde kullandığı ortaya koyulmaktadır. Eserde teşbih, mecaz, istiâre, tekrar ve sembolik anlatım gibi belagat unsurlarının yalnızca estetik bir işlev üstlenmediği, aynı zamanda direniş söyleminin inşasında etkili birer araç olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Romanda bireysel acı, tutsaklık deneyimi ve toplumsal hafıza gibi temaların belagat unsurları aracılığıyla daha etkili biçimde aktarıldığı görülmüştür. Ayrıca Sinvar'ın klasik Arap belagatından beslenen üslubunun, okuyucuda hem duygusal

etki oluşturmayı hem de direniş bilincini güçlendirmeyi hedeflediği anlaşılmıştır. Araştırma, Arap belagatının yalnızca klasik metinlerde değil, çağdaş romanlarda ve modern direniş edebiyatında da canlılığını koruduğunu göstermiş; bu yönüyle *eş-Şevku ve'l-Ḳaranful* romanının hapishane edebiyatı ile belagat geleneğini bir araya getiren özgün örneklerden biri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler

Arap Dili ve Edebiyatı, Arap Dili ve Belagatı, Filistin Edebiyatı, Hapishane Edebiyatı, Roman, Yahya Sinvar, Direniş

Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	06.11.2026
Kabul Tarihi	30.06.2026
Yayım Tarihi	26.08.2026
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dinî Araştırmalar - İlahiyat
Araştırma Alanı	Arap Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Yer ve Tarih	Ankara, Türkiye; 26-31 Ağustos 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	16. Oturum - 31 Ağustos 2026 Pazartesi 20.00-21.20
Telif Hakkı	© 2026 Yakup Tozlu. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Tozlu, Yakup. "Modern Arap Romanında Yeni bir Ses: Yahya Sinvar'ın Dili ve Üslubu Üzerine bir İnceleme (Diken ve Karanfil)". *6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı.* ed. Abdullah Demir. 190-193. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

A New Voice in the Modern Arabic Novel: a Study on the Language and Style of Yahya Sinwar (The Thorn and the Carnation)

Yakup Tozlu

orcid.org/0009-0004-7766-5235 | yakuptozlu@gmail.com

ror.org/05teb7b63

Fırat University, Graduate School of Social Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric, Elazığ, Türkiye

Abstract

Subject of the Research: This study examines the novel *al-Shawk wa-l-Qaranful*, written by Yahya Sinwar, one of the iconic figures and most senior field commanders of the Palestinian resistance. The study analyses the novel in literary and rhetorical terms and identifies how Sinwar employs literature as a means of resistance.

Significance of the Research: The novel is noteworthy in that it addresses the historical dimension of the ongoing Palestinian resistance and reflects the suffering of the people of Gaza through the testimony of someone directly present in the field. The author's graduation from the Department of Arabic Language and Literature at the Islamic University of Gaza further strengthens the work's literary and rhetorical aspects. However, prior to 7 October 2023, the work received limited scholarly attention, and no academic studies were found. After this date, it was translated into Turkish by Vahdettin İnce and published by Ekin Publications in April 2024. Nevertheless, no academic study has yet addressed its literary and rhetorical dimensions.

Aim of the Research: In this context, the main aim of the study is to examine the content of *al-Shawk wa al-Qaranful* and, after providing a brief summary, to analyze its literary and rhetorical aspects within the framework of Arabic rhetoric by identifying its narrative techniques, linguistic features, and classical rhetorical devices. Accordingly, the main research problem is to determine how these literary and rhetorical elements are employed and to reveal how rhetoric supports the discourse of resistance through a contemporary novel.

Method of the Research: To achieve this aim, the study employs qualitative research methods, specifically document analysis and content analysis. The narrative techniques, linguistic elements, figures of speech, and rhetorical aspects of the work are analyzed and classified.

Main Findings of the Research: The findings show that Sinwar effectively employs elements of classical Arabic rhetoric within the framework of the contemporary novel. Rhetorical devices such as simile, metaphor, istiʿārah, repetition, and symbolic expression function not only as aesthetic elements but also as tools in constructing the discourse of resistance. Themes such as individual suffering, imprisonment, and collective memory are conveyed more effectively through these rhetorical devices. It is also observed that Sinwar's style, rooted in classical Arabic rhetoric, aims both to evoke emotional impact and to strengthen the consciousness of resistance. The study concludes that Arabic rhetoric remains vital not only in classical texts but also in contemporary novels and

modern resistance literature, making *al-Shawk wa al-Qaranful* a distinctive example that combines prison literature with the rhetorical tradition.

Keywords

Arabic Language and Literature, Arabic Language and Rhetoric, Palestinian Literature, Prison Literature, Novel, Yahya Sinwar, Resistance

Type	Conference Proceeding Abstract
Received	2026-11-06
Accepted	2026-06-30
Published	2026-08-26
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Arabic Language and Literature
Conference	:
Title	The 6th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	sempozyum.okuokut.org/tsbs
Location & Date	Ankara, Türkiye; August 26-31, 2026
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 16 - Monday, 31 August 2026 20.00-21.20
Copyright	© 2026 Yakup Tozlu. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Tozlu, Yakup. "A New Voice in the Modern Arabic Novel: a Study on the Language and Style of Yahya Sinwar (The Thorn and the Carnation)". *The 6th Turkish Symposium of Social Sciences: The Books of Abstracts.* ed. Abdullah Demir. 190-193. Ankara: Oku Okut Press, 2026. https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.91

Sempozyum Kurulları

Onur Kurulu

Prof. Dr. Ali Cengiz Köseoğlu
ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörü

Dr. Abdullah Demir
orcid.org/0000-0001-7825-6573 ademir@okuokut.org ror.org/03zs8ga83
Oku Okut Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Yıldırım
orcid.org/0000-0002-7297-3325 ayildirim2000@hotmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Behlül Tokur
orcid.org/0000-0002-6509-3100 behlultokur@hotmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Yasin Yılmaz
orcid.org/0000-0002-6186-2400 yasinyil_63@hotmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Ata Az
orcid.org/0000-0002-8844-8875 mehmetataaz@gmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Mehmet Akif Ceyhan
orcid.org/0000-0001-8709-3833 mehmetakifceyhan@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Abdullah Demir
orcid.org/0000-0001-7825-6573 ademir@okuokut.org ror.org/05ryemn72
Düzenleme Kurulu Başkanı, Oku Okut Derneği & Oku Okut Yayınları

Dr. Serkan Sayar
orcid.org/0000-0003-2716-1966 serkansayar@hotmail.com ror.org/00jga9g46
Millî Eğitim Bakanlığı

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Ali Karataş
orcid.org/0000-0003-3365-0627 alikaratas@sakarya.edu.tr ror.org/04ttnw109
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ali Avcu
orcid.org/0000-0002-8416-4066 ali.avcu@asbu.edu.tr ror.org/025y36b60
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Bülent Akot
orcid.org/0000-0001-9418-3140 bulentakot@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Cafer Acar
orcid.org/0000-0003-1818-5958 caferacar@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Cenksu Üçer
orcid.org/0000-0001-9874-2990 cenksu.ucer@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Murat Karakaya
orcid.org/0000-0003-2196-6456 mehmetmurat.karakaya@asbu.edu.tr ror.org/025y36b60
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Ali Şimşek
orcid.org/0000-0002-6085-7036 shimshek@cumhuriyet.edu.tr ror.org/04f81fm77
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Metin Özdemir
orcid.org/0000-0001-5678-8579 metin.ozdemir@asbu.edu.tr ror.org/025y36b60
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa Özkan
orcid.org/0000-0001-6134-4518 b.ozkan02@gmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa Koç
orcid.org/0000-0003-1299-7963 mustafa.koc@ogu.edu.tr ror.org/01dzjez04
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Muammer İskenderoğlu
orcid.org/0000-0003-1857-9826 iskenderoglumuammer@gmail.com ror.org/01x1kqx83
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail Bulut
orcid.org/0000-0002-8588-1585 ismailbulut@hitit.edu.tr ror.org/01x8m3269
Hitit Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer Soner Hunkan
orcid.org/0000-0002-6743-0107 omersoner.hunkan@erbakan.edu.tr ror.org/00xa0xn82
Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Yaşar Yiğit
orcid.org/0000-0002-2152-524X dryasar66@hotmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Zeki Salih Zengin
orcid.org/0000-0003-2354-8899 zekisalih55@gmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Zekiye Demir
orcid.org/0000-0003-4009-7751 zekiyedemir@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Abdullah Hacıbekiroğlu
orcid.org/0000-0001-6415-2140 servetdemirbas@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Adnan Kara
orcid.org/0000-0003-0424-9615 akara@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Ahmet Yemenici
orcid.org/0000-0002-7549-5074 ayemenici@yahoo.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Aydın Kudat
orcid.org/0000-0002-8153-8181 aydinkudat@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Ayşe Uzun
orcid.org/0000-0002-5359-6827 auzun@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Emrullah Kılıç
orcid.org/0000-0003-0221-0944 emrullah.kilic@hbv.edu.tr ror.org/05mskc574
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Fatma Bayraktar Karahan
orcid.org/0000-0002-1624-9623 fatma.bayraktarkarahan@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Fatma Kurttekin
orcid.org/0000-0002-5083-4746 fatma_89_67@hotmail.com ror.org/01dvabv26
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi,

Doç. Dr. Halil İbrahim Doğan
orcid.org/0000-0002-9644-5498 hidogan@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Hakan Hemşinli
orcid.org/0000-0003-4977-9054 hakanhemsinli@hotmail.com ror.org/041jyzp61
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. İrfan Erdoğan
orcid.org/0000-0002-2452-1252 ierdogan@erbakan.edu.tr ror.org/013s3zh21
Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Kenan Özçelik
orcid.org/0000-0001-9255-055X kozcelik@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Muhammed Yamaç
orcid.org/0000-0003-2215-4492 yamacmuhammed@hotmail.com ror.org/03te4vd35
Bartın Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Muhammet Caner Ilgaroğlu
orcid.org/0000-0001-5712-9401 milgaroglu@gmail.com ror.org/02s4gkg68
Ege Üniversitesi Birgivi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Muhammed Ali Yazıbaşı
orcid.org/0000-0003-0369-1217 muhammedaliyazibasi@hotmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Muhammet Mücahit Asutay
orcid.org/0000-0003-3200-4666 mmasutay@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Mustafa Necati Barış
orcid.org/0000-0001-5727-1715 mnecatibaris@hotmail.com ror.org/05mskc574
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Nezir Maviş
orcid.org/ 0000-0001-9762-9849 nezirmavis@gmail.com ror.org/05jstgx72
Iğdır Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Ömer Faruk Söylev
orcid.org/0000-0002-1935-1957 ofsoylev@hotmail.com ror.org/03jtrja12
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Peyman Ünügür
orcid.org/0000-0001-6572-8770 punugur@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Servet Demirbaş
orcid.org/0000-0001-6415-2140 servetdemirbas@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Tahsin Yurttaş
orcid.org/0000-0001-9590-0770 tahsinyurttas@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Doç. Dr. Yüksel Salman
orcid.org/0000-0001-5447-9639 ysalman67@hotmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Abdullah Demir
orcid.org/0000-0001-7825-6573 ademir@okuokut.org ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Ayşe Mine Akar
orcid.org/0000-0003-3804-2604 aysemineakar@gmail.com ror.org/04f81fm77
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Buket Ataman
orcid.org/0000-0002-3180-8454 bktatm58@gmail.com ror.org/04f81fm77
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Fatmanur Dikmen
orcid.org/0000-0001-9399-8831 fatmanur.dikmen@comu.edu.tr ror.org/05rsv8p09
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Dr. Ebru Adıyaman
orcid.org/0000-0001-6782-6075 ebrukarakasadiyaman@gmail.com ror.org/02h1e8605
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Fatma Somuncuoğlu Erkan
orcid.org/0009-0004-1333-3952 fsomuncu76@hotmail.com ror.org/00jga9g46
Millî Eğitim Bakanlığı

Dr. Hacı İsmail Doğan
orcid.org/0000-0003-1138-1948 muhammedeniss@gmail.com ror.org/00jga9g46
Millî Eğitim Bakanlığı

Dr. Hüseyin Şıra
orcid.org/0000-0002-7690-2217 hsira@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Melek Altıntaş Yılmaz
orcid.org/0000-0002-6321-2110 melekaltintas77@gmail.com ror.org/007x4cq57
Diyanet İşleri Başkanlığı

Dr. Miyase Yavuz Altıntaş
orcid.org/0000-0002-5338-3266 miyase.yavuzaltintas@hbv.edu.tr ror.org/04f81fm77
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Nur Betül Atakul
orcid.org/0000-0003-3946-9909 nbatakul@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Rukiye Aysun İnan
orcid.org/0000-0003-1595-6454 r.aysun.inan@gmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Süleyman Abanoz
orcid.org/0000-0002-4466-7080 abanoz_s@hotmail.com ror.org/045hgzm75
Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Tuğba Özen
orcid.org/0000-0001-7786-6193 tugbaozen@aybu.edu.tr ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dr. Necati İşler
orcid.org/0000-0001-9645-8320 ilennecati@gmail.com ror.org/00jga9g46
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sekreterya

Arş. Gör. Hümeyra Haciibrahimoğlu
orcid.org/0000-0001-7841-0665 humeyrasevgulu@okuokut.org ror.org/05ryemn72
Oku Okut Derneği & Oku Okut Yayınları

Arş. Gör. Şükrü Bostancı
orcid.org/0009-0004-3335-2077 sukrubostanc1903@gmail.com ror.org/05ryemn72
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sempozyum Programı

6. Türkiye SOSYAL BİLİMLER Sempozyumu

26 - 31 Ağustos 2026 - Çevrim İçi

Açış Oturumu	26 Ağustos 2026 Çarşamba 14.00-14.30
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Demir	▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Düzenleme Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Nuri Adıgüzel	▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Ali Cengiz Köseoğlu	▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörü

1. Oturum: Din Psikolojisi — 26 Ağustos 2026 Çarşamba 17.00-18.20

» Oturum Başkanı: Prof. Dr. Behlül Tokur ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar:

Gençlik Manevi Danışmanlığında Gelişimsel Perspektif: Sorun Odaklı Yaklaşımın Ötesini Düşünmek
Dr. Ayşegül Konar ▫ Diyanet İşleri Başkanlığı

Gençlerde Varoluşsal Kaygı ve Dinî Yönelim
Bahar Tetik (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ergenlerde Dindarlık, Varoluşsal Anlam ve Yaşamın Anlamı İlişkisi
Özlem Dengiz Dağ (Doktora Öğrencisi) ▫ Erciyes Üniversitesi

2. Oturum: Din Psikolojisi — 26 Ağustos 2026 Çarşamba 20.00-21.20

» Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa Koç ▫ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

» Konuşmacılar:

Pozitif Psikoloji Perspektifinden Tasavvufta Mutluluk, Hayatın Anlamı, Psikolojik Sağlamlık ve Esenlik: Erenköy Cemaati Örneği
Fatma Nur Eryılmaz (Doktora Öğrencisi) ▫ Dokuz Eylül Üniversitesi

Kur'an Kursuna Devam Eden Kadınlarda Dinî Motivasyonların Psikolojik Temelleri
Aynur Kaya (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dinî Sohbetlerin Kadınların İnanç ve Ahlaki Gelişim Üzerindeki Etkileri
Aysun Doğan Tangüç (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

3. Oturum: Din Psikolojisi 27 Ağustos 2026 Perşembe 17.00-18.20

» Oturum Başkanı **Dr. Öğr. Üyesi Fatma Nur Özdemir** ▫ Hitit Üniversitesi

» Konuşmacılar

Varoluşsal Kaygı, İnanç ve Anlam Arayışı: Ingmar Bergman'ın Yedinci Mühür Filminin Din Psikolojisi Açısından Analiz
Betül Sezer (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dinî Bilinçte Öteki Algısı
Habibe Tolu (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gelin ve Kayınvalidelerin Karşılıklı Tutumlarında Dindarlığın Rolü
Selin Hülya Çalışkan (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

4. Oturum: Din Psikolojisi – Din Sosyolojisi 27 Ağustos 2026 Perşembe 20.00-21.20

» Oturum Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Abanoz ▫ Selçuk Üniversitesi

» Konuşmacılar

Çoklu Kimlikler Arasında Modern Kadın: Güç Mitosu
Dr. Merve Kocaman ▫ Bursa Uludağ Üniversitesi

Dindarlık ve Hayvanlara Yönelik Tutumlar
Hatice Meşe (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dindar Bireyde Peygamber Algısı
Naz Ertürk (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

5. Oturum: Din Bilimleri 28 Ağustos 2026 Cuma 10.00-11.20

» Oturum Başkanı Prof. Dr. Mehmet Ata Az ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar

Fârâbî'nin Ahlâk Felsefesinde Hikmetin Nazarî ve Amelî Boyutları
Yakup Keleş (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

2024 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Güncel İnanç Problemleri Açısından Değerlendirilmesi
Meryem Karakütük (YL Öğrencisi) ▫ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Anne Catherine Emmerich'in Vizyonları ve Stigmataları
Gülseren Başel (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

6. Oturum: Tasavvuf — 28 Ağustos 2026 Cuma 17.00-18.20

» Oturum Başkanı — Prof. Dr. Ömer Yılmaz ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar

Erol Güngör'ün Tasavvufî Görüşleri
Melikenur Arslan (YL Öğrencisi) ▫ Ondokuzmayıs Üniversitesi

Hasan Sezâyî Divânı'nda Gülşenîlik
İbrahim Kaya ▫ MEB

Hacı Bektaş Veli Eserlerinde Şefaat Anlayışının İtikadî Mezhepler Bağlamında İncelenmesi
Abdullah Aydın (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

7. Oturum: Hadis — 28 Ağustos 2026 Cuma 20.00-21.20

» Oturum Başkanı — Doç. Dr. Halil İbrahim Doğan ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar

Hüseyin b. Sa'îd el-Ahvâzî'nin Kitâbü'z-Zühd'ü: Erken Dönem Şiî Zühd Literatüründeki Yeri ve Sünnî Zühd Eserleriyle Mukayesesi
Dr. Ali Osman Başak ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Az Rivayet Eden Bir Sahâbînin Hadis Tarihindeki Konumu: Ebû Ubeyde b. Cerrâh Örneği
Abdulvahap Yıldız (YL Öğrencisi) ▫ Batman Üniversitesi

Müzekki'n-Nüfûs'ta Yer Alan İtikada Dair Rivayetler (Kütüb-i Sitte Özelinde)
Vildan Yavuz (YL Öğrencisi) ▫ Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

8. Oturum: İslam Hukuku — 29 Ağustos 2026 Cumartesi 14.00-15.00

» Oturum Başkanı — Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Demir ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar

Hanefî Mezhebi Özelinde Akitlerde Şeffaflık ve Bilgilendirme Yükümlülüğü: Türk Tüketici Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme
Dr. Adnan Hoyladı ▫ MEB

Türk ve İslam Hukuku Açısından Gasbedilen Malda Meydana Gelen Ziyadelerin Akıbetine Dair Bir Mukayese
Dr. Gamze Arslan ▫ Ankara Üniversitesi

9. Oturum: Kelâm — 29 Ağustos 2026 Cumartesi 17.00-18.20

» Oturum Başkanı — Doç. Dr. Nezir Maviş ▫ Iğdır Üniversitesi

» Konuşmacılar

Kādî Abdülcebbâr'da Hüsün-Kubuh'un Bilinmesi Mes'elesi
Ayşe Kaya (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Matürîdilikte Keramet Anlayışı
Fatma Demiray (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Takiyüddîn en-Necrânî'de Fenâ Mes'elesi
Hüsameddin Tarık Başbilen (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

10. Oturum: İslam Mezhepleri Tarihi

29 Ağustos 2026 Cumartesi 20.00-21.20

» Oturum Başkanı — Prof. Dr. Cenksu Üçer ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar

Almanya'da Selefîliğin Ortaya Çıkışında Etkili Olan Dinamikler Üzerine Bir Analiz
Dr. Emre Şimşek ▫ Diyanet İşleri Başkanlığı

Kur'an'da Hidayet ve Dalalet Konusunu Ele Alan Âyetler Hakkında Mezhepleri Tarihi Açısından Bir İnceleme
Efe Mücahid Çıtak (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Kul Himmet Divanı'nda Hz. Peygamber Tasavvuru
Oğuzhan Fatih Ağlamaz (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

11. Oturum: İslam Tarihi

30 Ağustos 2026 Pazar 14.00-15.20

» Oturum Başkanı — Dr. Fatma Somuncuoğlu Erkan ▫ Millî Eğitim Bakanlığı

» Konuşmacılar

Pîr Mehmed Çelebi Oğlu Kiremitçi Sinan Bey Vakfiyesi'nin Şekil ve Muhteva Değerlendirmesi
Yusuf Tekin (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Osmanlı Dönemi'nde Şam ve Şam Süleymaniye Külliyesi'nin Hac Yolu Üzerindeki Rolü
Yurdagül Erdem (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Emevî Devleti Döneminde Merkez–Taşra İlişkisi
Olcay Karabiber (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

12. Oturum: Kıraat

30 Ağustos 2026 Pazar 17.00-18.20

» Oturum Başkanı — Doç. Dr. Aydın Kudat ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar

Tecvîd ve Kıraat İlmi Çerçevesinde Med Kavramı: Teorik Yaklaşımlar ve Literatürdeki İhtilafların Değerlendirilmesi
Dr. Abdullah Giray ▫ Trakya Üniversitesi

Kıraat İlminde Ehl-i Tevessüt'ün Ortak Özellikleri ve Farklılıklarının Analizi
Mehmet Tunç (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Afganistan'da Hafizlik Eğitimi ve Kur'ân Taliminde Takip Edilen Yöntemler
Sayed Yunus Mahmoodi (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

13. Oturum: Tefsir 30 Ağustos 2026 Pazar 20.00-21.20

» Oturum Başkanı Prof. Dr. Ali Karataş ▫ Sakarya Üniversitesi

» Konuşmacılar **Kur'ân'da Müennes İsmin Müzekkere Takdimi: Nûr 24/2. Âyeti Bağlamında bir İnceleme**
Dr. Öğr. Üyesi Sefa Erkmen ▫ Korkut Ata Üniversitesi

Mushaf ve Kırâ'âtuh Adlı Eser Bağlamında Yûnus Sûresindeki Resmu'l-Mushaf'a Aykırı Kıraatlerin Tespit ve Tahlili
Merve Şimşek (YL Öğrencisi) ▫ Korkut Ata Üniversitesi

Kur'ân'ın Yahudilerle Yoğun Teması ve Bunun Nedenleri
Azime Doğan (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

14. Oturum: Tefsir 31 Ağustos 2026 Pazartesi 14.00-15.20

» Oturum Başkanı Doç. Dr. Ayşe Uzun ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar **Stoacı Düşüncenin Rasyonel Tefsire İzdüşümleri: Fahreddin er-Râzî'nin Mefâtîhu'l-gayb'ında Logos, Erdem ve Sabır**
Dr. Murat Aktepe ▫ Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin Tefsirinde Sosyokültürel Bozulma ve Eleştirel Söylem
Zehra Yılmaz (Doktora Öğrencisi) ▫ Necmettin Erbakan Üniversitesi

Allah ile Şeytan Diyaloglarının Tefsiri Bağlamında Kötülük Problemi: İrade, İmtihan ve Ahlâkî Sorumluluk
Büşra Kınalı (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

15. Oturum: Arap Dili ve Belagatı 31 Ağustos 2026 Pazartesi 17.00-18.20

» Oturum Başkanı Doç. Dr. Abdullah Hacıbekiroğlu ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar **Câhiliye Şiirinin Orijinalliği Tartışmaları: Tâhâ Hüseyin'in Metodolojisi ve İntihal İddiaları**
Büşra Gürpınar (Doktora Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Erken Abbâsî Dönemi Arap Edebî Tenkidinde Dil Âlimlerinin Rolü
Malik Çalık (Doktora Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İbn Câbir el-Endelüsî ve İbn Tûlûn ed-Dımaşkî'nin Elfiyye Şerhlerinde Nahiv Anlayışları
Fatih Sögüt (YL Öğrencisi) ▫ Fırat Üniversitesi

16. Oturum: Arap Dili ve Belagatı

31 Ağustos 2026 Pazartesi 20.00-21.20

» Oturum Başkanı: Doç. Dr. Tahsin Yurttaş ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

» Konuşmacılar:

Modern Arap Edebiyatında Minimalist Bir Devrim: Vamda Şiiri Üzerine Bir İnceleme
Dr. Muhammed Aşantoğrul ▫ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Suudi Arabistan Çocuk Edebiyatının Gelişim Sürecinde Abdülkerîm el-Cüheymân'ın Katkıları
Gülsüm Topal (YL Öğrencisi) ▫ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Modern Arap Romanında Yeni Bir Ses: Yahya Sinvar'ın Dili ve Üslubu Üzerine Bir İnceleme (Diken ve Karanfil)
Yakup Tozlu (YL Öğrencisi) ▫ Fırat Üniversitesi

Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu, Sosyal Bilimler alanında profesyoneller ile lisansüstü öğrencileri bir araya getirerek tecrübe aktarımına imkân sağlamak, disiplinler arası iletişimi ve çalışmaları güçlendirmek ve akademik üretime katkı sağlamak amacıyla Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ile Oku Okut Derneği iş birliğinde düzenlenen bilimsel bir etkinliktir. 6. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu, 26-31 Ağustos 2026 tarihlerinde çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda ilahiyat alanından kırk beş bildiri sunulmuştur. Bu kitap sempozyumda sunulan bildirilerin Türkçe ve İngilizce özetlerini içermektedir.

sempozyum.okuokut.org

ISBN: 978-6-25900-592-8

OKU OKUT YAYINLARI